ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν Φλαμανδιστὶ

ΥΠΟ ΔΑΠΠΕΡΟΥ

Μεταφρασθεῖσα δὲ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ Μ. ΠΥΡΓΙΟΥ.

ΕΝ ΣΑΜΩι

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Διευθυνομένου ὑπὸ Δ. Φωτιάδου.

1871.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν Φλαμανδιστὶ

ΥΠΟ ΔΑΠΠΕΡΟΥ

Μεταφρασθεῖσα δὲ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ Μ. ΠΥΡΓΙΟΥ.

ΕΝ ΣΑΜΩι

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Διευθυνομένου ὑπὸ Δ. Φωτιάδου.

1871.

Τοῖς φίλοις συμπολίταις.

Μετὰ τὰς ἀξιολόγους συγγραφὰς τῶν ἐλλογίμων συμπολιτῶν μου, Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου καὶ Ἐμ. Κρητικίδου, περιττὴ ὅλως καὶ ματαία ἴσως ἤθελε κριθῆ ἡ μετάφρασις τῆς παρούσης περὶ Σάμου πραγματείας τοῦ Φλαμανδοῦ Δαππέρου· ἀλλ' ἀποβλέψας εἰς τὸ εὐσύνοπτον καὶ περιεκτικὸν αὐτῆς, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς ὡραίας ἡμῶν Πατρίδος, οἵα ὑπῆρξε πρὸ δύο σχεδὸν αἰώνων, ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν καὶ δημοσίευσίν της. Πέποιθα δὲ ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα τοῦτο ὡς ἔργον ἀνδρὸς τὰ μάλιστα διαπρέψαντος εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, καὶ προϊὸν καλάμου ἱστορικοῦ, θέλει τύχει τῆς κοινῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἀναγνωστῶν.

τὴν 12 Μαΐου 1871.
Ἐν Λιμένι Βαθέος Σάμου.

Ὁ Μεταφραστής
Μ. Πύργιος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν Φλαμανδιστὶ

ΥΠΟ ΛΑΠΠΕΡΟΥ

Μεταφρασθεῖσα δὲ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ Μ. ΠΥΡΓΙΟΥ.

ΕΝ ΣΑΜΩι

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Διευθυνομένου ὑπὸ Δ. Φωτιάδου.

1871.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ

ΜΕΤΑ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΑΥΤΗΣ.

Συγγραφεῖσα μὲν Φλαμανδιστὶ

ΥΠΟ ΔΑΠΠΕΡΟΥ

Μεταφρασθεῖσα δὲ ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ

ΥΠΟ Μ. ΠΥΡΓΙΟΥ.

ΕΝ ΣΑΜΩι

ΕΚ ΤΟΥ ΗΓΕΜΟΝΙΚΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Διευθυνομένου ὑπὸ Δ. Φωτιάδου.

1871.

Τοῖς φίλοις συμπολίταις.

Μετὰ τὰς ἀξιολόγους συγγραφὰς τῶν ἐλλογίμων συμπολιτῶν μου, Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου καὶ Ἐμ. Κρητικίδου, περιττὴ ὅλως καὶ ματαία ἴσως ἤθελε κριθῇ ἡ μετάφρασις τῆς παρούσης περὶ Σάμου πραγματείας τοῦ Φλαμανδοῦ Δ α π π έ ρ ο υ· ἀλλ᾽ ἀποβλέψας εἰς τὸ εὐσύνοπτον καὶ περιεκτικὸν αὐτῆς, πρὸς δὲ καὶ εἰς τὴν περιγραφὴν τῆς κοινωνικῆς καταστάσεως τῆς ὡραίας ἡμῶν Πατρίδος, οἷα ὑπῆρξε πρὸ δύο σχεδὸν αἰώνων, ἐπεχείρησα τὴν μετάφρασιν καὶ δημοσίευσίν της. Πέποιθα δὲ ὅτι τὸ ἀνάγνωσμα τοῦτο ὡς ἔργον ἀνδρὸς τὰ μάλιστα διαπρέψαντος εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον, καὶ προϊὸν καλάμου ἱστορικοῦ, θέλει τύχει τῆς κοινῆς ἐπιδοκιμασίας τῶν ἀναγνωστῶν.

τὴν 12 Μαΐου 1871.
Ἐν Λιμένι Βαθέος Σάμου.

Ὁ Μεταφραστής
Μ. Πύργιος.

ΠΕΡΙ

ΤΗΣ ΝΗΣΟΥ ΣΑΜΟΥ.

Τὸ ὄνομα Σάμος ἦτο κοινὸν ἄλλοτε εἰς τρεῖς νήσους καὶ εἰς μίαν πόλιν τῆς Ἤλιδος· ἡ μὲν ἐστὶν ἡ Θρᾳκεία Σάμος, κειμένη ἐν τῷ αἰγαίῳ πελάγει παρὰ τὴν Θρᾴκην, ἥτις καλεῖται μονολεκτικῶς Σαμοθρᾴκη· ἡ ἑτέρα δὲ κειμένη ἀπέναντι τῆς Ἠπείρου, καὶ πλησίον τῆς Ἰθάκης, καλεῖται ἐν τῷ Ὁμήρῳ, Σάμος παιπαλόεσσα (α)· ὁ Πλίνιος καλεῖ αὐτὴν Σάμον, ἀλλ᾽ ἤδη καλεῖται Κεφαλληνία· ἡ τρίτη, περὶ ἧς ὁ λόγος, εἶνε ἡ Σάμος τῆς Ἰωνίας.

Τὸ πάλαι ἔσχε διάφορα ὀνόματα, διότι κατ᾽ ἀρχὰς ὅτε κατεῖχον αὐτὴν οἱ Κᾶρες, ἐκαλεῖτο Παρθενία, ἐκ τοῦ ποταμοῦ Παρθενίου, ὅστις καὶ Ἴμβρασος καλεῖται, εἶτ᾽ Ἀνθεμὶς, Μελάμφυλλος, καὶ τελευταῖον Σάμος· ὁ Στέφανος ἀναφέρει ὅτι πρὶν ἢ λάβῃ τὸ τελευταῖον τοῦτο ὄνομα ἐκαλεῖτο Παρθενία, Δρυοῦσα, Ἀνθεμοῦσα, καὶ Μελάμφυλλος· ὁ δὲ Πλίνιος σημειοῖ

(α) Λανθάνεται ὁ συγγραφεὺς λέγων ὅτι ὁ Ὅμηρος ἐκάλει παιπαλόεσσαν τὴν Κεφαλληνίαν, πρότερον Σάμον καλουμένην, διότι ἐκ τοῦ ἑπομένου στίχου καταφαίνεται ὅτι τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἀπέδιδεν εἰς τὴν Θρᾳκίαν·

Μεσσηγύς τε Σάμοιο καὶ Ἴμβρου παιπαλοέσσης.

κατὰ Ἀριστοτέλην, ὅτι κατ᾽ ἀρχὰς ἐκαλεῖτο Παρθενία, εἶτα Δρυοῦσα. εἶτ᾽ Ἀνθεμοῦσα, Μελάμφυλλος, Κυπαρισσία, Παρθενοαροῦσα καὶ Στεφάνη, πρὶν ἢ κληθῇ Σάμος.

Τὸ ὄνομα τοῦτο ἔσχεν ἔκ τινος ἐπιχωρίου ἥρωος, Σάμου. Ἐν τούτοις ἕτεροι παράγουσι τὸ ὄνομα ἔκ τινος ἑλληνικῆς λέξεως σημαινούσης ὕψος, διατεινόμενοι ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐκάλουν Σάμους ὅλους τοὺς ὑψηλοὺς τόπους· ὁ Στράβων μαρτυρεῖ ὡσαύτως ὅτι ἡ Σάμος ὠνομάσθη οὕτως ἕνεκεν τῶν ὑψωμάτων αὐτῆς, διότι οἱ Ἕλληνες, λέγει, ὀνομάζουσι τὰ ὑψηλὰ μέρη Σάμον (α)· τὸ βέβαιον εἶνε ὅτι αἱ τρεῖς νῆσοι, αἱ φέρουσαι τὸ ὄνομα τοῦτο, ἦσαν ὑψηλαί, ἔχουσαι ὄρη, ὧν αἱ κορυφαὶ ὑψοῦντο μέχρι τῶν νεφῶν, καὶ ὅτι ἡ πόλις τῆς Ἤλιδος, ἥτις ἐκαλεῖτο Σάμος, ἔκειτο ἐπὶ μεγάλου βράχου. Ἐν τούτοις ὁ Βοχὰρ ἀξιοῖ ὅτι ἡ λέξις αὕτη δὲν εἶνε ἀρχαία ἑλληνική, ἀλλὰ φοινικική, διατεινόμενος ὅτι δὲν ἀπήντησέ ποτε ταύτην παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἕλλησι συγγραφεῦσιν, ὑπὸ τὴν τοιαύτην ἔννοιαν. Δὲν πρέπει νὰ παραλείψωμεν ὅτι συγγραφεῖς τινὲς ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκλήθη οὕτως ἐκ τοῦ Ἀγκαίου καὶ τῆς Σαμίας, θυγατρὸς τοῦ ποταμοῦ Μαιάνδρου· οἱ γειτνιάζοντες λαοὶ καὶ οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν αὐτὴν ἔτι Σάμον, ὡς καὶ οἱ Οθωμανοί.

(α) Στράβων βιβλ. Χ. κεφ. II.
« Πιθανώτεραι δ᾽ εἰσὶν οἱ ἀπὸ τοῦ Σάμους καλεῖσθαι τὰ ὕψη φήσαντες εὑρῆσθαι τοῦτο τοὔνομα τὴν νῆσον ».

Ἡ νῆσος αὕτη εἶνε ἐκ τῶν μεγαλειτέρων καὶ ὀνομαστοτέρων νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους· κεῖται δὲ ἐν τῇ Ἰωνικῇ θαλάσσῃ τεσσαράκοντα σταδίους, ἢ πέντε χιλιάδας βήματα μακρὰν τοῦ Τρωγυλίου, ἀκρωτηρίου τῆς Ἰωνίας, καλουμένου νῦν Γατονήσι, ἢ Τίγρουα, εἴς τινας δὲ ναυτικοὺς χάρτας, ἀκρωτήριον τῆς Παναγίας καὶ τῶν Φυγέλων, ἢ ἀκρωτήριον τοῦ κόλπου τῆς Ἐφέσου· γειτνιάζει δὲ τοσοῦτον τῇ στερεᾷ τῆς μικρᾶς Ἀσίας διὰ τοῦ ἀνατολικοῦ αὐτῆς ἄκρου, ὥςε εἴς τινα μέρη δύνανται νὰ συνδιαλέγωνται ἀπὸ τῶν δύο ἀκτῶν, προσεκτικοὶ ἱστάμενοι.

Ἡ μεγίστη αὕτη προσέγγισις σχηματίζει στενόν, ἔχον μῆκος μὲν περίπου ἓξ ἰταλικῶν μιλλίων, πλάτος δὲ οὐδαμοῦ πλέον τῶν τριῶν, ἢ τὸ πολὺ μιᾶς λεύγης γερμανικῆς· τὸ στόμιον τοῦ στενοῦ τούτου καλεῖται ὑπὸ τῶν Τούρκων Ντάρ-μπογάζ, ἤτοι στόμιον τοῦ στενοῦ· ὁ Στράβων ὑπολογίζει τὸ πλάτος μεταξὺ Σάμου καὶ τοῦ ὄρους Μυκάλης, σχηματίζοντος ἀκρωτήριον ἐν τῇ ἠπείρῳ, ἀπέναντι τοῦ Τρωγυλίου, ἑπτὰ σταδίων.

Κεῖται βορειοανατολικῶς τῆς Πάτμου πέντε γερμανικὰς λεύγας, ἡ δὲ δυτικὴ αὐτῆς ἄκρα ἀπέχει τῆς Ἰκαρίας δώδεκα ἰταλικὰ μίλλια· καὶ τὸ νοτιοδυτικὸν αὐτῆς ἀκρωτήριον κεῖται πέντε σχεδὸν λεύγας νοτιοανατολικῶς τοῦ ἀνατολικοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἰκαρίας. Ὁ Στράβων τίθησι τὸ Κανθάριον, ἀκρωτήριον τῆς Σάμου, εἰς ἀπόστασιν ὀγδοήκοντα σταδίων τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Ἰκαρίας Δρακάνου.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες συγγραφεῖς ὑπολογίζουσι τὴν περιφέρειαν αὐτῆς ἑπτακοσίους σταδίους· ὁ Στράβων ἑξακοσίους, καὶ ὁ Πλίνιος ὀγδοήκοντα ἑπτὰ χιλιάδας βημάτων, ὅπερ ἀντιστοιχεῖ σχεδὸν πρὸς ἑπτακοσίους σταδίους· ἀλλ' ὁ Ἰσίδωρος παρὰ Πλινίῳ ἀναβιβάζει τὴν περιφέρειαν εἰς ἑκατὸν χιλιάδας βημάτων· οἱ δὲ νεώτεροι γεωγράφοι, οἷον ὁ Πορκάχιος, καί τινες ἄλλοι ὑπολογίζουσιν αὐτὴν εἰς ὀγδοήκοντα ἰταλικὰ μίλλια, ἢ εἴκοσι γερμανικὰς λεύγας· ἕτεροι ἀκολουθοῦντες, ὡς φαίνεται, τὸν Πλίνιον, ὁρίζουσιν αὐτὴν κατὰ ἑπτὰ ἰταλικὰ μίλλια περισσότερον, ἅτινα ἀποτελοῦσιν ἑπτὰ χιλιάδας βημάτων, καὶ ἄλλοι κατὰ εἴκοσιν. Ἐκτείνεται δὲ κατὰ μῆκος ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς καὶ εἶνε μᾶλλον στρογγύλη, ἢ μακρὰ καὶ πλατεία.

Τὸ πάλαι ὑπῆρχεν ἐν αὐτῇ πόλις ὁμώνυμος, ἧς τὰ τείχη περιεκυκλοῦντο ὑπὸ τάφρου, ἣν οἱ Λέσβιοι ὤρυξαν ἐν τῷ βράχῳ, ἀναγκασθέντες ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους, βασιλέως αὐτῆς, ὅστις ἐνίκησεν αὐτοὺς βοηθοῦντας τοὺς Μιλησίους· ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις κατεστράφη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἐπὶ τῆς Βασιλείας τοῦ Δαρείου· ὁ Ἡρόδοτος ἀποκαλεῖ αὐτὴν πρώτην πασῶν τῶν Ἑλληνικῶν καὶ βαρβαρικῶν πόλεων· τὰ κατῳκημένα μέρη ἅτινα βλέπει τις σήμερον ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ εἰσὶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, χωρία καὶ κῶμαι.

Καθορᾶται ἔτι καὶ νῦν παρὰ τὸ ὄρος, πρὸς τὸ στόμιον τοῦ στενοῦ, τοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων καλουμένου Ντὰρ-μπογάζ, ἡ θέσις ἔνθα ἡ ἀρχαία αὕτη πόλις ἔκειτο, ἔχουσα χῶρον μῆκος μὲν ἑνὸς τετάρτου λεύ-

γης, περιφέρειαν δὲ μιᾶς καὶ ἡμισείας· εἶνε δὲ καὶ ἤδη ἀξιοσημείωτος διά τινα λείψανα τείχους, καὶ ἐρείπια τῶν ἀρχαίων ναῶν· φαίνονται ἐκεῖ λίθοι, τριῶν τεσσάρων, ἐνίοτε δὲ καὶ πέντε πήχεων τὸ μῆκος, πλεῖστα δὲ τμήματα καὶ κίονες ἐκ μαρμάρων, ἐξ ὧν οἱ Βενετοὶ ἀφήρεσαν πολλὰ ὡραῖα ὅτε ἦσαν κύριοι τοῦ ἀρχιπελάγους, ἠλαττώθη δὲ ἀρκούντως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν· ἀλλ' οἱ Ἕλληνες δὲν ἔχουσι σήμερον τὴν ἄδειαν οὔτε λίθον νὰ μετακινήσωσι, πολλῷ δὲ μᾶλλον νὰ μεταχειρισθῶσιν αὐτοὺς εἰς τὰς ἰδίας οἰκοδομὰς, φόβῳ μὴ φυλακισθῶσιν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἵτινες ἤθελον ἐνοχοποιήσει αὐτοὺς ὅτι εὗρον θησαυρὸν ὑπὸ τὰ ἐρείπια ἐκεῖνα.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, ἐν μέσῳ μεγάλου καὶ βαθέος σπηλαίου ὑπάρχει ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν, ἣν οἱ Ἕλληνες καλοῦσι κοινῶς, κατὰ τὴν σημερινὴν συνήθειαν, Παναγίαν Σπηλιανήν· εἰς τὸ σπήλαιον τοῦτο ἀποδίδουσι μέγα σέβας οἱ Χριστιανοὶ κάτοικοι τῆς Σάμου, ἔνθα προσέρχονται μετὰ πολλῆς εὐλαβείας οὐ μόνον διὰ τὴν παρθένον Μαρίαν ἥτις τιμᾶται ἐν αὐτῷ, ἀλλὰ καὶ διότι φημίζεται ὅτι διάφορα θαύματα ὑπάρχουσι γενόμενα ἐκεῖ ἅτινα πιστεύουσιν.

Ὑπάρχει ὡσαύτως καί τις διώρυξ, ἢ ὑδραγωγεῖον, μήκους μιᾶς καὶ ἡμισείας λεύγης, εἰς ὃ μετοχετεύεται τὸ ῥεῖθρον ποταμοῦ, ποτίζοντος καὶ ὑγραίνοντος πᾶσαν τὴν ὅμορον πεδιάδα ἐν μεγάλῃ ξηρασίᾳ, καὶ δι' οὗ ἀλέθουσιν ὑδρόμυλοι· τὸ ὕδωρ τοῦτο πηγάζει

πλησίον ἑνὸς χωρίου καλουμένου Ἀρβανῖται, δεχόμενον δὲ ἀκολούθως πλείστας πηγὰς καὶ ῥυάκια ἐν τῇ κοίτῃ αὐτοῦ, ὀγκοῦται καὶ μεγεθύνεται ἀρκούντως ὥστε ἀξιοῦται τοῦ ὀνόματος τοῦ ποταμοῦ· οὗτός ἐστιν ὁ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καλούμενος Ἴμβρασος.

Παρὰ πόδας τοῦ ὄρους ἔνθα εἴπομεν ὅτι ἦτο κτισμένη ἡ πόλις Σάμος, ὁδεύων τις πρὸς τὴν Σκύρον, βλέπει τὰ ἐρείπια ἑνὸς ἀρχαίου λιμένος, ὃν οἱ Σάμιοι καλοῦσιν ἤδη Τηγάνι, ἕνεκεν τῆς στρογγυλότητος αὐτοῦ· οὐ μακρὰν τοῦ λιμένος τούτου ὑπάρχει ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἅγιον Νικόλαον, ὅστις ἐπὶ τοῦ παρόντος χρησιμεύει ὡς προσφύγιον τῶν ναυτῶν, οἵτινες κατ᾽ ἐξοχὴν ἔρχονται ν᾽ ἀγκυροβολήσωσιν εἰς τὸ μέρος τοῦτο, ἕνεκεν μιᾶς παρακειμένης πηγῆς, ἐξ ἧς εὐκόλως ὑδρεύονται· ἐν τῷ λιμένι τούτῳ ὑπάρχει καθ᾽ ἑκάστην ἀκριβὴς φυλακὴ ἧς τὰ ἐνεργὰ μέλη τῆς ἡμέρας ἀντικαθιστῶνται παρ᾽ ἄλλων ἐγγιζούσης τῆς νυκτός· χρησιμεύει δ᾽ αὕτη εἰς τὸ νὰ πληροφορῇ τὴν ταχίστην τὸν Ἀγᾶν, ἢ τὸν Καδῆν, περὶ τῶν ἐν τῷ λιμένι καταπλεόντων πλοίων, τοῦ τόπου ἐξ οὗ προέρχονται, καὶ πρὸς ὃν μέλλουσι νὰ διευθυνθῶσιν. Ἐὰν δέ ποτε συμβῇ νὰ πληροφορηθῶσι περὶ τούτων ὁ Ἀγὰς, ἢ ὁ Καδῆς, παρ᾽ ἄλλου ἀγγελιοφόρου, ἢ τοῦ ἁρμοδίου φύλακος, οὗτος πάσχει ποινὴν τῆς τοιαύτης ὀλιγωρίας του πεντακοσίας μαστιγώσεις εἰς τὰ πέλματα τῶν ποδῶν.

Ὄπισθεν τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου περὶ τὸ ἓν τέταρτον λεύγης πρὸς δυσμὰς ὑπάρχει ἡ νέα Σάμος,

γνωστὴ ὑπὸ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, μεγάλη χώρα, ἔχουσα ἕξ ναοὺς, ὧν τινές εἰσι μικροὶ, καὶ δύο κρήνας, ὧν ἡ μὲν, ἥτις εἶνε ἡ καλλιτέρα, καλεῖται Πλάτανος, ἡ δὲ Μεσακή· ἀμφότεραι αὗται παρέχουσιν ἄφθονον ὕδωρ εἰς τὴν πόλιν, καὶ πάντες οἱ γειτονικοὶ κῆποι ποτίζονται ἐξ αὐτῶν· ὁ Πλίνιος ἀποκαλεῖ τὴν μὲν τούτων Γιγαρθὼ, τὴν δὲ Λευκοθέαν, ἐκ Λευκοθέας θυγατρὸς τοῦ Κάδμου, ὡς φαίνεται. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἑδρεύουσι συνήθως οἱ ἐπισημότεροι κάτοικοι τῆς νήσου, οἷον ὁ Ἀρχιεπίσκοπος, ὁ Καδῆς μετὰ τριῶν ἢ τεσσάρων ὀθωμανικῶν οἰκογενειῶν, καὶ ὁ Ἀγᾶς μετὰ δέκα ἢ δώδεκα ἄλλων ὀθωμανῶν.

Μεσημβρινῶς τῆς πόλεως ταύτης ὑπάρχει ἡ μεγίστη τῆς Σάμου πεδιὰς, φέρουσα τὸ ὄνομα, Μεγαλόκαμπος, ἀλλ' αὕτη οὐ μόνον δὲν παρέχει οὐδεμίαν ὠφέλειαν εἰς τοὺς κατοίκους, ἀλλὰ καὶ πρόξενος βλάβης γίνεται τοῖς παροικοῦσιν ἕνεκεν τῶν πολλῶν ἐν αὐτῇ λιμναζόντων ὑδάτων, ἅτινα τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ χρόνου κατακλύζουσιν αὐτὴν καὶ σχηματίζουσιν ἕλος· τὰ ὕδατα ταῦτα ἐκβάλλουσι διὰ τεσσάρων στομίων εἰς τὴν θάλασσαν, περὶ τὴν μίαν καὶ ἡμίσειαν λεύγην μακρὰν τῆς πόλεως· ὁλόκληρος δὲ στόλος δύναται νὰ ὑδρευθῇ ἐκεῖθεν, καὶ ἐφοδιασθῇ ὕδατος διὰ μακρυνὸν πλοῦν, ἀλλ' αἱ ἀκταὶ εἶνε τοσοῦτον ἀνοικταὶ, ὥστε πλοῖον δὲν δύναται νὰ μείνῃ ἐπὶ τῆς ἀγκύρας, ἐκτὸς ὅταν πνέωσι βόρειοι ἄνεμοι.

Πέραν τῆς πεδιάδος ταύτης κεῖται μεγάλη τις περιοχὴ, λίαν εὔφορος, ποτιζομένη ὑπὸ τοῦ Ἰμβράσου

ποταμοῦ· αὕτη ἀνήκει εἰς τὴν Μονὴν τῆς Πάτμου, ἀφιερωθεῖσα ὑφ᾽ ἑνὸς πλουσίου ἀρχιτέκτονος, ἀποθανόντος ἀτέκνου, καὶ ἐγκαταλιπόντος ἅπασαν τὴν περιουσίαν εἰς τὴν ἀνωτέρω Μονήν.

Διερχόμενός τις τὴν περιοχὴν ταύτην ἀφικνεῖται εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Ἰμβράσου ποταμοῦ, ἔνθα κεῖται χωρίον ἐκ διακοσίων περίπου οἰκιῶν μεθ᾽ ἑνὸς ναοῦ, καλούμενον Μύλοι, διὰ τὴν πληθὺν τῶν παρακειμένων μύλων ἐπὶ τῶν ὄχθῶν τοῦ Ἰμβράσου, οὗτινος τὸ ῥεῖθρον κινεῖ αὐτούς. Ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ τοσαύτη λεμονίων καὶ πορτοκαλίων παράγεται ποσότης, ὥστε ἀνθ᾽ ἑνὸς σκούδου δύναταί τις ν᾽ ἀγοράσῃ 500.

Πρὸς δυσμὰς τῶν Μύλων ἐπὶ κλιτύος δενδροφύτου, κεῖται τὸ ὑγιεινότερον καὶ τερπνότερον χωρίον τῆς νήσου, καλούμενον Παγώνδας· σύγκειται δ᾽ ἐκ τριακοσίων περίπου οἰκιῶν καὶ δύο ναῶν· οἱ κάτοικοι αὐτοῦ ἀσχολοῦνται πολὺ εἰς τὴν κατασκευὴν μεταξωτῶν ὑφασμάτων.

Εἰς ἀπόστασιν τριῶν τετάρτων λεύγης ἐκ τοῦ χωρίου τούτου, κεῖνται οἱ Σπαθαραῖοι, χωρίον μικρὸν ἐκ πεντήκοντα περίπου οἰκιῶν, καὶ ἑνὸς ναοῦ, καὶ περίφημον διὰ τὴν ἐξαγωγὴν μεγάλης ποσότητος πίσσης, ἣν οἱ κάτοικοι πωλοῦσιν εἰς τὴν μεγάλην χώραν.

Ἀκολούθως ἀφικνεῖταί τις εἰς Πύργον, χωρίον ἀπέχον τοῦ Παγώνδα τρία τέταρτα τῆς λεύγης, καὶ περιέχον διακοσίας περίπου οἰκίας καὶ δύο ναούς· ἐν τῷ χωρίῳ τούτῳ συλλέγεται τὸ γλυκύτερον καὶ νοστιμώτερον μέλι τῆς νήσου.

Ἄνωθεν τοῦ χωρίου τούτου κεῖται ἕτερον μικρὸν, ἀποικία τῶν Ἀλβανῶν, διότι οὕτως ἀποκαλοῦσι καὶ τὸ χωρίον καὶ τοὺς κατοίκους, καὶ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες.

Βορειοδυτικῶς τοῦ Πύργου εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας λεύγης, κεῖται χωρίον, ἢ πολίχνιον καλούμενον Πλάτανος διὰ τὴν πληθὺν τῶν ὁμωνύμων δένδρων, ἅτινα ηὔξανον ἄλλοτε καθ' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς περιφερείας του. καὶ ἔχον τριακοσίας περίπου οἰκίας, καὶ δύο ναούς· ὁ ἀὴρ αὐτοῦ εἶνε ὑγιεινότατος, οἱ δὲ ἄνθρωποί εἰσιν ἐνταῦθα μακροβιώτεροι, ἢ εἰς πᾶν ἄλλο μέρος τῆς νήσου.

Ἐν τοῖς περὶ τὸ χωρίον τοῦτο ὕδασι διαιτῶνται πλῆθος ἰχθύων ἐκ τοῦ εἴδους τῶν ἀθλητῶν Champions, μεγάλως ὑποβοηθούντων τοὺς πτωχοὺς, οἵτινες ἐξ αὐτῶν σχεδὸν ἀποζῶσιν, ἅμα ἀκουσθῇ ὁ λόγος ὁ σημαίνων τὴν ἄδειαν τοῦ δημοσίως ἁλιεύειν· ὁ λόγος οὗτος, κατὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, εἶνε· « **Anaxe to Libarintous** ». *

Εἰς ἀπόστασιν μιᾶς καὶ ἡμισείας λεύγης ἐκεῖθεν πρὸς δυσμὰς, κεῖται χωρίον ἐκ διακοσίων περίπου οἰκιῶν, καὶ δύο ναῶν, καλούμενον Μαράθόκαμπος, ἤτοι πεδίον τοῦ μαράθου, διὰ τὴν πληθὺν τοῦ φυτοῦ μαράθου ὅπερ αὔξεται περὶ αὐτό· κεῖται δὲ ἀπέναντι τῆς Πάτμου, ἐξ ἧς ἀπέχει τεσσαράκοντα ἰταλικὰ μίλλια, ἢ λεύγας ἀγγλικὰς, ἰσοδυναμούσας πρὸς δέκα γερμανικ.

---

* Ἄδηλον τί σημαίνουσιν αἱ λέξεις αὗται.

Τρεῖς λεύγας ἀγγλικὰς μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου, ὑπάρχει ἐρημητήριον ἐν ὀνόματι τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ἔνθα ἐγκαταβιοῦσι συνήθως δύο ἢ τρεῖς ἐρημῖται τῆς Πάτμου.

Νοτιοδυτικῶς τοῦ Μαραθοκάμπου, εἰς ἀπόστασιν πέντε ἀγγλικῶν λευγῶν, κεῖται τὸ χωρίον Καστανέα, κληθὲν οὕτως ἐκ τῶν περὶ αὐτὸ καστανεῶν· ἔχει δὲ πεντήκοντα οἰκίας καὶ ἕνα ναόν· οὐ μακρὰν δ' αὐτοῦ κεῖται ἐρημητήριον τῆς ἁγίας Τριάδος, ἐν ᾧ ἐγκαταβιοῦσι δύο ἢ τρεῖς ἐρημῖται Πάτμιοι.

Ἔπειτα ἔρχεταί τις εἰς Λέκαν, χωρίον ἐκ πεντήκοντα οἰκιῶν, καὶ ἑνὸς ναοῦ, ἀπέχον δύο ἀγγλικὰς λεύγας τοῦ ἀνωτέρου· εἰς ἀπόστασίν τινα ἐκεῖθεν, φαίνεται τὸ μονήδριον τοῦ ἁγίου Γεωργίου, ὅπερ εἶνε ἀναχωρητήριον μοναχῶν τοῦ ὄρους Σινᾶ, ἐν ᾧ ὑπάρχουσι πάντοτε τέσσαρες ἢ πέντε ἱερεῖς, ἐπιστατοῦντες ἐπὶ τῶν εἰσοδημάτων αὐτοῦ, ἅτινα κυρίως συνίστανται εἰς οἴνους.

Ὀλίγον ὑψηλότερον ἐπὶ τοῦ κατάντους τῆς κλιτύος, καὶ ἀπέναντι τῆς Λέκας, κεῖται ἡ Μονὴ τοῦ προφήτου Ἠλιοῦ, ἧς οἱ μοναχοὶ ζῶσι μακρὰν τοῦ κόσμου καὶ τῆς τύρβης αὐτοῦ, ὑποδεχόμενοι φιλοφρονέστατα καὶ δωρεὰν πάντας τοὺς διαβάτας καὶ ὁδοιπόρους.

Εἰς ἀπόστασιν ἓξ ἀγγλικῶν λευγῶν ἐκεῖθεν, πρὸς τὴν μεγάλην πεδιάδα, κεῖται ἡ πόλις Καρλόβασι, ἐπὶ τῆς παραλίας, καὶ ἀπέναντι τῆς Χίου, καὶ τῆς Τέω (Σιγαντζικίου) φρουρίου τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου· ἡ

πόλις. αὕτη οὖσα ἡ μεγαλειτέρα τῆς νήσου, μετὰ τὴν μεγάλην χώραν, ἔχει πεντακοσίας περίπου οἰκίας καὶ πέντε ναούς· οἱ δὲ κάτοικοι αὐτῆς εἰσὶν οἱ πλουσιώτεροι τῆς νήσου, ἕνεκεν τοῦ ἐμπορίου, ὅπερ ἐνεργοῦσιν εἰς Χίον, Σμύρνην, καὶ πολλοὺς ἄλλους τόπους· τὸ κυριώτερον αὐτῶν ἐμπόριον συνίσταται εἰς κρόμμυα, καὶ οἴνους μοσχάτους, ἅτινα εἰσὶ τὰ ἀξιολογώτερα αὐτῶν προϊόντα· ἀλλ᾿ ὁ ὅρμος τῆς πόλεως εἶνε τοσοῦτον ἐκτεθειμένος εἰς τὸν βόρειον ἄνεμον, καὶ ἡ αὐτόθι προσόρμισις τοσοῦτον ἀκροσφαλὴς διὰ τὰ πλοῖα, ὥστε οἱ ἔμποροι ἀναγκάζονται νὰ φορτώνωσιν αὐτὰ ἐπὶ τῆς ὄχθης καὶ ῥίπτωσιν εἰς τὴν θάλασσαν· μετὰ δὲ τὴν ἀποπεράτωσιν τοῦ πλοῦ, σύρωσιν αὖθις ἐπὶ τῆς ξηρᾶς, ἄνευ ἀναβολῆς, πρὸς ἐκφόρτωσιν.

Πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Καρλοβασίου. εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἀγγλικῶν λευγῶν, κεῖται τὸ χωρίον Φοῦρνοι ἔχον διακοσίας περίπου οἰκίας, καὶ δύο ναοὺς, περίφημον δὲ διὰ τὰ δοχεῖα, ἢ ὑδρίας, καὶ ἄλλα πήλινα σκεύη, ἅτινα ἄλλοτε τοσοῦτον ἐξετιμῶντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ὥστε ὠνομάσθησαν σαμικὰ, ἕνεκεν τῆς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ κατασκευῆς των· τὸ χωρίον τοῦτο ἔλαβε τὴν τοιαύτην προσηγορίαν ἐκ τῶν ἐκεῖ ὑπαρχόντων κλιβάνων, ἐν οἷς ψήνονται τὰ τοιαῦτα δοχεῖα.

Οὐ μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου ὑπάρχει πηγὴ δι᾿ ἧς κινεῖται μῦλος, παρὰ ταύτην δὲ ναὸς ἀφιερωμένος εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν, εἰς ὃν οἱ κάτοικοι τῶν Φούρνων ἀποδίδουσι μέγα σέβας, προσερχόμενοι μετὰ πλεί-

στης εὐλαβείας. Ἐντεῦθεν ἄρχεται σειρὰ ὀρέων δενδροσκεπῶν, ἔχουσα μῆκος 20 ἀγγλικῶν λευγῶν· ἐν τοῖς ὄρεσι τούτοις ὑπάρχουσι παντοειδῆ δένδρα, παρέχοντα οἰκοδομικὴν καὶ ναυπηγικὴν ὕλην, τοῦθ' ὅπερ συντελεῖ οὐκ ὀλίγον εἰς τὴν αὔξησιν τῶν ἐσόδων τοῦ Ἀγᾶ· πλῆθος δὲ καστανεῶν, τῶν ὁποίων τοὺς καρποὺς πᾶς διαβάτης δύναται νὰ συλλέγῃ, ἕνεκεν τῆς πληθύος αὐτῶν.

Ἐπὶ τοῦ ὄρους τούτου κεῖται χωρίον καλούμενον Βουρλιῶται, ἀποικία τῶν Βουρλῶν, πολιχνίου, κειμένου παρὰ τὴν Σμύρνην· ἔχει δὲ 200 περίπου οἰκίας καὶ 1 ναόν· ἡ κυριωτέρα ἐνασχόλησις τῶν κατοίκων αὐτοῦ εἶνε ἡ ξύλευσις καὶ ἡ ἐξαγωγὴ πίσσης.

Ἡμίσειαν ἀγγλικὴν λεύγην μακρὰν τοῦ χωρίου τούτου ἀπαντᾶται Μονή, ὑπὸ τὸ ὄνομα, Παναγία τοῦ Βροντᾶ, ἐν ᾗ ἐγκαταβιοῦσι 12 μοναχοὶ ἢ ἐκκλησιαστικοὶ ἕλληνες· ἡ περὶ τὴν Μονὴν ταύτην φυομένη τὸ ἔαρ χλόη, εἶνε δηλητηριώδης εἰς πάντα τὰ ξένα κτήνη· ξένος δὲ ἵππος φερόμενος ἐκεῖ πρὸς βοσκὴν ὀγκοῦται καὶ ἐξόλλυται ὑπὸ τοῦ πάχους ἐν διαστήματι ὀλίγων ἡμερῶν, ἐνῷ οἱ ἵπποι οἱ διαιτώμενοι ἐν τοῖς ὁμόροις χωρίοις, καὶ περὶ τὴν Μονὴν οὐδὲν πάσχουσιν ἐκ τῆς χλόης ταύτης.

Πρὸς ἀνατολὰς τῶν Βουρλιωτῶν καὶ τοῦ Βροντᾶ, περὶ τὰ δέκα ἰταλικὰ μίλλια μακρὰν κεῖται τὸ χωρίον Βαθὺ, ἔχον 400 οἰκίας καὶ 1 ναὸν, πρὸς δὲ καὶ λιμένα, ἐν ᾧ τὰ πλοῖα δύνανται νὰ προφυλάσσωνται κατὰ παντὸς ἀνέμου, πλὴν τοῦ νοτίου.

Περὶ τὰς 4 ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τοῦ λιμένος τούτου κεῖται ἕτερος, φραττόμενος ὑπὸ τριῶν νήσων, ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν προσηγορίαν, νῆσοι τοῦ πηλοῦ (Λασπόνησα), ἐν ᾧ τὰ πλοῖα ἀσφαλίζονται κατὰ παντὸς ἀνέμου. Αἱ νῆσοι αὗται κεῖνται 20 ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τῆς νέας Ἐφέσου, πόλεως ἐνδόξου καὶ περιφήμου τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Τὸ μεγαλείτερον ἐμπόριον τῶν κατοίκων τοῦ Βαθέος συνίσταται εἰς οἴνους, ἰδίως μοσχάτους, οἵτινες διατηροῦνται ἐπὶ ἓν ὁλόκληρον ἔτος, ἐνῷ οἱ τῶν Καρλοβασίων ὀξυδοῦνται διατηρούμενοι ἐπὶ ἓξ μῆνας· καὶ ἡ ἁλιεία δὲ καλὰς ἀπολαύσεις περιποιεῖ εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ χωρίου τούτου.

Ἐγγύτατα τούτου κεῖται τὸ Παλαιόκαστρον, χωρίον συγκείμενον ἐξ 100 οἰκιῶν καὶ 1 ναοῦ, καὶ κύριον προϊὸν ἔχον τὸν οἶνον.

Ὁ λιμὴν Βουρκαριὰ κεῖται περὶ τὰς 4 ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τοῦ Παλαιοκάστρου· παρ᾿ αὐτῷ δὲ ὑπάρχει τόπος κατάλληλος πρὸς κατασκευὴν ἅλατος, ἀλλ᾿ οἱ Σάμιοι δὲν ἐπιμελοῦνται τούτου, προτιμῶντες νὰ προμηθεύωνται τὸ ἅλας ἐκ τῆς Μήλου καὶ Νάξου, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι τοῦ Ἀρχιπελάγους, φόβῳ μὴ ἐπιβαρυνθῶσι διὰ μεγάλων φόρων.

Περὶ τὰς δύο ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τῆς Βουρκαριὰς κεῖται μεγάλη πεδιὰς καλουμένη Ὀπισόκαμπος, καὶ ἔχουσα πηγήν, ἧς τὸ ὕδωρ χρησιμεύει εἰς τὴν κίνησιν δύο μύλων· ἡ πεδιὰς αὕτη παράγει ἄριστον, σίτον, βάμβακα καὶ ἀραβόσιτον, ὃν οἱ Ἕλληνες

καλοῦσιν Ἐρύσιμον, καὶ οἱ Λατίνοι irin, ἀλλὰ μεταξὺ τοῦ ἐρυσίμου καὶ τοῦ ἀραβοσίτου, φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ διαφορά τις.

Ἐν τῇ πεδιάδι ταύτῃ ὑπάρχει ναΐσκος ἀφιερωμένος εἰς τὸν Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην, ὑπὸ τὴν ἑλληνικὴν προσηγορίαν, Ἐκκλησία Ἰωάν. τοῦ Θεολόγου· οἱ νησιῶται φρονοῦσιν ὅτι ἐν αὐτῷ ἐγένοντο πολλὰ θαύματα πιστεύοντες ἐκ παραδόσεως ὅτι οἱ εὐαγγελισταὶ. Ἰωάννης καὶ Παῦλος. ὑπῆρξαν ἐν Σάμῳ· ἕνεκεν δὲ τούτου μεγάλη συρροὴ ἀνθρώπων γίνεται εἰς τὸ μέρος τοῦτο.

Περὶ τὰς 4 ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τοῦ ναΐσκου τούτου, μίαν δ' ἐκ τῆς μεγάλης χώρας, τῆς καὶ πρωτευούσης, κεῖται χωρίον καλούμενον Μυτιληνοὶ. ἀποικία τῆς Μυτιλήνης· σύγκειται δὲ ἐκ 200 οἰκιῶν καὶ δύο ναῶν.

Περιήλθομεν οὕτως ἅπασαν τὴν νῆσον περιγράψαντες τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρία αὐτῆς.

Ἐκτὸς τῶν Μονῶν περὶ ὧν ἐλαλήσαμεν, ὑπάρχουσιν ἕτεραι δύο, ὧν ἡ μὲν καλεῖται, Σταυρὸς, ἡ δὲ, Παναγία τῶν πέντε ὀσπητίων· ἡ τοῦ Σταυροῦ, ἐν ᾗ διαιτῶνται 30 μοναχοὶ, κεῖται δύο ἀγγλικὰς λεύγας μακρὰν τῆς μεγάλης χώρας· κατέχει δὲ μεγάλην ἔκτασιν γῆς, ἣν ἐκτήσατο ἐξ εὐσεβῶν κληροδοτημάτων· ἐκ ταύτης ἐξαρτᾶται καὶ ἰδιαιτέρα Μονὴ διὰ τοὺς λαϊκοὺς ἀδελφοὺς τοὺς καλλιεργοῦντας τὴν γῆν, καὶ ἀσχολουμένους εἰς τὴν κατασκευὴν ὑφασμάτων καὶ ἄλλων ἔργων ἀναγκαίων πρὸς τὴν διατήρησιν καὶ χρῆσιν τῆς μεγάλης Μονῆς.

Ἡ Μονὴ τῆς Παναγίας τῶν πέντε ὀσπητίων διατηρεῖ περὶ τοὺς 60 περίπου μοναχούς· ἔχει δὲ καὶ μικρὰν Μονὴν ἐν Παγώνδᾳ, ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένην, καὶ χρησιμεύουσαν αὐτῇ, ὅπως καὶ ἡ προρρηθεῖσα τοῦ Σταυροῦ.

Ἡ Μονὴ αὕτη ἐξαρτᾶται ἐκ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Τὸ πλεῖστον μέρος τῆς νήσου συνίσταται εἰς πεδιάδας διαβρεχομένας ὑπὸ θαλασσίων ὑδάτων· ἀλλ᾽ ὑπάρχουσι καὶ βουνὰ ἀρκούντως ὑψηλά· παρὰ τὴν ἀρχαίαν πόλιν Σάμον, καθορᾶται ἕν, ὅπερ ὁ Στράβων ἀποκαλεῖ Κερκετέα, καὶ ὁ Πλίνιος Κερκέτιον, τὸ ὑψηλότερον τῆς Αμπέλου καὶ ὅλων τῶν ὀρέων τῆς νήσου, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράβωνος (α). Ἐκ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους τούτου, ὅπερ καὶ νῦν ἔτι καλοῦσι μετά τινος διαφθορᾶς τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ ὀνόματος, Κέρκην, δύναταί τις νὰ ἴδῃ τὰς πλείστας τῶν νήσων τοῦ Ἀρχιπελάγους. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ καθ᾽ ἅπαν σχεδὸν τὸ ἔτος χιονοσκεπάστου τούτου ὄρους, ὑπάρχει λίμνη, ἐν ᾗ ἄφθονοι τρέφονται ἐγχέλεις· παρὰ ταύτην δὲ ναΐσκος, ἀφιερωμένος εἰς τὸν προφήτην Ἠλίαν, εἰς ὃν πλεῖστοι προστρέχουσι μετὰ μεγάλης εὐλαβείας.

Ἄντικρυ τῆς Ἰκαρίας ὑπάρχει σπήλαιον, καὶ ναΐ-

(α) Ἐνταῦθα ὁ συγγραφεὺς περιπίπτει εἰς πλάνην, διότι τὸ ὄρος Κερκετεὺς, ἢ Κερκέτιος, κοινῶς (Κέρκης) κεῖται πολὺ μακρὰν τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου, ἀπέναντι τῆς Ἰκαρίας.

σκος, εἰς ὃν πλῆθος λαοῦ προσέρχονται χάριν προσκυνήσεως, ἐξόχως δὲ κατὰ τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα· ἡ παράδοσις δὲν διδάσκει οὔτε τὸ ὄνομα, οὔτε τὴν ἀφιέρωσιν τοῦ ναΐσκου τούτου· τοῦτο μόνον ᾄδεται ὑπὸ τῶν Σαμίων, ὅτι ἐν καιρῷ νυκτὸς ἐφαίνετο ἐκεῖ λάμψις τις, τοῦθ᾽ ὅπερ ἐξέλαβον ὡς ἀγγελίαν ὅτι ἐκεῖ ἀναπαύονται λείψανα ἁγίων, ἀγνώστων καὶ ἠμελημένων· λέγουσι δὲ τοῦτο ἑπόμενοι εἰς παράδοσιν ἀληθῆ κατ᾽ αὐτοὺς θεωρουμένην.

Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ὄρους, περὶ τὰ ἓξ ἰταλικὰ μίλλια μακρὰν τοῦ ῥηθέντος τόπου, πρὸς ἄρκτον, κεῖται ἐρημητήριον, παρὰ τὸ ὁποῖον ὑπάρχει ναΐσκος ἐντὸς μεγάλου σπηλαίου, ἀφιερωμένος εἰς τὴν παρθένον Μαρίαν· μία καὶ μόνη ὁδὸς λίαν δύσκολος καὶ ἐπικίνδυνος ἄγει πρὸς τὸν ναΐσκον τοῦτον ὃν οἱ Ἕλληνες λαβόντες ἐκ τούτου ἀφορμὴν ὠνόμασαν Παναγίαν εἰς τὸ Κακοπέρατον.

Δεξιᾷ τῷ διευθυνομένῳ πρὸς τὴν ἀρχαίαν πόλιν τῆς Σάμου, ὑπάρχει ἀκρωτήριον, ὅπερ ὁ Στράβων καλεῖ Ποσείδιον, ἐφ᾽ οὗ καὶ ναὸς τοῦ Ποσειδῶνος ὑπῆρχεν, ὡς λέγει· ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ποιεῖται μνείαν καὶ ἑτέρου ἀκρωτηρίου τῆς νήσου καλουμένου Ἄμπελος, καὶ κειμένου ἀπέναντι τοῦ Δρακάνου τῆς Ἰκαρίας· ἐπιφέρει δὲ ὅτι τὸ ὄνομα Ἄμπελος δὲν φέρει μόνον τὸ ἀκρωτήριον τοῦτο, ἀλλὰ πᾶσα ἡ ἐν τῇ νήσῳ σειρὰ τῶν ὀρέων καὶ τῶν κλιτύων, ἥτις ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι πεφυτευμένη ὑπ᾽ ἀμπέλων.

Πρὸς το νοτιόδυτικὸν μέρος τῆς νήσου κεῖται τὸ

ἀκρωτήριον Κανθάριον, ἀπέναντι τοῦ Δρακάνου τῆς Ἰκαρίας, ἐξ οὗ ἀπέχει 80 σταδίους, κατὰ Στράβωνα· ὁ Πλίνιος ἀναφέρει τρεῖς ποταμοὺς ἐν Σάμῳ, οὓς καλεῖ Ἴμβρασον, Χέσιον καὶ Ἴβετον· δύο δὲ κρήνας, τὴν Γιγαρτὼ καὶ τὴν Λευκοθέαν· ἀλλ᾽ ὁ Στράβων μνημονεύει ἕνα μόνον ποταμὸν, τὸν Ἴμβρασον.

Ἡ νῆσος αὕτη ὑπῆρξεν ἀνέκαθεν περίφημος διὰ τὰ ἐν αὐτῇ κατασκευαζόμενα πήλινα ἀγγεῖα, ἅτινα ὠνομάσθησαν, ἀγγεῖα τῆς Σάμου· ὁ Αὖλος Γέλλιος ἀξιοῖ ὅτι οἱ Σάμιοι ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι οἵτινες ἠσχολήθησαν εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῆς πλαστικῆς· ὁ δὲ Πλίνιος βεβαιοῖ ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων αὐτοῦ μετεχειρίζοντο τὰ Σαμικὰ ἀγγεῖα ἐν ταῖς τραπέζαις, παρασκευάζοντες ἐν αὐτοῖς καὶ τὰ κρέα· ὁ αὐτὸς ἀναφέρει ὅτι οἱ ἱερεῖς τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, οὓς καλοῦσι Γαλάτας, ἐν καιρῷ τῆς περιτομῆς, ἔκοπτον τὴν ἀκροβυστίαν διὰ τεμαχίου ἐκ συντετριμμένου πηλίνου σαμικοῦ ἀγγείου· ἡ περιτομὴ δ᾽ αὕτη, καθ᾽ ἃ ὁ Μάρκος Κέλλιος παρὰ Πλινίῳ λέγει, ἐξετελεῖτο μετὰ πολλοῦ πόνου, δυσκολίας καὶ κινδύνου· ἡ τοιαύτη ἐγχείρισις ἦτον ἀληθῶς ἐπικίνδυνος διότι συμβαίνει ἐνίοτε οἴδημα καὶ φλόγωσις εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο, ὅταν μάλιστα ἡ περιτομὴ γίνεται δι᾽ ἐγχειριδίου σιδηροῦ, καὶ ὅτι καταλληλότερα διὰ τὴν τοιαύτην ἐγχείρισιν εἰσὶ τὰ λίθινα· ἐντεῦθεν προκύπτει ὅτι ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ Ἰωσία τὰ ἐγχειρίδια δι᾽ ὧν οἱ Ἑβραῖοι περιέτεμον ἐκλήθησαν Ἑβραϊστὶ λίθινα, ἂν καί τινες συγγραφεῖς μεταφράζουσι τὴν ἑβραϊκὴν λέξιν εἰς κοπτερά.

Ὁ Πλίνιος ποιεῖται ὡσαύτως μνείαν δύο εἰδῶν γῆς σαμικῆς, καὶ τὴν μὲν ἀποκαλεῖ Κολλύριον, τὴν δὲ Ἀστέρα· ἡ καλλιτέρα ποιότης τῆς πρώτης, εὐχρηστοτέρας οὔσης, εἶνε ἐκείνη ἥτις εἶνε νωπὴ, ἐλαφρὰ καὶ γλοιώδης· ἡ ἑτέρα δὲ εἶνε μᾶλλον ἰξώδης καὶ λευκή· ἀλλ' ἀμφότεραι εἰσὶ χρήσιμαι εἰς τὴν αἱμοπτυσίαν· ἑνοῦνται δ' ἐπιτυχῶς καὶ εἰς τὰ ἔμπλαστρα ὅταν πρόκηται ν' ἀποξηρανθῶσιν, ἐπίσης καὶ εἰς τὰ κολλύρια καὶ ἄλλα θεραπευτικὰ τῶν ὀφθαλμῶν.

Ἡ Σάμος δὲν ὑπολείπεται κατὰ τὴν γονιμότητα οὐδεμιᾶς νήσου τοῦ ἀρχιπελάγους, πᾶν δὲ τὸ πρὸς τὴν ζωὴν ἀναγκαῖον εὑρίσκεται ἐν αὐτῇ, πλὴν τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ ἅλατος ἅτινα εἰσκομίζονται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς· ἀλλὰ καὶ τὸ ἅλας δύναται νὰ κατασκευάζηται ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ, ἐὰν ἐπέτρεπον τοῦτο οἱ κρατοῦντες ὀθωμανοί.

Ἡ Σάμος ἔχουσα διάφορα εἴδη δένδρων, παράγει πίσαν, ἔλαιον, μέλι καὶ διάφορα εἴδη καλλίστου οἴνου, ἰδίως δὲ μοσχάτου· ἐκ τῆς ἰλύος τούτου οἱ Σάμιοι ἐξάγουσι κατὰ 8βριον ἱκανὴν ποσότητα οἰνοπνεύματος, ὅπερ καλοῦσιν ἀσυγχώρητον· προῆλθε δὲ ἡ ὀνομασία αὕτη, ὡς λέγουσιν, ἐκ τούτου· ἐν τῇ ἐποχῇ τῆς διασταλάξεως τοῦ ῥευστοῦ τούτου, εἴθισται ἵνα οἱ διασταλάζοντες καλῶσι πάντας τοὺς διαβάτας ὅπως πίωσιν· ἂν δὲ ποτέ τις ἀρνηθῇ νὰ πίῃ, καίουσιν αὐτὸν διὰ πεπυρακτωμένου σιδήρου ἀποκαλοῦντες ἀσυγχώρητον καὶ ἐπιλέγοντες τάδε· « Ἐπειδὴ δὲν θέλεις νὰ δεχθῇς τὸ προσφερόμενον, θέλεις εἶσαι ἀσυγχώρητος. »

Τινὲς χαρακτηρίζουσι τὴν νῆσον ταύτην ὡς ἄγονον καὶ ὀρεινὴν, ἥκιστα μὲν πρόσφορον πρὸς παραγωγὴν σίτου, οἶνον δὲ μόνον παράγουσαν, ὃν οἱ Σάμιοι μεταφέρουσι πρὸς ἐμπορίαν ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι.

Ἡ νῆσος αὕτη δὲν ηὐπόρει ἀρχικῶς οἴνου· κατὰ δὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Στράδωνος δὲν παρῆγε τοιοῦτον, ἐνῷ αἱ περὶ αὐτὴν νῆσοι, ὡς ἡ Χίος, ἡ Λέσβος, καὶ ἡ Κῶς, ἔτι δὲ ὅλα τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἡ Ἔφεσος, ἡ Σμύρνη καὶ λοιπὰ, εἶχον ἐξαίρετον· ἀλλ' ἐν τούτοις δύναταί τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἂν καὶ δὲν εἶχεν ἄλλοτε τὴν σημερινὴν ἀφθονίαν τοῦ οἴνου, παρῆγεν ὅμως ὡς ἀντάλλαγμα ἐν ἀφθονίᾳ ὅλα τὰ λοιπὰ χρειώδη· τεκμαίρεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ὅτι οἱ ὅμοροι τόποι διεμφισβήτουν αὐτῇ τὴν γονιμότητα· ἀλλ' ὅπως ἀναγνωρίσωμεν τὴν ἀρχικὴν παραγωγικὴν κατάστασιν τῆς νήσου ταύτης, ἀρκεῖ ν' ἀναμνησθῶμεν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διὰ νὰ ἐκφράσωσι τὴν γονιμότητα αὐτῆς εἶχον τὴν κοινὴν παροιμίαν ὅτι· «καὶ ὀρνίθων φέρει γάλα.»

Ἡ μεγάλη αὕτη γονιμότης ἐγένετο αὐτῇ κατά τι ἐπιβλαβὴς, διεγείρασα τὴν ἀκόρεστον ἀπληστίαν τῶν ἰσχυρῶν γειτόνων της, καὶ ὑποβαλοῦσα αὐτὴν εἰς μοναρχικὴν κυβέρνησιν· πρὸ πάντων δὲ ἐπέσυρε καθ' ἑαυτῆς τὴν ἔχθραν τῶν Ἀθηναίων καὶ τὸν φθόνον καὶ τὴν ζηλοτυπίαν τὸν ὁμόρων πολιτειῶν.

Ἡ Σάμος ἦτον ἔκπαλαι ἱερὰ τῇ Ἥρᾳ, ὡς ἡ Λῆμνος τῷ Ἡφαίστῳ, ἡ Δῆλος τῷ Ἀπόλλωνι, ἡ Ῥόδος τῷ Ἡλίῳ καὶ ἡ Κύπρος τῇ Ἀφροδίτῃ· ὅθεν πά-

σης ἄλλης θεότητος ἡ Ἥρα ἐλατρεύετο ἐξόχως ὑπὸ τῶν Σαμίων· ὑπῆρχε δὲ καὶ ναὸς ἐν αὐτῇ, Ἡραῖον καλούμενος, παρὰ τὸ προάστειον τῆς ἀρχαίας πόλεως· τοῦθ' ἕνεκεν ἡ Ἥρα καλεῖται ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ τοῦ Ἀπολλωνίου, Ἰμβρασία, ἐκ τοῦ Ἰμβράσου ποταμοῦ· καὶ ἡ νῆσος, «Ἰμβρασίης ἕδρανον Ἥρης·» ὁ δ' Ὀβίδιος ἀποκαλεῖ αὐτὴν Ἡραίαν.

Εἰκάζεται ὅτι οἱ Σάμιοι ἐλάτρευον ἐπίσης τὸν Ἡρακλῆ, τὸν Δία καὶ τὴν Ἀθηνᾶν, διότι μεταξὺ τῶν ἄλλων ἀγαλμάτων ἅτινα ἐφαίνοντο ἐν τῇ νήσῳ, ὑπῆρχον τρία εἰς φυσικὸν μέγεθος, ἔν τινι τῶν δημοσίων πλατειῶν, τεθειμένα ἐπὶ στηλοβατῶν, καὶ παριστῶντα τὰς τρεῖς ταύτας θεότητας· ταῦτα ἀφήρεσε μὲν ὁ Ἀντώνιος, ἀλλ' ὁ Αὐτοκράτωρ Αὔγουστος ἐπανέθηκεν εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν θέσιν τὸ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ τοῦ Ἡρακλέους, τὸ δὲ τοῦ Διὸς ἔθηκεν εἰς Ῥώμην· ἔν τινι ναῷ ἱδρυθέντι πρὸς τιμὴν αὐτοῦ.

Ἡ Ἥρα παρίστατο ἐν Σάμῳ περιβεβλημένη ἔνδυμα συζύγου. Ἐπέτειος δ' ἑορτὴ ἐτελεῖτο πρὸς τιμὴν αὐτῆς μετὰ τῆς αὐτῆς πομπῆς καὶ ἱεροτελεστίας, μεθ' ὧν πανηγυρίζεται ἡ τῆς νεονύμφου γυναικός.

Οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν Ἀστυπάλαιαν ἓν μέρος τῆς νήσου, ἐξ ἀρχαίας ὁμωνύμου πόλεως ὑπαρχούσης ἐν αὐτῇ.

Πολίτευμα τῆς Νήσου Σάμου Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα.

Ἀφηγοῦνται ὅτι ἐπὶ τῶν ἡρωϊκῶν χρόνων ὁ Ἀγ-

καῖος, ὁ ἐπονομαζόμενος Πλευρόνιος, εἷς τῶν Ἀργοναυτῶν, καὶ υἱὸς τοῦ Ποσειδῶνος καὶ Ἀστυπαλαίας τῆς θυγατρὸς τοῦ Φοίνικος, ἐβασίλευεν ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ· ἀλλ' ἀναγκασθεὶς νὰ πλεύσῃ εἰς τὴν Κολχίδα μετὰ τῶν ἄλλων Ἀργοναυτῶν, ἐγκατέλιπε τὴν νῆσον. ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀπολλώνιος λέγων.

Καὶ δ' ἄλλω δύο παῖδε Ποσειδάονος ἵκοντο . . . ὁ δ' Ἰμβρασίδος ἕδος Ἥρας Παρθενίην Ἀγκαῖος ὑπέρβιος· ἐξ ὅλων τῶν Ἀργοναυτῶν, ὁ Ἀγκαῖος ὑπῆρξε περίφημος παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς, διὰ τὰς ἀστρονομικὰς αὐτοῦ γνώσεις· ὁ Στράβων ἐπιβεβαιοῖ τὴν ἐν Σάμῳ ἐξουσίαν αὐτοῦ· παρὰ Παυσανίᾳ δὲ μνημονεύεται ὅτι οὗτος ἐβασίλευσε τῶν Λελέγων, λαοῦ Ἰωνικοῦ, κατοικοῦντος τὰ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

Συνοικισθείσης ἀκολούθως τῆς Σάμου ὑπὸ τῶν Ἰώνων, ὡς καὶ τῆς Χίου. ἡγουμένου τοῦ Ἀνδρόκλου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως Κόδρου, ὁ Τεμβρίων ὡδήγησεν ἕτερον νέαν ἀποικίαν, καὶ ἔκτισε τὴν πόλιν Σάμον, ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ὁ Ἐγέρτιος ἢ Ἐγερτίλος ἔκτιζεν ἑτέραν ἐν Χίῳ· μετὰ δὲ τὸν Τεμβρίωνα ὡδήγησεν ἐν Σάμῳ ἑτέραν ἀποικίαν ὁ Προκλῆς, ἢ Πατροκλῆς.

Ἡ ἀρχαία πόλις τῆς Σάμου, ὡς καὶ ἡ τῆς Χίου, καίτοι ἐπὶ νήσων κείμεναι, συνηριθμοῦντο μετὰ τῶν δώδεκα Ἰωνικῶν πόλεων τῶν ἐπὶ τῆς ἠπείρου κειμένων· ἦσαν δ' αὗται ἡ Μίλητος, ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Πριήνη ἐν τῇ Καρίᾳ, ἡ Ἔφεσος, ὁ Κολοφών, ἡ Λέβεθος, ἡ Τέως, αἱ Κλαζομεναί, ἡ Φώκεα, ἐν τῇ Λυδίᾳ, ἡ Σά-

μος καὶ ἡ Χίος ἐπὶ τῶν ὁμωνύμων νήσων καὶ αἱ Ἐρυθραὶ ἐν τῇ Ἠπείρῳ.

Ἡ νῆσος Σάμος, ἱκανὸν χρόνον πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ σωτῆρος Χριστοῦ ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ κυριάρχων ἡγεμόνων, καλουμένων Τυράννων· ἀλλ᾽ ἡ μοναρχία οὐδέποτε ἐφάνη μετὰ τοσαύτης λαμπρότητος καὶ ἰσχύος, ὅσον ἐπὶ τῆς βασιλείας Πολυκράτους, καὶ Συλοσῶντος τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, οἵτινες ἦρχον 520 ἔτη πρὸ Χριστοῦ· ἀφηγοῦνται ὅτι ὁ Πολυκράτης οὗτος ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος τῶν ἑλλήνων, μετὰ Μίνωα τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης, ἢ καὶ ἄλλον τινὰ πρὸ τούτου, ὁ ἐπιχειρήσας νὰ γίνῃ θαλασσοκράτωρ· ἦτο δὲ πλήρης φιλοδοξίας καὶ ἐκολακεύετο ὑπὸ τῆς γλυκείας ἐλπίδος τοῦ ν᾽ ἄρξῃ τῶν νήσων καὶ τῆς Ἰωνίας, εἰς ὃ μεγάλως συνετέλεσεν ἡ ἀείποτε παρακολουθοῦσα αὐτῷ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν εὐτυχία.

Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι Πολυκράτης ὁ υἱὸς τοῦ Αἰάκου, γενόμενος κύριος τῆς νήσου διὰ τῶν ὅπλων, διένειμε τὴν πόλιν μετὰ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Πανταγνώτου καὶ Συλοσῶντος εἰς τρία μέρη· ἀλλ᾽ ἀκολούθως φονεύσας τὸν πρῶτον καὶ διώξας τὸν ἕτερον νεώτερον ὄντα, κατέστη αὐτὸς κύριος ἁπάσης τῆς νήσου· μετὰ δὲ ταῦτα συνέδεσε συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ἀμάσιος βασιλέως τῆς Αἰγύπτου, πέμπων αὐτῷ δῶρα, ἅμα δὲ καὶ δεχόμενος· ὁ Ἄμασις πρὸς στερέωσιν τῶν συνδεόντων αὐτὸν μετὰ τοῦ Πολυκράτους δεσμῶν τῆς ἑνώσεως καὶ τῆς φιλίας, ἔπεμψεν αὐτῷ δύο εἰκόνας ξυλίνας παριστώσας αὐτόν· ἐτέθησαν δ᾽ αὗται

εἰς τὸν ἐν Σάμῳ ναὸν καὶ ὑπῆρχον ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου.

Τὸ κράτος καὶ ἡ δύναμις τοῦ Πολυκράτους ἔσχον ἐν πρώτοις μεγάλην αὔξησιν· ἡ φήμη αὐτοῦ διεσπάρη καθ᾽ ἅπασαν τὴν Ἰωνίαν καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα, διότι ὁπουδήποτε ἐπεχείρει πόλεμον, τὰ πάντα ἀπέβαινον κατ᾽ εὐχήν· διὰ τῶν ἑκατὸν αὐτοῦ πεντηκοντόρων νηῶν προσέβαλε καὶ ὑπέτασσε πάντα πολέμιον ἄνευ διακρίσεως καταστάσεως ἢ προσώπου. Εἴθιζε δὲ νὰ λέγῃ ὅτι θέλει φανῇ εὐαρεστώτερος εἰς τὸν φίλον ἀποδίδων ὅσα παρ᾽ αὐτοῦ ἔλαβεν, ἢ μηδὲν παρ᾽ αὐτοῦ λαμβάνων· κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκυρίευσε πολλὰς νήσους καὶ πολλὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ὑπέταξεν. Ἐνίκησε δὲ ναυμαχίᾳ τοὺς Λεσβίους ἐλθόντας πανστρατιᾷ πρὸς βοήθειαν τῶν Μιλησίων καὶ ἠνάγκασεν αὐτοὺς δεσμίους νὰ σκάψωσιν ὅλας τὰς τάφρους τῆς ἀρχαίας πόλεως Σάμου ἐπὶ τῶν βράχων.

Τὴν μεγάλην ταύτην εὐημερίαν τοῦ Πολυκράτους μαθὼν ὁ σύμμαχος αὐτοῦ Ἄμασις, κατ᾽ ἀρχὰς μὲν ἐχάρη ἐπὶ τῇ εὐτυχίᾳ καὶ εὐχαριστήσει τοῦ φίλου του· βλέπων δὲ ὅτι αὕτη ὁσημέραι παρετείνετο, ἔγραψεν αὐτῷ τὴν ἑξῆς ἐπιστολήν. « Ἥδιστον μὲν εἶνε νὰ μανθάνῃ τις ὅτι ὁ φίλος καὶ ξένος αὐτοῦ εὐτυχοῦσιν· ἀλλ᾽ αἱ μεγάλαι σου εὐτυχίαι δὲν ἀρέσκουσιν εἰς ἐμὲ γινώσκοντα πόσον τὸ θεῖον ὑπάρχει φθονερόν· τοῦθ᾽ ἕνεκεν ἐπιθυμῶ ἐγώ τε καὶ ἐκεῖνοι οὓς ἀγαπῶ, ὁτὲ μὲν νὰ εὐτυχῶσιν, ὁτὲ δὲ νὰ δυστυχῶσιν ἵνα οὕτω τὸν βίον διέρχωνται μετ᾽ εὐτυχίας καὶ δυστυχίας· διότι

οὐδέποτε ἤκουσα ἄνθρωπον κατὰ πάντα εὐτυχοῦντα, νὰ μὴ λάβῃ κάκιστον τέλος. Σὺ λοιπὸν ἐμοὶ πειθόμενος, πρᾶξον ἐν ταῖς εὐτυχίαις σου ταῦτα· φρόντισον νὰ εὕρῃς ὅ,τι σοὶ εἶνε πολυτιμότερον, καὶ ἐπὶ τῇ στερήσει τοῦ ὁποίου θέλει τὰ μάλιστα ἡ ψυχή σου ἀλγήσει· τοῦτο ἀπόβαλε οὕτως ὥστε οὐδέποτε πλέον νὰ φανῇ εἰς τὸν κόσμον· ἂν δ' ἐν τῷ μέλλοντι αἱ εὐτυχίαι σου δὲν ἔρχωνται ἀνάμικτοι δυστυχιῶν, διὰ τοῦ τρόπου τούτου θεράπευε τὸ πρᾶγμα».

Τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀναγνοὺς ὁ Πολυκράτης, καὶ κατανοήσας ὅτι ἡ γνώμη τοῦ συμμάχου του ἦτο καλὴ καὶ εἰλικρινὴς ἠρεύνησε ποῖον μεταξὺ τῶν πολυτιμήτων του ἦτον ἐκεῖνο, οὗτινος ἡ ἀπώλεια ἠδύνατο νὰ τῷ προξενήσῃ μείζονα πόνον καὶ λύπην· συλλογισθεὶς δ' ἐπὶ πολὺν χρόνον, εὗρεν ὡς πολυτιμώτερον καὶ τιμαλφέστεραν τὸν ἐκ σμαράγδου λίθου δακτύλιον αὐτοῦ, χρησιμεύοντα καὶ ὡς σφραγὶς, ὃν συνήθως ἔφερε μεθ' ἑαυτοῦ· ἦτο δὲ δεδεμένος μὲ χρυσὸν, ἔργον Θεοδώρου τοῦ Σαμίου, υἱοῦ τοῦ Τηλέκλου· ἀποφασίσας λοιπὸν νὰ ῥίψῃ τὸν δακτύλιον τοῦτον τοσοῦτον μακρὰν ὥστε νὰ μὴ δύνηται τοῦ λοιποῦ νὰ τὸν ἀνεύρῃ, ἐπέβη νηὸς πεντηκοντόρου, μετὰ πεντήκοντα ἀνδρῶν, καὶ διέταξε ν' ἀναπετάσωσι τὰ ἱστία καὶ ἀπομακρυνθῶσι τῆς παραλίας· ὅτε δ' ἔφθασαν εἰς ἱκανὴν ἀπὸ τῆς νήσου ἀπόστασιν, ἐξήγαγεν ἀπὸ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸν δακτύλιον, καὶ ἔρριψεν εἰς τὸ πέλαγος ἐνώπιον ὅλων τῶν συμπλοτήρων· κάμψας δὲ τὸ ἀκρωτήριον καὶ ἐπανελθὼν οἴκαδε ἐλυπεῖτο μεγάλως διὰ τὴν γενομέ-

νην πρὸ μικροῦ ἀπώλειαν· ἀλλὰ μετὰ 5 ἢ 6 ἡμέρας, ἁλιεύς τις συνέλαβε μέγαν καὶ ὡραῖον ἰχθὺν, ὃν ἀπεφάσισε νὰ δωρήσῃ τῷ Πολυκράτῃ· ἀφιχθεὶς λοιπὸν εἰς τὸ μέγαρον αὐτοῦ, εἶπεν εἰς τοὺς φύλακας ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ ἴδῃ τὸν βασιλέα· εἰσαχθεὶς δὲ ἐνώπιόν του, παρουσίασεν αὐτῷ τὸν ἰχθὺν, εἰπὼν τάδε· « ὦ βασιλεῦ, τὸν ἰχθὺν τοῦτον ἀγρεύσας δὲν ἐνέκρινα νὰ πωλήσω ἐν τῇ ἀγορᾷ, καίτοι ἀποχειροβίωτος ὤν, ἀλλ' ἔδοξέ μοι ἄξιος σοῦ καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς »· ὁ βασιλεὺς δεχθεὶς τὸ δῶρον καὶ εὐχαριστήσας αὐτὸν, τὸν προσεκάλεσε νὰ συμφάγῃ μετ' αὐτοῦ. Ἐν τούτοις οἱ ὑπηρέται λαβόντες τὸν ἰχθὺν καὶ καθαρίζοντες αὐτὸν εὗρον ἐν τῇ νηδύϊ τὸν δακτύλιον τοῦ κυρίου των, τὸν ὁποῖον ἔφερον εἰς αὐτὸν διηγηθέντες μετὰ χαρᾶς καὶ ἐκπλήξεως τὸν τῆς εὑρέσεως τρόπον.

Ὁ Πολυκράτης ἔκθαμβος ἐπὶ τῷ γεγονότι τούτῳ γενόμενος, καὶ εἰς τὴν θεότητα ταῦτα ἀποδίδων, ἔγραψεν εἰς τὸν Ἄμασιν ἀναγγείλας αὐτῷ ὅ,τι ἔπραξε, καὶ ὅ,τι τῷ συνέβη· ὁ δὲ ἀναγνοὺς τὴν τοῦ Πολυκράτους ἐπιστολὴν, καὶ ἰδὼν ὅτι ἀδύνατον ὑπάρχει εἰς ἄνθρωπον νὰ μετατρέψῃ τὸ πεπρωμένον, καὶ ν' ἀποσοβήσῃ τὰ ἐπικείμενα αὐτῷ δυστυχήματα, ἐπείσθη ὅτι τὰ τοῦ Πολυκράτους θέλουσιν ἔχει δυστυχῆ ἔκβασιν, τὸ δὲ τέλος αὐτοῦ ἔσται τραγικὸν καὶ ὀλέθριον, ἕνεκεν τῶν ἀλλεπαλλήλων αὐτοῦ εὐτυχιῶν, ἀφοῦ μάλιστα εὗρε καὶ ἐκεῖνο ὅπερ ἔρριψεν ἐπὶ σκοπῷ ἀπωλείας· ὅθεν πέμψας κήρυκα εἰς Σάμον ἀνήγγειλε τῷ Πολυκράτῃ ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ διαλύσῃ τὴν μετ' αὐτοῦ συμμαχίαν·

εἰς τὸ διάβημα δὲ τοῦτο προήχθη, ὡς λέγουσιν, ἵνα δυνηθῇ νὰ ὑποφέρῃ μετὰ μετριωτέρου πόνου καὶ θλίψεως τὴν δυστυχίαν, ἣν προέβλεπεν ὅτι ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ εἰς τὸν Πολυκράτην, ὅπερ δὲν ἠδύνατο νὰ πράξῃ σύμμαχος ὤν.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ Πολυκράτους, κατὰ παράκλησιν τῶν Σαμίων ἐκείνων οἵτινες ἀκολούθως ἔκτισαν ἐν Κρήτῃ τὴν πόλιν Κυδωνίας· τίνι τρόπῳ δὲ ἐγένετο ὁ συνοικισμὸς οὗτος, καὶ διὰ τίνας λόγους θέλομεν ἐκθέσει ἀκολούθως.

Ὁ Πολυκράτης μαθὼν ὅτι Καμβύσης ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου, καὶ βασιλεὺς τῶν Περσῶν παρεσκευάζετο νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, ἔπεμψεν αὐτῷ πρέσβυν κρυφίως καὶ ἐν ἀγνοίᾳ τῶν Σαμίων, δι' οὗ τὸν προσεκάλει ἵνα πέμψῃ εἰς αὐτὸν ἕτερον εἰς Σάμον, καὶ ζητήσῃ βοήθειαν· ὁ Καμβύσης ἐπωφελούμενος τῆς τοιαύτης περιστάσεως, ἔπραξε τὴν ταχίστην πᾶν ὅ,τι ὁ Πολυκράτης ἐπεθύμει· ὅθεν πέμψας πρέσβεις εἰς Σάμον παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τῷ ἀποστείλῃ στόλον ἐπικουρικὸν κατὰ τῆς Αἰγύπτου· ὁ Πολυκράτης κρύπτων ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ τὸ σχέδιον συνήγαγεν ὅλους τοὺς Σαμίους οὓς ὑπώπτευεν ὡς ἐπαναστατικούς, καὶ ἔπεμψεν εἰς τὸν Καμβύσην παραγγείλας αὐτῷ ὅπως μὴ ἐπιτρέψῃ πλέον αὐτοῖς τὴν εἰς τὰ ἴδια ἐπάνοδον. Ὁ Ἡρόδοτος ἀφηγεῖται ὅτι εἰσί τινες λέγοντες ὅτι οἱ Σάμιοι οὗτοι δὲν ἔφθασαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ πλέοντες ἔτι τὸ Καρπάθιον πέλαγος, ἐβουλεύθησαν περὶ τοῦ πρακτέου, καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μὴ πλεύσωσι

προσωτέρω· ἕτεροι δὲ ἰσχυρίζονται ὅτι ἔπλευσαν μέχρι τῆς Αἰγύπτου, κἀκεῖθεν ἀπέπλευσαν αὖθις καὶ ἐσώθησαν μεθ' ὅλων τῶν πλοίων αὐτῶν· ἐν δὲ τῷ ἐπιστρέφειν αὐτούς, ὁ Πολυκράτης ἦλθεν εἰς συνάντησιν αὐτῶν μετὰ στόλου, ἵνα τοὺς ἀναγκάσῃ νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς Αἴγυπτον, ἀλλ' ἐνικήθη ναυμαχίᾳ, τοῦθ' ὅπερ ἐνεψύχωσε τοσοῦτον τοὺς νέους ἀποστάτας, ὥςτε ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν νῆσον, ἔνθα πολεμήσαντες ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Πολυκράτους, καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιβῶσιν αὖθις εἰς τὰ πλοῖα καὶ πλεύσωσιν εἰς τὴν Λακεδαίμονα· εἰσὶ δὲ καὶ ἕτεροι λέγοντες ὅτι οἱ ἀποσταλέντες εἰς Αἴγυπτον ἐπανελθόντες εἰς Σάμον ἐνίκησαν τὸν Πολυκράτην, ὅπερ ὁ Ἡρόδοτος θεωρεῖ ὡς μὴ ἀληθές, διότι λέγει δὲν εἶχον ἀνάγκην νὰ ἐπικαλεσθῶσι τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων, ἐὰν ἦσαν ἱκανοὶ ν' ἀντιπαραταχθῶσι κατὰ τοῦ Πολυκράτους.

Ἀφιχθέντες οἱ Σάμιοι οὗτοι εἰς τὴν Λακεδαίμονα, ἐζήτησαν βοήθειαν κατὰ τοῦ Πολυκράτους· οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι ἐνθυμούμενοι ὅτι πρότερον οἱ Σάμιοι ἐβοήθησαν αὐτοὺς κατὰ τῶν Μιλησίων, παρεσκεύασαν στόλον ἀξιόλογον καὶ ἔπλευσαν μετ' αὐτῶν πρὸς τὴν Σάμον, ἔνθα φθάσαντες ἐστρατοπεδεύθησαν ὑπὸ τὰ τείχη τῆς πόλεως πολιορκοῦντες αὐτήν· ἀλλ' ὅτε ἤρχισαν ν' ἀναβαίνωσι διὰ κλιμάκων ἐφ' ἑνὸς πύργου, κειμένου ἐν τῷ παρὰ τὴν θάλασσαν προαστείῳ, ὁ Πολυκράτης ἐπελθὼν μετ' ἐκλεκτοῦ στρατοῦ τοὺς ἀπεδίωξε· συγχρόνως δὲ καὶ τὰ ἐπικουρικὰ στρατεύματα ἅτινα εἶχεν ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του, βοηθούμενα ὑφ' ἱκανοῦ

ἀριθμοῦ Σαμίων, ἐξῆλθον ἑνὸς πύργου κειμένου ἐπὶ τῆς ῥάχιος τοῦ ὄρους διὰ νὰ τὸν ὑποστηρίξωσι καὶ ἀναχαιτίσωσι τὴν ὁρμὴν τῶν Λακεδαιμονίων, οἵτινες ἤρχισαν ν᾽ ἀνανεώνωσι τὴν μάχην· καὶ ἐπί τινα μὲν καιρὸν πράγματι ἐπέτυχον, ἀλλ᾽ ἀναγκασθέντες ἐπὶ τέλους νὰ ὀπισθοχωρήσωσι, κατενικήθησαν σχεδὸν ἐντελῶς ὑπὸ τῶν πολιορκητῶν, οἵτινες ἀναμφιβόλως ἤθελον γίνει κύριοι τῆς πόλεως ἐὰν πάντες εἶχον τὸ θάρρος τοῦ Λυκώπου καὶ τοῦ Ἀρχίου· οἱ δύο οὗτοι ἀνδρεῖοι Λακεδαιμόνιοι βλέποντες τοὺς ἐχθροὺς εἰς ἄτακτον φυγὴν τοὺς κατεδίωξαν μέχρι τοῦ φρουρίου, ἐντὸς τοῦ ὁποίου εἰσῆλθον μετ᾽ ἐκείνων φύρδην μίγδην, νομίζοντες ὅτι ἀκολουθοῦνται ὑπὸ τῶν συστρατιωτῶν αὐτῶν, ἀλλ᾽ ἐγκαταλειφθέντες ὑπ᾽ αὐτῶν περιεκλείσθησαν ἀμφότεροι ἐν τῷ φρουρίῳ καὶ ἐφονεύθησαν ἐλεεινῶς.

Οἱ Λακεδαιμόνιοι βλέποντες ὅτι ἀφοῦ ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρας ὅλας ἡμέρας παρέμειναν πρὸ τῆς πόλεως, οὐδόλως προεχώρησαν εἰμὴ ὅσον ἐν ἀρχῇ τῆς πολιορκίας, καὶ ἀχθόμενοι ἐπὶ τῇ χρονιότητι ἐπέστρεψαν εἰς τὰ ἴδια. Ἐν τούτοις λέγουσί τινες ὅτι ὁ Πολυκράτης κόψας πολὺ νόμισμα μολύβδινον καὶ χρυσώσας αὐτὸ προσέφερεν εἰς τοὺς Λακεδαιμονίους, καὶ οὕτως ἔπεισεν αὐτοὺς νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν, καὶ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰ ἴδια.

Οἱ Σάμιοι οἵτινες ἔπεισαν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον, ἰδόντες ἑαυτοὺς ἐγκαταλελειμμένους, καὶ ἀποροῦντες χρημάτων πρὸς ἐξακολούθη-

σιν αὐτοῦ, ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Σοίφνον, ἔνθα ἀποβάντες ἐζήτησαν παρὰ τῶν κατοίκων δάνειον δέκα ταλάντων· ἀλλ' ἀρνηθέντων τούτων ἤρξαντο λυμαινόμενοι τοὺς ἀγροὺς αὐτῶν· δραμόντες δὲ οἱ Σοίφνιοι συνεπλάκησαν πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' ἡττηθέντες καὶ ὀπισθοχωροῦντες, περιεκυκλώθησαν ὑπὸ Σαμίων καταλαβόντων τὰ νῶτα αὐτῶν, καὶ ᾐχμαλωτίσθησαν ἐξαγορασθέντες ὑπὸ τῶν συμπολιτῶν αὐτῶν ἀντὶ **100** ταλάντων. Οἱ Σάμιοι παραλαβόντες τὰ χρήματα ταῦτα μετέβησαν πρὸς τοὺς Ἑρμιονεῖς, οἵτινες ἀντὶ χρημάτων παρεχώρησαν αὐτοῖς τὴν νῆσον Ὑδρέαν κειμένην πλησίον τῆς Πελοποννήσου· ταύτην δὲ ἀφέντες οἱ Σάμιοι τοῖς Τροιζινίοις, ἢ μᾶλλον ἐμπιστευθέντες αὐτοῖς τὴν φύλαξιν, ἔπλευσαν πρὸς τὴν νῆσον Κρήτην, καὶ ἔκτισαν τὴν πόλιν Κυδωνίαν, ἂν καὶ ὁ κύριος σκοπὸς τῆς ἐκεῖσε μεταβάσεως αὐτῶν ἦτον ἡ ἀποδίωξις τῶν κατεχόντων τὴν νῆσον Ζακυνθίων.

Παραμείναντες οἱ Σάμιοι ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ πέντε ὁλόκληρα ἔτη, προήχθησαν τοσοῦτον, ὥστε ἔκτισαν ὅλους τοὺς ναοὺς οἵτινες ἐσώζοντο ἐκεῖ ἐπὶ Ἡροδότου, πλὴν τοῦ ναοῦ τῆς Δικτύνης (α)· περὶ δὲ τὸ ἕκτον ἔτος οἱ Αἰγινῆται ἐνίκησαν αὐτοὺς ναυμαχίᾳ καὶ ᾐχμαλώτισαν μετὰ τῶν λοιπῶν κατοίκων τῆς νήσου· εἰς ἀνάμνησιν τούτου ἔκοψαν τὰς πρώρας τῶν πλοίων των, καὶ ἀνήρτησαν εἰς τὸν ἐν Αἰγί-

(α) Καθ' Ἡρόδοτον καὶ ὁ ναὸς οὗτος ὑπὸ τῶν Σαμίων ἱδρύθη. Ἡροδ. Βιβλ. Γ. κεφ. 59.

νῇ ναὸν τῆς Ἀθηνᾶς· τὸ διάβημα τοῦτο ὑπηγορεύθη αὐτοῖς ὑπὸ μίσους ἀρχαίου, ὅπερ οἱ Αἰγινῆται ὑπέτρεφον κατ᾽ αὐτοῦ τοῦ λαοῦ· ἐγεννήθη δὲ τὸ μίσος τοῦτο διὰ τὴν ἐκστρατείαν ἣν οἱ Σάμιοι ἐποίησαν κατὰ τῆς Αἰγίνης ὑπὸ τὸν Ἀμφικράτην ὅστις ἐδέσποζεν ἐν Σάμῳ ὡς βασιλεὺς, καθ' ἣν οἱ Σάμιοι μεγάλην ζημίαν τοῖς Αἰγινήταις ἐπήνεγκον.

Ἐπανέλθωμεν δ᾽ αὖθις εἰς τὸν Πολυκράτην· οὗτος ἐξανατώθη ἐπονειδίστως ὑπὸ τοῦ Πέρσου Ὀροίτου, καταστάντος διοικητοῦ τῶν Σάρδεων, τῆς Λυδίας, τῆς Ἰωνίας, καὶ τῆς Φρυγίας ὑπὸ τοῦ Κύρου Βασιλέως τῶν Περσῶν, ὡς θέλω διηγηθῇ.

Λέγουσιν ὅτι τοῦ Ὀροίτου πέμψαντος πρέσβυν εἰς Σάμον πρὸς τὸν Πολυκράτην διὰ νὰ ζητήσῃ τι, ὁ βασιλεὺς οὗτος δὲν κατεδέχθη νὰ προσβλέψῃ πρὸς αὐτὸν, παρουσιασθέντα ἐνώπιόν του, καὶ ἐκθέντα τὸν τῆς ἀποστολῆς του σκοπὸν, ἀλλὰ πρὸς τὸν τοῖχον στραφεὶς οὐδὲν ἀπεκρίνατο· βαθέως λυπηθεὶς ὁ Ὀροίτης ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ δεινῇ ὕβρει, διενοήθη πῶς νὰ ἐκδικηθῇ· ἦτο τότε εἰς τὴν Μαγνησίαν, πόλιν κειμένην ἐν τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ παρὰ τὸν Μαίανδρον ποταμόν· γινώσκων δὲ καλῶς ὁ Ὀροίτης ὅτι ὁ Πολυκράτης εἶχε χρηματικὴν ἀνάγκην, καὶ ὅτι μεγάλα σχέδια διενοεῖτο, ἰδίως δὲ τοῦ νὰ γίνῃ κύριος τῆς τε Ἰωνίας καὶ τῶν νήσων, ἔπεμψε πρὸς αὐτὸν εἰς Σάμον Λυδόν τινα Μύρσον υἱὸν τοῦ Γύγου, ἵν᾽ ἀναγγείλῃ αὐτῷ ὅτι ὁ Ὀροίτης δυσμενῶς διακείμενος πρὸς τὸν βασιλέα Καμβύσην, καὶ φοβούμενος τὴν ἰσχὺν αὐτοῦ, ἐβουλεύθη νὰ καταφύγῃ

μεθ' ὅλων τῶν θησαυρῶν αὐτοῦ εἰς τὴν Σάμον.

Ὁ Πολυκράτης ἀρκούντως εὔπιστος πρὸς πᾶν ὅ,τ ἐθεράπευε τὴν φιλοδοξίαν καὶ φιλαργυρίαν του, ἀπεφάσισε νὰ μεταβῇ πρὸς τὸν Ὀροίτην διὰ νὰ τῷ χορηγήσῃ πᾶσαν ἀσφάλειαν καὶ ἄσυλον ἐπὶ τῆς γῆς τῆς Ἡγεμονίας του· παραλαβὼν δὲ μεθ' ἑαυτοῦ ἄλλους τε πολλοὺς ἐν οἷς καὶ τὸν ἰατρὸν Δημοκήδην ἀπέπλευσε πρὸς τὴν Μαγνησίαν· ἅμα δ' ἔφθασεν ἐκεῖ, ὁ Ὀροίτης ἐκδικούμενος τὴν ὕβριν τὴν γενομένην αὐτῷ ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ πρέσβεώς του, συνέλαβεν αὐτὸν καὶ προσήλωσεν ἐπονειδίστως ἐπὶ σταυροῦ· ἐκ δὲ τῆς ἀκολουθίας αὐτοῦ, τοὺς μὲν Σαμίους ἀφῆκεν ἐλευθέρους, ἠχμαλώτισε δὲ τοὺς ξένους ἐν οἷς καὶ τὸν Δημοκήδην, μετὰ τῶν δούλων καὶ θεραπόντων τοῦ Πολυκράτους (α).

Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ὅτι τοῦτο συνέβη κατὰ τὰ 230 ἔτη μετὰ τὴν κτίσιν τῆς Ῥώμης, ἤτοι κατὰ τὴν 64ην Ὀλυμπιάδα. Ὁ δὲ Βαλέριος Μάξιμος ἀφηγεῖται ὅτι ὁ Πολυκράτης ὑπέστη τὴν τιμωρίαν ταύτην, διαταγῇ τοῦ Ὀροίτου, ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους Μυκάκάλης, ἥτις σχηματίζει ἀκρωτήριον τῆς Ἰωνίας ἀπέναντι τῆς Σάμου. Ἐν τούτοις εἶνε βέβαιον ὅτι ὁ Δαρεῖος ἦτο τότε ἁπλοῦς λογχοφόρος τοῦ βασιλέως Καμβύσου, καὶ ἄμοιρος διακεκριμένης ὑπολήψεως, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς συγγραφῆς τοῦ Ἡροδότου.

(α) Ὅρα Σαμικὰ Ἐπαμ. Σταματιάδου σελ. 124 καὶ Ἡρόδ. βιβλ. 3 § 121 καὶ ἑπόμ.

Μετὰ τὴν τελευτὴν τοῦ Πολυκράτους, ὁ Μαιάνδριος, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἀνέθηκε τὴν κυβέρνησιν τῆς νήσου ἐν τῇ ἀπουσίᾳ του, ἀνέλαβε πᾶσαν τὴν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν· θέλων δὲ νὰ δειχθῇ ἐπιεικέστερος, ἀφιλοδοξότερος, καὶ ἀφιλοκερδέστερος τοῦ Πολυκράτους, διενοήθη ἵνα παραιτηθῇ τῆς ἀρχῆς· ὅθεν ἱδρύσας βωμὸν εἰς τιμὴν τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς, καὶ περὶ αὐτὸν ναὸν, σωζόμενον ἔτι ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Ἡροδότου, ἐν τῷ προαστείῳ τῆς πόλεως, συνήγαγε τὸν λαὸν καὶ ὡμίλησεν οὕτω· « Γινώσκετε ὅτι τὸ σκῆπτρον καὶ ἡ ἐξουσία τοῦ Πολυκράτους ἐνεπιστεύθησάν μοι· δικαιοῦμαι πληρέστατα ἵνα ἄρχω ὑμῶν· ὅ,τι ὅμως ἀποδοκιμάζω εἰς ἄλλους δὲν προτίθεμαι νὰ πράξω, καίτοι δυνάμενος. Τὸ ἄδικον πάθος τοῦ ἄρχειν τῶν ὁμοίων μου ἀνθρώπων οὐδέποτε μοὶ ἤρεσεν οὔτε ἐν τῷ Πολυκράτῃ, οὔτε ἐν ἄλλῳ τινὶ, καὶ οὐδέποτε ἐπεδοκίμασα αὐτό· ὁ Πολυκράτης ὑπέκυψε τῇ εἱμαρμένῃ, ἐγὼ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐν μέσῳ ὑμῶν τιθεὶς, τὴν ἰσονομίαν ὑμῖν προσαγορεύω· ἀξιῶ μόνον ἵνα μοὶ δοθῶσιν ἐκ τῶν χρημάτων τοῦ Πολυκράτους, ὡς γέρας τῆς ἐλευθερίας ἣν χορηγῶ πρὸς ὑμᾶς, ἓξ τάλαντα, καὶ παραχωρηθῇ εἰς ἐμὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους μου ἡ ἱερωσύνη τοῦ Ἐλευθερίου Διὸς, πρὸς ὃν ἐγὼ ἱερὸν ἱδρυσάμην. »

Καὶ ὁ μὲν Μαιάνδριος ταῦτα ἔλεξεν· ἀναστὰς δέ τις ἐκ τῶν διακεκριμένων Σαμίων, Τελέσαρχος τοὔνομα, εἶπεν· « ὦ οὐτιδανὲ καὶ ὀλέθριε ἄνθρωπε, εἶσαι ἀνάξιος νὰ ἄρχῃς ἡμῶν, ὀφείλεις δὲ μόνον νὰ δώσῃς λόγον τῶν χρημάτων ἅτινα διεχειρίσθης »· οἱ λόγοι οὗ-

τοι ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὸν Μαιάνδριον νὰ σκεφθῇ σοβαρώτερον περὶ τοῦ πρακτέου· ὅθεν διανοούμενος ὅ-τι ἐὰν αὐτὸς παραιτηθῇ τῆς ἐξουσίας, ἕτερος θέλει καταλάβει αὐτὴν, καὶ κατασταθῇ τύραννος, ἀπεφάσι-σε νὰ τὴν διατηρήσῃ· μεταβὰς λοιπὸν εἰς τὴν ἀκρό-πολιν συνεκάλει ὅλους τοὺς ἰσχύοντας πολίτας ἐπὶ τῇ προφάσει ὅτι ἤθελε δώσει λόγον τῆς διαχειρίσεώς του· συλλαμβάνων δ' αὐτοὺς εἰσερχομένους ἐδέσμευεν· ἀλλ' ἐνῷ ἐκράτει αὐτοὺς δεσμίους κατελήφθη ὑπὸ δει-νῆς νόσου, ὁ δ' ἀδελφὸς αὐτοῦ Λυκάρητος ὑποπτεύων τὸν θάνατόν του, ἐφόνευσε τοὺς δυστυχεῖς τούτους δε-σμώτας ἵνα εὐκολώτερον βασιλεύσῃ μετὰ τὸν Μαι-άνδριον.

Ὁ Συλοσῶν μαθὼν τὸν θάνατον τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-τοῦ Πολυκράτους, μετέβη πρὸς τὸν βασιλέα Δαρεῖον, καὶ παρεκάλεσεν αὐτὸν ἵνα τὸν ἀποκαταστήσῃ, ἄνευ φόνων καὶ ἐξανδραποδισμοῦ, εἰς τὸ βασίλειον τῆς Σά-μου, τὸ ὁποῖον εἷς δοῦλος, ὁ Μαιάνδριος, κατεῖχεν· ὁ Δαρεῖος εὐγνωμονῶν διὰ μίαν ὡραίαν χλαμύδα, ἣν ὁ Συλοσῶν ἐδωρήσατο αὐτῷ, ἰδιώτῃ ὄντι, ἀπέστειλε τὸν στρατηγὸν Ὀτάνην μετὰ στρατοῦ ἵνα ἐκπληρώσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ Συλοσῶντος.

Οἱ Πέρσαι ἀποβάντες εἰς Σάμον μετὰ τοῦ ὁδηγοῦ αὐτῶν Συλοσῶντος, οὐδένα εὗρον ἀντιτασσόμενον· οἱ στρατιῶται μάλιστα τοῦ Μαιανδρίου εἶπον ὅτι ἦσαν ἕτοιμοι ν' ἀναχωρήσωσιν, ἐὰν συνεχωρεῖτο αὐτοῖς ἡ ἀπὸ τῆς νήσου ἔξοδος ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἐλευθερίᾳ· συ-ναινέσαντος δ' εἰς τοῦτο τοῦ Ὀτάνου, καὶ σπονδὰς

ποιησαμένου, οἱ πρώτιστοι τῶν Περσῶν πορευθέντες ἔθεντο σκηνὰς ἐνώπιον τῆς ἀκροπόλεως καὶ ἐκαθέζοντο.

Ὁ Μαιάνδριος εἶχεν ἀδελφὸν Χαρίλαον καλούμενον, ὅστις ἐκρατεῖτο δεδεμένος ἐν εἱρκτῇ, ὡς ἔνοχος σφάλματος· ἀκούσας οὗτος τὸν θόρυβον τῶν γενομένων, καὶ ἰδὼν ἐκ τοῦ βάθους τῆς εἱρκτῆς του τοὺς Πέρσας καθημένους σοβαρῶς ὑπὸ τὰς σκηνάς, ἐκάλεσε τὸν φυλάσσοντα αὐτὸν δεσμοφύλακα, καὶ τὸν ἐπεφόρτισε νὰ εἴπῃ εἰς τὸν Μαιάνδριον ὅτι ἐπιθυμεῖ νὰ τῷ ὁμιλήσῃ· ὁ Μαιάνδριος μαθὼν τοῦτο, διέταξε ν' ἀποφυλακίσωσι τὸν Χαρίλαον, καὶ ἀγάγωσιν ἐνώπιόν του ἄνευ δεσμῶν· ἀφιχθεὶς δ' ὁ Χαρίλαος παρ' αὐτῷ ἤρχισε νὰ τὸν παρακινῇ κατὰ τῶν Περσῶν δι' ὀνειδισμῶν καὶ ὕβρεων, ὡς ἀκολούθως· «ὦ κάκιστε τῶν ἀνθρώπων, ἐμὲ μὲν καθεῖρξες, καίτοι μηδὲν πράξαντα· τοὺς δὲ Πέρσας οἵτινες σὲ διώκουσι, καὶ σὲ ἐξορίζουσιν, ὡς βλέπεις, δὲν τολμᾷς νὰ ἐκδικηθῇς, ἐνῷ δύνασαι εὐκόλως νὰ περικυκλώσῃς καὶ καταλάβῃς αὐτούς· ἀλλ' ἂν σὺ φοβεῖσαι, δός μοι τοὺς στρατιώτας σου, καὶ ἀνάθες μοι τὴν φροντίδα τοῦ ἔργου· θέλεις δὲ ἰδεῖ ὅτι θέλω τοὺς κάμει νὰ μετανοήσωσι διὰ τὴν ἔλευσίν των». Ὁ Μαιάνδριος παρεδέξατο τὴν πρότασιν ταύτην, ὄχι διότι ἔφθασεν εἰς τοσαύτην ἄνοιαν, ὥστε νὰ νομίζῃ ὅτι αἱ δυνάμεις αὐτοῦ ἦσαν ἱκαναὶ ν' ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ Δαρείου, ἀλλὰ διότι ἦτο λίαν ὠργισμένος κατὰ τοῦ Συλοσῶντος, εἰς ὃν ἔμελλε νὰ παραδώσῃ ἀμαχητὶ μίαν ὡραίαν πόλιν. Ἐνόμισε λοιπὸν ὅτι ἐρεθίζων τοὺς Πέρσας, ἤθελεν ἐξασθενήσει τοσοῦ-

τον τοὺς Σαμίους, καὶ καταστήσει αὐτοὺς εἰς τοιαύτην ἀθλίαν κατάστασιν, ὥστε ὁ Συλοσῶν νὰ μὴ εὐχαριστηθῇ τοσοῦτον διὰ τὴν κατάκτησίν του· ἐγίνωσκε δὲ ὅτι ἂν οἱ Πέρσαι ἐνικῶντο ἅπαξ, ἤθελον ἐκχύσει ὅλην τὴν ὀργήν των κατὰ τῶν Σαμίων, καὶ τοὺς καταστρέψει ἀσπλάγχνως· πρὸς τούτοις ἦτο βέβαιος ὅτι ἠδύνατο νὰ δραπετεύσῃ ἀσφαλῶς, ὅταν ἤθελεν ἐγκρίνει, διότι ἔσκαψεν ὑπόνομον, ἄγουσαν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως πρὸς τὴν θάλασσαν, δι᾽ ἧς ἠδύνατο νὰ σωθῇ κατὰ πᾶσαν στιγμήν, χωρὶς οὐδεὶς νὰ τὸν ἐννοήσῃ.

Αἱ σκέψεις αὗται παρώτρυναν αὐτὸν νὰ παραδεχθῇ τὸ σχέδιον τοῦ Χαριλάου· οὗτος ἀνοίξας ἀποτόμως τὰς θύρας τοῦ φρουρίου, καὶ ἐπιπεσὼν λάβρος μετὰ τοῦ στρατοῦ, ὃν ὁ Μαιάνδριος τῷ ἐνεπιστεύθη, κατὰ τῶν Περσῶν, μὴ ἀπεκδεχομένων τὴν τοιαύτην προσβολήν, κατέλαβεν αὐτοὺς καὶ κατεκερμάτισε τοὺς πρωτίστους καὶ διακεκριμένους, οἵτινες ἐκάθηντο ὑπὸ τὰς σκηνάς, ὡς προείπομεν.

Τούτου γενομένου ἐνώπιον καὶ πέριξ τοῦ φρουρίου, τὰ στρατεύματα τῶν Περσῶν προήλασαν ὅπως βοηθήσωσι τοὺς ὑπὸ τῶν Σαμίων προσβληθέντας, ἀλλὰ βραδέως ἀφιχθέντα, ἠρκέσθησαν εἰς τὸ νὰ τρέψωσιν εἰς φυγὴν τοὺς Σαμίους, καὶ τοὺς ἀναγκάσωσι ν᾽ ἀποσυρθῶσιν ἀτάκτως ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Ὁ Στρατηγὸς Ὀρτάνης ἰδὼν ἀκολούθως τὴν μεγάλην σφαγήν, ἣν οἱ Σάμιοι ἔπραξαν, καὶ παράφορος ἐκ τῆς ὀργῆς γενόμενος, ἐλησμόνησε τὰς διαταγὰς τοῦ Δαρείου, σαφῶς ἐντειλαμένου αὐτῷ, ἵνα μηδένα

Σάμιον φονεύση, ἢ αἰχμαλωτίση, ἀλλ' ἀποδώση τὴν Σάμον τῷ Συλοσῶντι ἄνευ φθορᾶς καὶ φόνων, διέταξε φόνον κατὰ τῶν Σαμίων ἄνευ διακρίσεως ἡλικίας καὶ γένους· ἐκπέμψας δὲ μέρος στρατοῦ ἵνα πολιορκήση τὸ φρούριον, διέταξε τὸ λοιπὸν νὰ ὁδεύση κατὰ τῆς πόλεως, ἥτις ἡλώθη διὰ πρώτης ἐφόδου· κύριοι γενόμενοι τῆς πόλεως οἱ Πέρσαι, καὶ ὑπακούοντες εἰς τὸ πρόσταγμα τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν, ἐφόνευσαν καὶ ἐθυσίασαν πᾶν τὸ προστυχὸν ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τῶν ἱερῶν· ὁ δὲ Μαιάνδριος νομίζων ἑαυτὸν εἰς θέσιν ἀκροσφαλῆ ἐν τῇ ἀκροπόλει, ἐδραπέτευσε μεθ' ὅλων τῶν πολυτίμων αὐτοῦ πραγμάτων, προθέμενος νὰ μεταβῇ εἰς τὴν Λακεδαίμονα.

Οἱ Πέρσαι λεηλατήσαντες τὴν πόλιν τῆς Σάμου, παρέδωκαν αὐτὴν ἐρήμην κατοίκων εἰς τὸν Συλοσῶντα· εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ Ὀτάνης τὴν κατῴκισεν ἀκολούθως, ἀλλὰ τοῦτο ἐγένετο μετὰ χρόνον τινά· εἰς τοῦτο δὲ προέβη παροτρυνθεὶς ἀπὸ ὄνειρόν τι τὸ ὁποῖον εἶδεν ἐν καιρῷ ἀσθενείας ἐπισυμβάσης αὐτῷ κατὰ τὰ αἰδοῖα.

Ὁ Συλοσῶν κύριος τῆς νήσου γενόμενος διὰ τῆς ὑποστηρίξεως καὶ ἀντιλήψεως τοῦ Δαρείου, ἤρξατο νὰ βασιλεύη μετὰ τοιαύτης τυραννίας καὶ σκληρότητος, ὥστε ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ ἡ Σάμος κατέστη αὖθις σχεδὸν ἔρημος, ἀποδράντος τοῦ μεγαλειτέρου μέρους τῶν κατοίκων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Συλοσῶντος, διεδέξατο τὴν βασιλείαν Αἰάκης ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ὅστις ἐδιώχθη ὑπὸ τοῦ

Ἀρισταγόρου, ἐν ἐποχῇ καθ᾽ ἣν πολλοὶ τύραννοι τῆς Ἰωνίας ἐκπεσόντες κατέφυγον πρὸς τὸν Δαρεῖον βασιλέα τῶν Μήδων καὶ τῶν Περσῶν.

Ὁ Ἀρισταγόρας ἦτον υἱὸς του Μολπογόρου, καὶ γαμβρὸς τοῦ Ἱστιαίου, τυράννου τῆς Μιλήτου· προσκληθέντος δὲ τοῦ Ἱστιαίου εἰς τὰ Σοῦσα τῆς Περσίας ὑπὸ τοῦ Δαρείου, ὁ Ἀρισταγόρας ἐκυβέρνα τὴν Μίλητον ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, ἀλλὰ μετὰ πέντε ἔτη ἐφονεύθη ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῆς πόλεως Μυρκίνου, κειμένης ἐπὶ τῶν ὁρίων τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, ὁ δὲ στρατὸς αὐτοῦ ἐτράπη εἰς φυγήν· οὗτος εἶχεν ἀποστατήσει πρότερον κατὰ τοῦ Δαρείου ἀπροκαλύπτως, τοῦθ᾽ ὅπερ ἔπραξαν καὶ οἱ Μιλήσιοι τοὺς ὁποίους ἐκεῖνος ἤθελε νὰ ἐξασφαλίσῃ ὑπὸ τὴν τυραννίαν, ἐπὶ προσχήματι ὅτι ἔμελλε νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃ· ἐξεδίωξε δὲ καὶ ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἰωνίας τοὺς τυράννους, καὶ διέσπειρε πανταχοῦ τὴν ταραχὴν, τὴν ἐρήμωσιν, καὶ τὴν ἀταξίαν.

Δύο κυρίως ἀφορμαὶ ἠνάγκασαν τὸν Ἀρισταγόραν ν᾽ ἀπαλλαγῇ τῆς περσικῆς δυναστείας· πρῶτον μὲν αἱ προτροπαὶ τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ Ἱστιαίου, ὅστις ἀπέστειλεν αὐτῷ ὑπηρέτην, σημεῖά τινα εἰς τὴν κεφαλὴν φέροντα, δι᾽ ὧν ἠδύνατο νὰ ἐννοήσῃ σαφῶς τὴν ἐπιθυμίαν ἐκείνου· δεύτερον δὲ ἔρις τις ἐπισυμβᾶσα μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Μεγαβάζου, συγγενοῦς τοῦ Δαρείου, ἕνεκεν τῆς πολιορκίας τῆς Νάξου, ἣν ὁ Μεγάβαζος ματαίως ἐπεχείρησε, πεισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρισταγόρου.

Ὁ Δαρεῖος μαθὼν ὅτι ἡ Μίλητος, ἅπασα ἡ Ἰωνία καὶ ἡ Σάμος, ἀπέσεισαν τὸν ζυγὸν αὐτοῦ (500 ἔτη πρ. Χρ.) ὡπλίσθη ἰσχυρῶς διὰ ξηρᾶς τε καὶ θαλάσσης, ἵνα καθυποτάξῃ αὐτάς· ὁ στρατὸς αὐτοῦ συνέκειτο κυρίως ἐκ Φοινίκων, καὶ ἄλλων λαῶν, οὓς ἀρτίως εἶχε καθυποτάξει, οἷον Κυπρίων, Κιλίκων, καὶ Αἰγυπτίων.

Οἱ Ἴωνες παρεσκεύασαν ἐπίσης στόλον, κοινῇ συγκαταθέσει ὅλης τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν, ἀλλὰ πεζικὸν δὲν εἶχον· τὸν στόλον δι' αὐτὸν ἔταξαν ὑπὸ τὴν νῆσον Λάδην, ἀπέναντι τῆς Μιλήτου, κατὰ τὴν ἀκόλουθον τάξιν· οἱ Μιλήσιοι ἐσχημάτιζον τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα ἐκ τοῦ μέρους τῆς ἀνατολῆς μετὰ νηῶν 80· εἵποντο δ' αὐτῶν οἱ Πριηνεῖς μετὰ 12, οἱ Μυούσιοι μετὰ 3, οἱ Τήϊοι μετὰ 17, καὶ οἱ Χῖοι μεθ' 100, ἑκάστη τῶν ὁποίων περιεῖχε 40 στρατιώτας ἐκ τῶν ἐκλεκτοτέρων τῆς πολιτείας των· οὗτοι ἀπετέλουν τὸ κέντρον· κατόπιν ἤρχοντο οἱ Ἐρυθραῖοι καὶ οἱ Φωκαεῖς, ὁδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Διονυσίου, οἱ μὲν μετ' 8, οἱ δὲ μετὰ 3 νηῶν, καὶ μετὰ τούτους οἱ Λέσβιοι· μεθ' 70· ἐπὶ τέλους δὲ οἱ Σάμιοι μεθ' 60 νηῶν, τεταγμένοι ὄπισθεν, εἶχον τὴν δεξιὰν πτέρυγα· ὅθεν ὁ στόλος τῶν Ἑλλήνων, ἢ τῶν Ὁμοσπόνδων Ἰώνων, συνέκειτο ἐκ 353 πλοίων, ἐνῷ ὁ τοῦ Δαρείου ἐξ 600.

Ἐν τούτοις οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Περσῶν παρώτρυναν τοὺς Τυράννους τῆς Ἰωνίας, καὶ τῆς Σάμου, οἵτινες διωχθέντες ἐκ τῶν κρατῶν αὐτῶν ὑπὸ Ἀρισταγόρου

τοῦ Μιλησίου, εἶχον καταφύγει πρὸς τοὺς Μήδους, νὰ πολεμήσωσιν ἀνδρείως, καὶ προέτρεψαν αὐτοὺς νὰ μετέλθωσι πᾶν μέσον ἵν' ἀποτρέψωσι τοὺς ὑπ' αὐτοὺς λαοὺς τῆς συμμαχίας καὶ τῆς στάσεως, εἰς ἣν ἔταξαν ἑαυτοὺς μετὰ τῶν Μιλησίων, καὶ δυνηθῶσιν εὐκολώτερον ν' ἀποκαταστῶσιν εἰς τὰ κράτη των.

Πρὸς δὲ Διονύσιος ὁ Φωκαεὺς κρατῶν ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας ἐπὶ τῶν ὅπλων τοὺς ὑπ' αὐτὸν Ἴωνας, ὅπως γυμνάσῃ αὐτούς, καὶ παρατάσσων τὰ πλοῖα ὡς εἰς μάχην, ἀναγκάζων δὲ αὐτοὺς νὰ κωπηλατῶσι διηνεκῶς, δυσηρέστησεν αὐτοὺς ἕνεκεν τῶν κόπων τοσοῦτον, ὥστε βαρυνθέντες δὲν ἤθελον πλέον νὰ ὑπακούωσιν εἰς αὐτόν, ἀλλ' ἀποσυρθέντες εἰς τὴν παρακειμένην νῆσον, ἔμενον ὅλην τὴν ἡμέραν ὑπὸ τὰς σκηνάς των, χωρὶς νὰ θέλωσιν οὔτε κἂν ν' ἀκούωσι περὶ ἐργασίας, ἢ περὶ πολεμικῶν ἔργων.

Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Σαμίων κατιδόντες τὴν ἀμηχανίαν ταύτην καὶ μαθόντες τὴν δυσαρέσκειαν τῶν Ἰώνων, εὗρον εὔκαιρον νὰ ἐπωφεληθῶσι τῶν προτάσεων τῶν Περσῶν, ἃς Αἰάκης ὁ υἱὸς τοῦ Συλοσῶντος ἀνήγγειλεν αὐτοῖς δι' ἀπεσταλμένου, κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀρχηγῶν τῶν Περσῶν, ἀποσυρόμενοι τῆς Ἰωνικῆς ὁμοσπονδίας· ἀληθῶς ἐφαίνετο ἀδύνατον εἰς αὐτοὺς ν' ἀντιστῶσιν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Δαρείου, διότι ἐγίνωσκον καλῶς, ὅτι καὶ ἂν τύχῃ ἀγαθῇ κατώρθουν νὰ νικήσωσι τὸν πρῶτον στόλον, ὁ Δαρεῖος θὰ ἔπεμπεν ἕτερον μεγαλείτερον καὶ ἰσχυρότερον, ὅστις ἀναμφιβόλως θὰ κατέβαλλεν αὐτούς.

Ὅτε λοιπὸν οἱ στόλοι ἀντιπαρετάχθησαν, καὶ οἱ Φοίνικες καὶ Ἴωνες ἤρξαντο τῆς μάχης, οἱ Σάμιοι ἀνεπέτασαν τὰ ἱστία, ὡς συνεφώνησαν μετὰ τοῦ Αἰάκου, καὶ ἔπλευσαν πρὸς τὴν Σάμον, πλὴν ἕνδεκα νηῶν, ὧν οἱ Τριήραρχοι δὲν ἠθέλησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν μάχην, καίτοι διαταχθέντες ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ στόλου των, ἀλλ' ἐναυμάχησαν γενναίως μετὰ τῶν ὁμοσπόνδων αὐτῶν· εἰς μνήμην δὲ τούτου ἡ Ἰωνικὴ δημοκρατία ἔστησε δημοσίᾳ στήλην ἐφ' ἧς ἐπέγραψε τὰ ὀνόματα καὶ τὴν γενεαλογίαν τῶν ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ἀθλησάντων.

Οἱ Λέσβιοι ἰδόντες τοὺς Σαμίους, παρ' οἷς ἦσαν τεταγμένοι, φεύγοντας, δὲν ἐδίστασαν οὔτε πρὸς στιγμὴν νὰ τοὺς ἀκολουθήσωσιν, ὡς καὶ τὸ πλεῖστον τῶν Ἰώνων, ὅσοι εἶδον τὴν λειποταξίαν των, φοβηθέντες νὰ ὑποστῶσι μόνοι των τὰς δυνάμεις τοσοῦτον φοβεροῦ ἐχθροῦ· ἐκ πρώτης ὄψεως ἤθελέ τις νομίσει ὅτι καὶ οἱ λοιποὶ ἔμελλον ν' ἀποθαρρυνθῶσι, καὶ ἀκολουθήσωσι τὸ παράδειγμα τῶν λειποτακτῶν τούτων· ἐν τούτοις οἱ λοιποὶ δὲν ἐγκατέλιπον τὰ τάξεις των, ἀποφασίσαντες νὰ ὑπομείνωσι τὴν προσβολὴν τοῦ ἐχθροῦ καὶ πολεμήσωσι γενναίως· ἀλλ' ἐξ ὅλων ὅσοι περιεφρόνησαν τὸν κίνδυνον μετὰ μείζονος τόλμης καὶ θάρρους, καὶ διέμειναν ἀκλόνητοι, οἱ Χῖοι ἔπαθον περισσότερον. Οἱ γενναῖοι οὗτοι ἀφ' ἧς ἀνεπέτασαν τὰ ἱστία κατεφρόνησαν πάντα κόπον καὶ μόχθον, καὶ ἐξετέθησαν ἔνθα ὑπῆρχεν ὁ μεγαλείτερος κίνδυνος καὶ ἡ δόξα· διότι καίτοι ἰδόντες ὅτι οἱ πλεῖστοι τῶν ὁμο-

σπόνδων ἦσαν προδόται, ἐθεώρησαν αἰσχρὸν νὰ μιμηθῶσι τὸ παράδειγμά των, καὶ ἐγκαταλείψωσι τὴν μάχην· ὅθεν ἔμειναν σταθεροὶ μετὰ τῶν ὀλίγων συμμάχων, οἵτινες ἠκολούθουν καὶ ὑπεστήριζον αὐτούς· ἀποφεύγοντες δὲ ἐν μέρει τὴν προσβολὴν καὶ ὁρμὴν τῶν ἐχθρῶν καὶ ἀπωθοῦντες αὐτοὺς ἐπικαίρως ἐπολέμησαν ἱκανὸν χρόνον. τῇδε κἀκεῖσε πλέοντες, καὶ ἐπιτιθέμενοι ἐν καιρῷ εὐθέτῳ, διὰ τῆς ἐπιδεξιότητος τῶν κωπηλατῶν αὐτῶν καὶ τῆς ἐμπειρίας τῶν πρωρέων των· ἀλλὰ βλέποντες ἐπὶ τέλους τὸ ἄνισον τοῦ ἀγῶνος ἀνεχώρησαν εἰς τὴν πατρίδα αὐτῶν, ἀφοῦ πολλὰς μὲν ἐκ τῶν ἐχθρικῶν νηῶν συνέλαβον, ἢ κατεβύθισαν, ἱκανὰς δ᾽ ἐκ τῶν ἰδίων ἀπώλεσαν.

Ἐν τούτοις μέρος τοῦ χιακοῦ στόλου, μὴ δυνάμενοι ν᾽ ἀκολουθήσωσι τοὺς εἰς τὰ ἴδια ἐπανακάμπτοντας, διὰ τὴν κακὴν κατάστασιν τῶν πλοίων αὐτῶν, καταδιωκόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἔπλευσαν πρὸς τὴν Μυκάλην, ἔνθ᾽ ἀποβάντες, καὶ καθελκύσαντες τὰ πλοῖα αὐτῶν ὥδευσαν πρὸς τὸ ἐγγύτερον τῆς πατρίδος αὐτῶν μέρος τῆς ἠπείρου· διερχόμενοι δὲ τὴν ἐπαρχίαν τῆς Ἐφέσου, ἔφθασαν νυκτὸς πλησίον τῆς πόλεως, ἐν ἐποχῇ καθ᾽ ἣν αἱ γυναῖκες ἐπανηγύριζον τὴν ἑορτὴν τῆς θεᾶς Δήμητρος, ἥτις ἔδωκεν αὐταῖς τοὺς νόμους· οἱ Ἐφέσιοι ἀγνοοῦντες τὴν τύχην τῶν Χίων τούτων, καὶ ὑπολαβόντες αὐτοὺς πειρατὰς ἐλθόντας ἐκεῖ πρὸς διαρπαγὴν τῶν γυναικῶν αὐτῶν, ἐξῆλθον ἐξ ἀπροόπτου καὶ ἄνευ διασκέψεως καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τῶν δυστυχῶν τούτων τοὺς κατεκερμά-

τισαν. Διονύσιος δὲ ὁ Φωκαεὺς κατέφυγεν εἰς τὴν Σικελίαν μετὰ τριῶν πλοίων ἅτινα ἐκυρίευσεν ἐκ τῶν ἐχθρῶν.

Οἱ Πέρσαι πολιορκήσαντες ἀκολούθως τὴν Μίλητον καὶ κυριεύσαντες αὐτὴν κατέστρεψαν ἐκ θεμελίων· τοῦτο δὲ συνέβη τὸ ἕκτον ἔτος τῆς κατὰ τῶν Περσῶν ἀποστασίας τοῦ Ἀρισταγόρου.

Οἱ ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν ἰσχύοντες Σάμιοι ἀπεδοκίμασαν πληρέστατα τὴν ὑπόκλισιν ἣν οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν ἔδειξαν εἰς τὴν θέλησιν καὶ τὰς διαταγὰς τῶν Περσῶν· τούτου ἕνεκεν ἀπεφάσισαν ἀμέσως μετὰ τὴν ναυμαχίαν καὶ πρὶν ἔτι ὁ Αἰάκης φθάσῃ εἰς Σάμον, νὰ ἐγκαταλείψωσι τὰς γαίας καὶ τὰς οἰκίας αὐτῶν, καὶ ἐκζητήσωσι χώραν ἄλλην πρὸς ἀποίκησιν μᾶλλον, ἢ νὰ ὑποταχθῶσιν εἰς τοὺς Μήδους καὶ τὸν Αἰάκην, καὶ ζήσωσιν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν αὐτῶν, ὅπερ ὤφειλον νὰ πράξωσιν ἐὰν ἔμενον ἐν Σάμῳ· ὅθεν ἐγκαταλιπόντες τὴν πατρίδα κατέπλευσαν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ κατῴκησαν τὴν πόλιν Ζάγκλην, ἐρήμην οὖσαν.

Μετὰ τὴν ἐν Μιλήτῳ ναυμαχίαν οἱ Φοίνικες, διαταγῇ τῶν Περσῶν, ἐγκατέστησαν εἰς Σάμον τὸν Αἰάκην πρὸς ἀμοιβὴν τῶν ἀξιολόγων ὑπηρεσιῶν αὐτοῦ πρὸς τοὺς Πέρσας, κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην, δι' ἃς ἐφείλκυσεν ὑπὲρ ἑαυτοῦ τὴν ὑπόληψιν καὶ τὴν φιλίαν αὐτοῦ τοῦ ἔθνους· ἐπειδὴ δὲ ἐξ ὅλων οἵτινες ἔλαβον τὰ ὅπλα καὶ ἀπεστάτησαν κατὰ τοῦ Δαρείου, οἱ Σάμιοι ὑπῆρξαν οἱ μόνοι, ἢ τοὐλάχιστον οἱ πρῶτοι οἵτινες ἀπεσύρθησαν τῆς μάχης, ἐγκαταλιπόντες τοὺς

συμμάχους αὐτῶν, δὲν ἐβλάφθησαν ποσῶς ὑπὸ τῶν Περσῶν, οἱ δὲ ναοὶ καὶ ἡ πόλις αὐτῶν οὐδόλως ἐλεηλατήθησαν ἢ ἐκάησαν.

Ὁ Περσικὸς στόλος παρεχείμασεν ἔμπροσθεν τῆς Μιλήτου, ἐγγίζοντος δὲ τοῦ ἔαρος κατέπλευσε πρὸς τὰς νήσους, τὰς παρὰ τὴν ἀνατολικὴν ἤπειρον, τὴν Χίον, τὴν Λέσβον, καὶ τὴν Τένεδον, κυριεύσας αὐτὰς μετὰ πλείστης εὐκολίας. Οἱ Πέρσαι περιβαλόντες ὡς ἐν δυκτίῳ τοὺς κατοίκους τῶν νήσων, ὧν ἐγένοντο κύριοι, καὶ περιελθόντες τὰς λοιπὰς τὰς κειμένας μεταξὺ τῆς βορείου καὶ μεσημβρινῆς παραλίας, ἃς ὑπέταξαν, ἐξελέξαντο τοὺς ὡραιοτέρους νέους, οὓς εὗρον ἐν αὐταῖς, ἀπέκοψαν τὰ γεννητικὰ αὐτῶν μόρια, ἵνα χρησιμεύσωσιν εὐνοῦχοι τοῦ Δαρείου· παραλαβόντες δὲ καὶ τὰς ὡραιοτέρας νέας ἔπεμψαν μετὰ τῶν εὐνούχων εἰς τὸν βασιλέα τοῦτον πρὸς πλήρωσιν τῶν ἐπιθυμιῶν του.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ Σάμος, μετὰ τῆς Χίου, τῆς Τενέδου, καὶ τῶν ἄλλων Ἰωνικῶν πόλεων, διέμεινεν ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Ξέρξου βασιλέως τῶν Περσῶν· ἀλλ' οἱ Σάμιοι ἀηδιάσαντες ἐπὶ τέλους τὸν ζυγὸν τοῦτον, καὶ μαθόντες ὅτι στόλος Ἑλληνικὸς ἐξ 110 πλοίων, ὑπὸ τὸν Λεωτυχίδην, βασιλέα τῆς Λακεδαίμονος, καὶ Ξάνθιππον, ναύαρχον τῶν Ἀθηναίων, ἠγκυροβόλει ἐν Δήλῳ, ἔπεμψαν αὐτοῖς πρέσβεις παρακαλοῦντες ἵνα δεχθῶσιν αὐτοὺς εἰς τὴν συμμαχίαν των, καὶ τοὺς ἀπαλλάξωσι τοῦ περσικοῦ ζυγοῦ, ἑνοῦντες τὰς δυνάμεις αὐτῶν μὲ τὰς τῶν ἐν τῇ Ἰωνίᾳ καὶ

τῇ μικρᾷ Ἀσίᾳ Ἑλλήνων· συμβουλίου δὲ γενομένου ὑπὸ τῶν ἀρχηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἐγένοντο παραδεκταὶ αἱ αἰτήσεις τῶν Σαμίων πρέσβεων, καὶ ὁ Ἑλληνικὸς στόλος κατέπλευσεν εἰς Σάμον ἀγκυροβολήσας πρὸ τοῦ Ἡραίου, καὶ παρασκευαζόμενος ὅπως ἀντιστῇ πρὸς τὰς περσικὰς δυνάμεις· ναυμαχίας δὲ γενομένης παρὰ τὴν Μυκάλην, οἱ Ἕλληνες κατετρόπωσαν τὸν περσικὸν στόλον ἔξοχον ἀνδρείαν ἐπιδειξάμενοι· κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ ζημία τῶν Περσῶν ὑπῆρξε μεγάλη, οὐ μόνον διὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην, καθ' ἣν ἀπώλεσαν πλέον τῶν τριάκοντα χιλιάδων ἀνδρῶν, καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ πλοῖα των, ἀλλὰ πρὸ πάντων διότι ὁ πεζικὸς στρατὸς, τὸν ὁποῖον ὁ Πλούταρχος ὑπολογίζει εἰς τριακοσίας χιλιάδας μαχητῶν, κατεκόπη τὴν αὐτην ἡμέραν ἐν τῇ Βοιωτίᾳ πλησίον τῶν Πλαταιῶν.

Κατ' εὐτυχίαν τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ ναυμαχίᾳ ταύτῃ οἱ ἐν τῷ περσικῷ στρατῷ Σάμιοι ἰδόντες ἐξ ἀρχῆς τῆς μάχης, ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα θὰ ἦτον ἀμφίβολον, καὶ πρὸς τοὺς Ἕλληνας μᾶλλον ἀποκλίνον, ἔπραξαν πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθησαν ὅπως ὠφελήσωσι τούτους, κηρυχθέντες ἐπὶ τέλους σύμμαχοι αὐτῶν κατὰ τῶν Περσῶν· τὸ παράδειγμα τῶν Σαμίων ἐμιμήθησαν καὶ οἱ λοιποὶ Ἴωνες ἀπροκαλύπτως λαβόντες τὸ μέρος τῶν Ἑλλήνων· τοῦτο δὲ ἐπροξένησε τοσαύτην ταραχὴν ἐν τῷ στρατῷ τῶν Περσῶν, ἰδόντων οὕτως ὅτι εἶχον πλείονας ἐχθροὺς ἀφ' ὅσους ἤλπιζον, καὶ ἐχθροὺς μάλιστα οὓς ἐνόμιζον φίλους καὶ ἀφοσιωμένους εἰς τὸ

συμφέρον αὐτῶν, ὥστε εὐκόλως οἱ Ἕλληνες ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν ὠφεληθέντες ἐκ τῆς ἀποθαρρύνσεως εἰς ἣν ἡ ταραχὴ εἶχεν ἐμβάλλει αὐτοὺς, τοσούτῳ μᾶλλον, ὅσῳ ἡ νίκη, πρὶν οἱ Ἴωνες καὶ οἱ Σάμιοι ἐγκαταλείπωσι τοὺς Πέρσας, ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος αὐτῶν· μετὰ δὲ τοῦτο οἱ Ἕλληνες μὴ εὑρίσκοντες πλέον ἀντίστασιν, ἐπυρπόλησαν τὰ πλοῖα τῶν Περσῶν, καὶ ἐλθόντες ἠγκυροβόλησαν εἰς Σάμον.

Ἡ φήμη τῆς νίκης ταύτης μόλις διεδόθη εἰς τοὺς ὁμόρους τόπους, καὶ ἅπασα ἡ Ἰωνία καὶ αἱ νῆσοι, αἱ ὑπὸ τὴν δυναστείαν τοῦ Ξέρξου ἀπεστάτησαν, διότι ἕνεκεν αὐτῆς δὲν περιέμενον νὰ ἐνοχληθῶσιν ἐπὶ πολὺ ὑπὸ τῶν Περσῶν· πρὸς τούτοις οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Λακεδαιμόνιοι συνεμάχησαν μετὰ τῶν Σαμίων, τῶν Χίων, τῶν Λεσβίων καὶ τῶν ἄλλων νησιωτῶν, οἵτινες συνεπολέμησαν κατὰ τῶν Περσῶν, ὑποχρεωθέντες δι' ἀμοιβαίων ὅρκων νὰ μὴ χωρισθῶσί ποτε, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ διαμείνωσι πάντοτε ἡνωμένοι πρὸς κοινὴν ὑπεράσπισιν καὶ σωτηρίαν· οὕτως ἡ Σάμος ἀπετείναξε τὸν περσικὸν ζυγὸν μετὰ τῶν ἄλλων νήσων τῶν ὑποκειμένων τοῖς Πέρσαις, καὶ ἀνέλαβεν αὖθις τὴν ἐλευθερίαν της.

Τὰ πράγματα ἔβαινον ἔκτοτε ἐν μεγίστῃ ἡσυχίᾳ μέχρι τοῦ ἔτους 440 πρὸ Χριστοῦ, ὅτε ἡ Πριήνη, πόλις κειμένη ἐπὶ τῆς Καρίας, ἐπαρχίας τῆς μικρᾶς Ἀσίας, καὶ ὀνομαζομένη σήμερον Παλάτια, ὑπῆρξεν αἰτία πολέμου ἐκραγέντος μεταξὺ Σαμίων καὶ Μιλησίων, διαμφισβητούντων τὴν κατοχὴν αὐτῆς, καὶ ἐ-

κατέρων ἀξιούντων ἐπ' αὐτῆς κυριότητα· σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ Μιλήσιοι αἰσθανόμενοι ἑαυτοὺς ἀσθενεςέρους, προσέλαβον ἰδιώτας τινὰς Σαμίους ἐπιθυμοῦντας νὰ μεταρρυθμίσωσι τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα· ἀκολούθως πέμψαντες πρέσβεις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρεπονέθησαν κατὰ τῶν ἀδικιῶν τῶν γενομένων αὐτοῖς ὑπὸ τῶν Σαμίων ἐν πλήρει ἰσχύϊ, καὶ παρεκάλεσαν αὐτοὺς ἵνα λάβωσι γνῶσιν τῶν γενομένων· οἱ Ἀθηναῖοι πληροφορηθέντες τοῦτο διέταξαν τοὺς Σαμίους νὰ παύσωσι πᾶσαν ἐχθροπραξίαν, καὶ ὑποβάλλωσιν εἰς αὐτοὺς τὸ ἀντικείμενον τῆς ἔριδος, ἵνα ἀκούσαντες ἀμφοτέρων κρίνωσι δικαίως, ἀποφαινόμενοι ὑπὲρ τῶν ἐχόντων τὸ δίκαιον, ἢ τοὐλάχιστον πείσωσιν αὐτοὺς εἰς συμβιβασμὸν, καὶ οὕτως ἡ διαφορὰ αὕτη περαιωθῇ φιλικῶς.

Ἐπειδὴ οἱ Ἀθηναῖοι ἐκινοῦντο κατὰ τὸ φαινόμενον ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, ἤθελεν εἰπεῖ τις ὅτι οὐδὲν δικαιότερον καὶ λογικώτερον τῆς προτάσεώς των, ἐὰν ἄλλως τε δὲν ἐφαίνετο ὅτι ἤθελον νὰ ἐνεργήσωσι κατά τι αὐθεντικῶς καὶ νὰ μεταχειρισθῶσιν ὡς ὑποτελεῖς λαοὺς συμμάχους αὐτῶν· ὅθεν οἱ Σάμιοι δὲν ἠθέλησαν ποσῶς νὰ ὑπακούσωσι, προσπαθήσαντες νὰ παρασκευασθῶσι καὶ προστατεύσωσι τὰ δίκαιά των διὰ των ὅπλων· οἱ Ἀθηναῖοι δ' ἀφ' ἑτέρου, μὴ παραδεχθέντων τῶν Σαμίων τὴν μεσολάβησιν αὐτῶν, ἀπεφάσισαν νὰ βοηθήσωσι τοὺς Μιλησίους· ἔπεμψαν λοιπὸν εἰς Σάμον 40 πλοῖα ὑπὸ τὸν Περικλέα, ἀναλαβόντα τὴν τοιαύτην βοήθειαν χάριν τῆς ἑταίρας Ἀσπασίας, ἧς ὁ

πατὴρ κατήγετο ἐκ Μιλήτου· ἀφιχθεὶς ὁ Περικλῆς εἰς Σάμον, εὐκόλως ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως, μεταστρέψας τὸ ἀριστοκρατικὸν αὐτῆς πολίτευμα εἰς δημοκρατικόν.

Ἀναχωρήσαντος ἐκ Σάμου τοῦ Περικλέους, μεγάλη ἐπεκράτησε ταραχὴ μεταξὺ τῶν κατοίκων, τῶν μὲν ὑποστηριζόντων τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, τῶν δὲ τὸ ἀριστοκρατικὸν, ὡς τὸ εντελέστερον καὶ κανονικώτερον· κατὰ τὴν διαφωνίαν ταύτην, οἱ ἀνθιστάμενοι εἰς τὴν δημοκρατίαν ἀπῆλθον τῆς Σάμου σύμβουλευθέντες προηγουμένως τοὺς προὔχοντας αὐτῆς, καὶ μετέβησαν εἰς Σάρδεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. ἔνθα ἦν Σατράπης Πισούθνης ὁ υἱὸς τοῦ Ὑδάσπους. ἐν ὀνόματι τοῦ βασιλέως Ἀρταξέρξου· συμμαχήσαντες δὲ μετ᾽ αὐτοῦ, μετέβησαν εἰς Σάμον, καὶ νυκτὸς ἀποβάντες, κατέλαβον τὴν πόλιν, καὶ ἐγένοντο κύριοι αὐτῆς, βοηθείᾳ καί τινων κατοίκων, μεθ᾽ ὧν εἶχον συνεννοηθῆ· οὕτως ἐκηρύχθησαν φανεροὶ ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων, τῶν ὁποίων τὴν φρουρὰν καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς, οὓς κατέλιπον ἐν τῇ πόλει παρέδωκαν εἰς τὸν Πισούθνην.

Οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὰ γενόμενα ἡτοίμασαν στόλον ἐξ 60 πλοίων κατὰ τῶν Σαμίων ὑπὸ τὸν Περικλῆ, ἐξ ὧν 16 μὲν ἐπέμφθησαν πρός τε τὴν Καρίαν κατὰ τοῦ Φοινικικοῦ στόλου, καὶ πρὸς τὴν Χίον καὶ Λέσβον ἵνα λάβωσιν ἐκεῖθεν ἐπικουρίας, τὰ δ᾽ ἐπίλοιπα 44 ἔμειναν παρὰ τῷ ναυάρχῳ Περικλεῖ.

Οἱ Σάμιοι ἀκούσαντες τὰς κατ᾽ αὐτῶν παρασκευὰς τῶν Ἀθηναίων, ἀνεκάλεσαν 20 πλοῖα τὰ ὁποῖα ἤδη

εἶχον πέμψει εἰς τὴν πολιορκίαν τῆς Μιλήτου, μετὰ μισθοφόρων στρατιωτῶν, εἰς ἃ προσέθηκαν 50 ἄλλα καὶ ἀντεπεξῆλθον κατὰ τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου παρὰ τὴν Τραγίαν νῆσον ἀλλ' ἐνικήθησαν· μετὰ ταῦτα δὲ οἱ Ἀθηναῖοι λαβόντες ἐπικουρίαν 50 μὲν πλοίων ἐξ Ἀθηνῶν, 25 δὲ ἐκ τῆς Χίου καὶ Λέσβου, ἀπεβιβάσθησαν ἐπὶ τῆς Σάμου, καὶ ἐνίκησαν αὖθις γενόμενοι κύριοι τοῦ λιμένος καὶ τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν περιέφραξαν διὰ τριπλοῦ τείχους, καὶ ἐκ θαλάσσης ἐπολιόρκουν.

Μετά τινας ἡμέρας ὁ Περικλῆς μαθὼν ὅτι ὁ Φοινικικὸς στόλος ὁ ὑπὸ τῶν Περσῶν πρὸς βοήθειαν τῶν Σαμίων ςαλεὶς, εἴρχετο κατ' αὐτοῦ, ἀφῆκε μέρος ςρατοῦ εἰς φυλακὴν τῆς πόλεως καὶ τῆς νήσου, καὶ ἀπέπλευσε μετὰ 60 πλοίων εἰς συνάντησιν· κατόπιν ἀνεχώρησεν ἐπίσης ἐκ Σάμου ὅτε Στησαγόρας μετὰ πέντε πλοίων, καὶ ἄλλοι ἵνα πολεμήσωσι τοὺς Φοίνικας· ἀλλ' ἐν τούτοις οἱ Σάμιοι οἵτινες δὲν ὕπνωττον, βλέποντες ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐπωφεληθῶσιν ἐκ τῆς ἀναχωρήσεως τοῦ Περικλέους, ἀπεφάσισαν νὰ μὴ ἀφήσωσι τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, πεποιθότες ὅτι ἠδύναντο νὰ προσβάλωσιν εὐχερέστερον τὸ ἐπίλοιπον τοῦ στόλου· ἐπὶ τούτῳ ἐξελθόντες αἴφνης τῆς πόλεως ὑπὸ τὰς διαταγὰς φιλοσόφου τινὸς, Μελίσσου τοὔνομα, καὶ ἐπιπεσόντες κατὰ τοῦ ἀφράκτου τῶν Ἀθηναίων στρατοπέδου, ὅπερ δὲν ἦτο πολυάριθμον, ἔτρεψαν αὐτὸ εὐκόλως εἰς φυγήν· κατεβύθισαν ἀκολούθως μέρος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου, καὶ ἐκυρίευσαν τὸν ἕτερον ναυμαχίᾳ· οὕτως οἱ Σάμιοι ἐγένοντο κύριοι τῆς θαλάσ-

στης, ἐν διαστήματι δέκα καὶ πέντε ἡμερῶν, καθ' ἃς ἐκυρίευσαν πᾶν τὸ προστυχὸν, καὶ εἰσήγαγον ἢ ἐξήγαγον ἐκ τοῦ λιμένος αὐτῶν ὅ,τι ἤθελον.

Ὁ Περικλῆς μαθὼν τὴν τοιαύτην ἧτταν ἐπανέκαμψεν ἄνευ ἀναβολῆς εἰς Ἀθήνας, ἵνα παρασκευάσῃ στόλον ἰσχυρόν· παραλαβὼν δὲ τεσσαράκοντα πλοῖα ὑπὸ Θουκυδίδην τὸν Ἱστοριογράφον, καὶ Φορμίωνα, καὶ εἴκοσιν ὑπὸ τὸν Τληπόλεμον, καὶ Ἀντικλέα, εἰς ἃ οἱ Χῖοι καὶ οἱ Λέσβιοι προσέθηκαν τριάκοντα, καὶ συλλέξας πανταχόθεν ἀξιόλογον στρατὸν ἐπανῆλθεν εἰς Σάμον, ἔνθα νικήσας μάχῃ τὸν Μέλισσον, ἐπολιόρκησε τὴν πόλιν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης αὐστηρῶς, παρενοχλῶν τοὺς πολιορκουμένους διὰ συχνῶν ἐφόδων· λέγουσιν ὅτι αἱ μηχαναὶ ἃς οἱ ἀρχαῖοι μετεχειρίζοντο πρὸς καταστροφὴν τῶν τειχῶν, καὶ ἐξ ἐφόδου ἅλωσιν αὐτῶν, οἷον οἱ κριοὶ, καὶ αἱ χελῶναι, ἐφευρέθησαν τὸ πρῶτον, ἐν τῇ πολιορκίᾳ ταύτῃ ὑπό τινος Ἀρτέμωνος Κλαζομενίου.

Οἱ Σάμιοι μετ' ἐννεάμηνον πολιορκίαν ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσωσι καὶ παραδοθῶσιν ὑφ' ὅρους, δι' ὧν ὑπεχρεοῦντο νὰ κατεδαφίσωσι τὰ τείχη τῆς πόλεώς των, νὰ προσφέρωσιν ὁμήρους, νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα των εἰς τοὺς Ἀθηναίους, καὶ νὰ πληρώσωσιν εἰς ὡρισμένον καιρὸν τὰ ἔξοδα τοῦ πολέμου.

Ὁ Στράβων ἀναφέρει διὰ βραχέων τὴν ἐκστρατείαν ταύτην τῶν Ἀθηναίων καὶ τοῦ Περικλέους, διὰ τῶν ἑξῆς· « Ἀθηναῖοι δὲ πρότερον μὲν πέμψαντες στρατη-
» γὸν Περικλέα, καὶ σὺν αὐτῷ Σοφοκλέα τὸν ποιη-

» τὴν, πολιορκίᾳ κακῶς διέθηκαν ἀπειθοῦντας τοὺς
» Σαμίους· ὕστερον δὲ καὶ κληρούχους ἔπεμψαν δισ-
» χιλίους ἐξ αὐτῶν, ὧν ἦν καὶ Νεοκλῆς ὁ Ἐπικού-
» ρου τοῦ φιλοσόφου πατὴρ, γραμματοδιδάσκαλος,
» ὥς φασι ».

Μετὰ τριάκοντα σχεδὸν ἔτη ὅλος ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων προσωρμίσθη εἰς Σάμον ὑπὸ τὸν Στρομβιχίδην, συμμαχήσαντα μετὰ τῶν Σαμίων ὅπως ἄρῃ ἐκ τοῦ μέσου πᾶν ὅ,τι ἠδύνατο νὰ ἐμποδίσῃ αὐτὸν εἰς τὴν ἐπανόρθωσιν τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος ἐν Ἀθήναις, καὶ τὴν κατάργησιν τῆς ἀρχῆς τῶν τετρακοσίων, τῆς πρὸ μικροῦ ἱδρυθείσης· ἡ συμμαχία αὕτη ἐκυρώθη καὶ ἐβεβαιώθη δι' ὅρκου ἐξ ἑκατέρων τῶν μερῶν· ἀλλ' οἱ στρατηγοὶ τῶν Λακεδαιμονίων, Εὐδόκιμος, Φιλόδικος καὶ Διφίλας, οἵτινες ἀπεστάλησαν μεθ' ἑπτὰ τριήρεων πρὸς βοήθειαν τῶν Ῥοδίων, πολεμουμένων ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, περὶ τὰ 390 πρὸ Χριστοῦ, προσορμισθέντες εἰς Σάμον, πρὶν ἀφιχθῶσιν εἰς Ῥόδον, ἐπανεστάτησαν τοὺς Σαμίους κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Μετά τινα ναυμαχίαν καθ' ἣν Λύσανδρος ὁ ναύαρχος τῶν Λακεδαιμονίων ἐνίκησε τοὺς Ἀθηναίους, σύμπασα ἡ Ἑλλὰς ἀπεστάτησε κατὰ τῶν τελευταίων, πλὴν τῶν Σαμίων, οἵτινες κατέσφαξαν τοὺς μᾶλλον διακεκριμένους μεταξὺ αὐτῶν, ὡς ἐπιθυμοῦντας τὴν ἀποστασίαν, καὶ κατέλαβον τὴν ἀρχὴν καὶ τὴν πόλιν ἵνα παραδώσωσιν αὐτὰ τοῖς Ἀθηναίοις· ὁ Λύσανδρος καταπλεύσας ἐν Σάμῳ μετὰ στόλου, ἐπολιόρκει δει-

νῶς τοὺς Σαμίους, οἵτινες βλέποντες αὐτὸν προχωροῦντα μετὰ στρατοῦ μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως; μετὰ πολλὰς ἀτυχεῖς ἐφόδους, ἐποιήσαντο λόγον περὶ παραδόσεως ἥτις ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τὸν ὅρον ἵνα ἕκαςος ἐλεύθερος Σάμιος συμπαραλαβὼν τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ καταλιπὼν πάντα τὰ λοιπὰ πράγματά του εἰς τὴν διάκρισιν τοῦ νικητοῦ, ἀπέλθῃ τῆς νήσου· οὕτως οἱ Σάμιοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείπωσι τὴν πόλιν των.

Ὁ Λύσανδρος γενόμενος κύριος τῆς Σάμου, παρέδωκεν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀρχαίους κατοίκους τοὺς ἀλλαχόσε διεσπαρμένους, μεθ᾿ ὅλων τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς, ἱδρυσάμενος ἀρχὴν δέκα ἀρχόντων ἵνα κυβερνῶσιν αὐτήν, καὶ ἐπαγρυπνῶσιν εἰς τὴν φύλαξιν καὶ διατήρησιν τοῦ φρουρίου· οὕτως ἡ Σάμος ἔκυψεν ὑπὸ τὴν ἰσχὺν τῶν Λακεδαιμονίων.

Τιμόθεος ὁ υἱὸς τοῦ Κόνωνος ἐκυρίευσεν ἀκολούθως τὴν Σάμον κατεχομένην ὑπὸ τῶν Περσῶν ἀποβαλόντων τοὺς Λακεδαιμονίους· οἱ Ἀθηναῖοι ἐν τῇ κατὰ τῆς Σάμου ἐκστρατείᾳ αὐτῶν, περὶ ἧς προεμνήσθημεν, ἐδαπάνησαν **1200** τάλαντα, ὁ δὲ Τιμόθεος παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν Σάμον ἄνευ οὐδεμιᾶς δαπάνης.

Ὁ Περδίκας, εἷς ἐκ τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἀποκατέστησε, μετὰ χρόνον τινά, ἅπαντας τοὺς Σαμίους τοὺς πρὸ 43ῶν περίπου ἐτῶν φυγόντας, εἰς τὴν πόλιν καὶ τὰς κτήσεις αὐτῶν, χορηγήσας αὐτοῖς πλήρη ἐλευθερίαν· ἀλλ᾿ ὁ Πολυσπέρχων ἐπίτροπος τῶν βασιλέων, καὶ κηδεμὼν τοῦ βασιλείου τῆς Μακεδονίας, ὑπέταξεν αὖθις αὐτοὺς εἰς τοὺς Ἀθηναί-

ους περὶ τὰ 312 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, διὰ τὸν λόγον ὅτι ὁ Φίλιππος ὁ πατὴρ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, ἐδωρήσατο τὴν νῆσον τοῖς Ἀθηναίοις πρότερον, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐξ ἁγνοῦ σεβασμοῦ πρὸς τὴν βούλησιν καὶ τὰς διαταγὰς τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐπεδοκίμασε τὴν τοιαύτην δωρεάν, ὡς ὁ ἴδιος μαρτυρεῖ ἔν τινι ἐπιστολῇ αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀναφερομένη ἐν τῷ Πλουτάρχῳ, καὶ συνισταμένη ἐν τοῖς ἑξῆς· «ἀληθῶς ὦ Ἀθηναῖοι, δὲν ἤθελον χαρίσει ὑμῖν μίαν πόλιν ἐλευθέραν καὶ περίφημον, ἀλλὰ κρατεῖτε αὐτὴν ὡς εὐεργέτημα ἐκείνου, ὃν ἐγνώρισα καὶ ὡς κύριον καὶ ὡς πατέρα μου».

Ἡ νῆσος αὕτη περιῆλθεν ἀκολούθως ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Μιθριδάτου, βασιλέως τοῦ Πόντου, κυριεύσαντος δι' ἰσχυροῦ στόλου ἅπασαν τὴν μεσόγειον θάλασσαν, καὶ ὑποτάξαντος εἰς ἑαυτὸν ὅλας τὰς κυκλάδας, καὶ τὰς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τῆς Πελοποννήσου, Μαλέαν, νήσους, διὰ τοῦ Ἀρχελάου, περὶ τὰ 87 ἔτη πρὸ Χριστοῦ· ἀλλ' ἀφοῦ ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Σύλλας συνωμολόγησεν εἰρήνην πρὸς τὸν Μιθριδάτην, τρία ἔτη μετὰ ταῦτα, φαίνεται ὅτι ἡ Σάμος ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ νῆσοι, ἐτέθησαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν Ῥωμαίων, οἵτινες ἐκόσμησον αὐτὴν μὲ ὡραίας οἰκοδομὰς καὶ μεγαλοπρεπῆ ἀμφιθέατρα.

Τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ Σάμος ἐκυριεύθη καὶ ἐλεηλατήθη ὑπὸ πειρατῶν, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ Σύλλα· τὸ αὐτὸ ἔπαθεν ἥτε Σαμοθράκη, καί τινες ἄλλαι νῆσοι· λέγεται ὅτι οἱ πειραταὶ οὗτοι ἀφήρεσαν ἔκ τινος ναοῦ τῆς Σαμοθράκης πλέον τῶν χιλίων ταλάντων· ἐν τού-

τοις ὁ Σύλλας ἐτύφλωττεν εἰς τὰ γενόμενα, μὴ θεωρῶν ἀξίους τῆς προστασίας του τοὺς νησιώτας τούτους, καθ' ὧν διεκειτο δυσμενῶς.

Ὁ Βροῦτος εἷς ἐκ τῶν συνωμοτῶν καὶ δολοφόνων τοῦ Ἰουλίου Καίσαρος, ἑώρτασεν ἐν Σάμῳ τὴν γενέθλιον ἡμέραν του, τελέσας λαμπρὰν καὶ μεγάλην ἐπὶ τούτῳ ἑορτὴν περὶ τὰ 44 ἔτη πρὸ Χριστοῦ.

Ὁ Μάρκος Ἀντώνιος προσορμισθεὶς ἐν Σάμῳ μετὰ στόλου 800 πλοίων, καὶ ἀποβὰς ἐν αὐτῇ τῷ 33ῳ ἔτει πρὸ Χριστοῦ, μετὰ πολλῶν ἄλλων Ῥωμαίων, ξένων βασιλέων καὶ Τετραρχῶν, ὑποχρέων ὄντων νὰ πέμψωσιν, ἢ ὁδηγήσωσιν ἐνταῦθα βοηθείας ἢ παρασκευὰς, διέταξε δημοσίας τέρψεις καὶ ἐκτάκτους ἑορτάς· οἱ ἐπισημότεροι μουσικοὶ προσεκλήθησαν ἐν Σάμῳ, μόνη δὲ ἡ νῆσος αὕτη ἀντήχει ἐκ τοῦ ἤχου τῶν αὐλῶν, καὶ τῶν μουσικῶν ᾀσμάτων, ἐνῷ ἅπασα σχεδὸν ἡ γῆ εὑρίσκετο ἐν πυρὶ καὶ ἐν ταραχῇ ὀλεθρίου πολέμου· τὰ ἀμφιθέατρα ἐπληρώθησαν ὑπὸ ἀπείρου πλήθους σπεύδοντος νὰ παρευρεθῇ ἐν τοῖς δημοσίοις θεάμασι καὶ παιγνίοις· ἅπασαι δὲ αἱ πέριξ πόλεις, ὡς καὶ οἱ ἰδιῶται ἔπεμπον βόας πρὸς θυσίαν, καὶ οἱ βασιλεῖς διημιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους κατὰ τὰς ὑποδοχὰς καὶ τὰς δωρεάς.

Ὁ Αὐτοκράτωρ Ὀκτάβιος Καῖσαρ, ὁ βραδύτερον ἐπονομασθεὶς Αὔγουστος, περιεβλήθη τὸ πέμπτον τὸ ὑπατικὸν ἀξίωμα ἐν Σάμῳ, ἐν ἔτει 29ῳ πρὸ Χριστοῦ· μετὰ τρία δ' ἔτη διαθέμενος τὰ τῆς Ἑλλάδος ἦλθε διαχειμάσας ἐν Σάμῳ, ὡς καὶ τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐπανερ-

γόμενος ἐκ τῆς ἀνατολῆς· ἀνταμείβων δὲ τοὺς Σαμίους διὰ τὴν φιλοξενίαν των, ἔδωκεν αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν, δι' ὅπερ ὁ Πλίνιος εὐλόγως ἀποκαλεῖ τὴν Σάμον ἐλευθέραν· εἶνε ἀληθὲς ὅτι οἱ Σάμιοι οὐδὲν ἠμέλησαν πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ διατήρησιν τῆς ἐλευθερίας των· ὁ Ὀκτάβιος διαμένων ἐν Σάμῳ διεσκέφθη καὶ ἐπεραίωσε πολλὰς ὑποθέσεις ὑποδεχόμενος καθ' ἑκάστην τοὺς ἁπανταχόθεν προσερχομένους αὐτῷ πρέσβεις.

Οἱ Ἰνδοὶ ἐκύρωσαν ἐν Σάμῳ τὴν εἰρήνην, ἣν πρότερον ἐζήτησαν διὰ ῥητόρων, καὶ συνωμολόγησαν συμμαχίαν μετὰ τοῦ Ὀκταβίου· μεταξὺ δὲ τῶν δώρων τὰ ὁποῖα οὗτοι τῷ ἔπεμψαν, ὑπῆρχον τίγρεις, θηρία ἄγνωστα τοῖς Ῥωμαίοις, πρὸς δὲ καὶ παῖς ἄνευ χειρῶν, ὅστις διὰ μόνων τῶν ποδῶν ἐτέλει τὰς τῶν χειρῶν ὑπηρεσίας.

Ὁ Σουετόνιος ἀναφέρει ὅτι ὁ αὐτοκράτωρ Αὔγουστος ναυμαχίᾳ νικήσας, ἦλθεν ἐν Σάμῳ πρὸς διαχείμασιν· ὁ δὲ Στράβων μνημονεύει ὅτι ἐκ τῶν τριῶν κολοσσῶν, ἢ ἀγαλμάτων τοῦ Μύρωνος, ἅτινα ὑπῆρχον ἄλλοτε ἐν Σάμῳ ἐπὶ στηλοβάτου, ἀλλ' ἀφῃρέθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Αὔγουστος διέταξε νὰ τεθῶσι δύο εἰς τὰς ἀρχαίας των θέσεις, τὸ τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὸ τοῦ Ἡρακλέους, τὸ δὲ τοῦ Διὸς ἔθηκεν εἰς τὸ ἐν Ῥώμῃ Καπιτώλιον, ναὸν ἐπὶ τούτῳ ἱδρυσάμενος· τὰ ἀγάλματα ταῦτα ὑπῆρχον ἔν τινι πλατείᾳ τῆς πόλεως Σάμου, πλήρους παντοειδῶν λαμπρῶν ἀγαλμάτων, ἐκτεθειμένων εἰς τὴν θέαν ἑκάστου· ὑπῆρχον πρὸς δε μικροί τινες ναοὶ ἐν οἷς ἐφυλάσσοντο πλεῖστα

τεμάγια γλυπτικῆς, ἀρχιτεκτονικῆς, καὶ ζωγραφικῆς ἀρχαιότατα.

Ἡ Σάμος ἐγέννησε πολλοὺς ἐνδόξους καὶ σοφοὺς ἄνδρας, πρὸ πάντων δ' ἐφημίσθη διὰ τὸν Πυθαγόραν ἀκμάσαντα ἐπὶ Πολυκράτους· βεβαιοῦσιν ἐν τούτοις ὅτι ὁ φιλόσοφος οὗτος ἰδὼν ὅτι ἡ πατρίς του ἔμελλε νὰ κύψῃ ὑπὸ τὸν τυραννικὸν ζυγὸν, ἀπῆλθεν αὐτόθεν, μεταβὰς πρῶτον μὲν εἰς Αἴγυπτον, εἶτα δὲ εἰς Βαβυλῶνα, ἔνθα προσείλκυσεν αὐτὸν ὁ ἔρως τῆς μαθήσεως καὶ τελειοποιήσεως ἐν τῇ σπουδῇ τῆς φιλοσοφίας· ἐπανελθὼν δ' αὖθις εἰς Σάμον καὶ τὴν μοναρχίαν διατηρουμένην εὑρὼν, ἠναγκάσθη καὶ πάλιν νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα, καὶ νὰ μεταβῇ εἰς Ἰταλίαν ἔνθα καὶ ἀπέθανε.

Ἡ Ἡροφύλη μία τῶν δώδεκα Σιβιλλῶν ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ· ὡς ἐκ τοῦ τόπου δὲ τῆς γεννήσεως αὐτῆς ἐκαλεῖτο, Σίβυλλα Σαμία.

Ἀφηγοῦνται ὅτι ἡ Ἥρα ἐγεννήθη ὑπὸ Ἄγνον, παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰμβράσου, καὶ ὅτι ἀνετράφη ἐκεῖ, καθ' ὅλον τὸν χρόνον τῆς παρθενίας της, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ νῆσος Παρθενία ἐκλήθη, καὶ ἀφιερώθη εἰς αὐτήν· φαίνεται ὅμως ὅτι ἡ Ἥρα ἐπειδὴ ἐξελήφθη ἀλληγορικῶς ὑπὸ τῶν φυσιολόγων ἀντι τοῦ ἀέρος, ἔπλασαν ὅτι ἐγεννήθη ἐν Σάμῳ, ἧς ὁ ἀὴρ εἶνε καθ' ὑπερβολὴν καθαρὸς καὶ ὑγειϊνός.

Ὁ Χοιρίλος ἀρχαῖος Ἕλλην ποιητὴς ἐγεννήθη ἐπίσης ἐν Σάμῳ· οὗτος ἔγραψεν ἐμμέτρως τὴν νίκην τῶν Ἀθηναίων κατὰ τοῦ Ξέρξου βασιλέως τῶν Περ-

σῶν, περὶ τὴν 75ην Ὀλυμπιάδα, 480 ἔτη πρὸ Χριστοῦ, λαβὼν δῶρον ἀξιόλογον ἕνα στατῆρα, νόμισμα ἰσοδυναμοῦν πρὸς ἓν σίκλον τῶν Ἑβραίων, ἢ τέσσαρας δραχμὰς δι᾽ ἕκαστον στοῖχον. Ἐν τούτοις ὁ Ὀράτιος ὀναμάζει αὐτὸν ποιητὴν κακῶς ἀνταμειφθέντα.

Κόνων ὁ περιφημότατος Ἕλλην μαθηματικὸς, καὶ σύγχρονος τοῦ περιφήμου Ἀρχιμήδους, ἐγεννήθη ὡσαύτως ἐν Σάμῳ, γράψας ἑπτὰ βιβλία ἀστρονομικά· τούτου μνείαν ποιεῖται ὁ Βιργίλιος ἐν τῷ τρίτῳ βιβλίῳ τῶν βουκολικῶν αὐτοῦ.

Ὁ Κρεώφυλος ἐπὶ τέλους ἦτον εἷς ἐκ τῶν γεννηθέντων ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ· λέγεται ὅτι αὐτὸς ὑποδεχόμενος μιᾷ τῶν ἡμερῶν τὸν ποιητὴν Ὅμηρον, ἔλαβε παρ᾽ αὐτοῦ ἓν ποίημα ὀνομαζόμενον, Οἰχαλίας ἅλωσις· κατὰ τὰ λεγόμενα δὲ ὁ Ὅμηρος θεωρεῖται ὁ ποιητὴς αὐτοῦ, ἀλλ᾽ ὁ Καλλίμαχος ἰσχυρίζεται τὸ ἐναντίον ἐν ἐπιγραφῇ τινι, καθ᾽ ἣν λόγον περὶ τοῦ ποιήματος αὐτοῦ ποιούμενος λέγει·

Τοῦ Σαμίου πόνος εἰμὶ δόμῳ πατὲ θεῖον Ὅμηρον
Δεξαμένου· κλαίω δ᾽ Εὔρυτον ὅσσ᾽ ἔπαθε.
Καὶ ξανθὴν Ἰόλειαν· Ὁμήρειον δὲ κελεῦμαι
Γράμμα· Κρεωφύλῳ, Ζευ φίλε, τοῦτο μέγα.

Τὸν Κρεώφυλον τοῦτον ὑπολαμβάνουσί τινες ως παιδαγωγὸν τοῦ Ὁμήρου· ἀλλ᾽ ἕτεροι λέγουσιν ὅτι τὴν φροντίδα τῆς ἀνατροφῆς τοῦ Ὁμήρου ἔσχεν Ἀριστέας τις Προκοννήσιος.

Οἱ Σάμιοι ἔπλευσαν ἄλλοτε μᾶλλον τῶν ἄλλων νησιωτῶν, εἰς πλείστους τόπους μεμακρυσμένους τῆς

νήσου των, καὶ συνέστησαν ἐμπορίαν μὲ τοὺς κατοίκους αὐτῶν.

Περὶ τὰ 600 ἔτη πρὸ Χριστοῦ τινὲς τῶν Σαμίων πλέοντες πρὸς τὴν Αἴγυπτον, ἐρρίφθησαν πλησίον τῆς νήσου Πλαταίας, κειμένης κάτωθεν τῆς Λιβύας ἢ τῆς Ἀφρικῆς· διωχθέντες δ ἐκεῖθεν ὠθήσθησαν ὑφ' ὁρμητικοῦ ἀνατολικοῦ ἀνέμου, πνεύσαντος ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, πέραν τῶν ἡρακλείων στηλῶν, προσορμισθέντες εἴς τινα πόλιν καλουμένην Ταρτησσὸν καὶ ἀπέναντι τῆς Λιβύας κειμένην παρὰ τὴν θάλασσαν· εἰς τὴν πόλιν ταύτην οὐδεὶς ἔτι ἔμπορος ἢ ναυτικὸς εἶχε προσορμισθῇ, καίτοι ἐμπορικὴν καὶ παραθαλασσίαν οὖσαν· οἱ Σάμιοι ἐπανελθόντες ἐκεῖθεν μὲ μεγάλα κέρδη, προσεδιώρισαν τὸ δέκατον μέρος αὐτῶν, συνιστάμενον εἰς ἓξ τάλαντα, εἰς κατασκευὴν ἑνὸς κρατῆρος, ἢ λέβητος ἐκ χαλκοῦ, ὅστις κατεσκευάσθη ἐν εἴδει λεκάνης τοῦ Ἄργους, πέριξ τῆς ὁποίας ἐφαίνοντο ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας κεφαλαὶ πολιαὶ ὡς κοσμήματα· ὁ κρατὴρ οὗτος ἐτέθη ἐν τῷ Ἡραίῳ ἐπὶ τριῶν κολοσσῶν, ἢ ἀγαλμάτων χαλκίνων, ἑπτὰ ὀργυιῶν μήκους, ἅτινα ἐκράτουν αὐτὸν γονυπετῆ.

Ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ ὑπῆρχον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Ἡροδότου τὰ μέγιστα τρία ἔργα, ἅτινα εἶχον κατασκευασθῇ ἐν ὅλῃ τῇ Ἑλλάδι· τὸ πρῶτον ἦτον εἰς τοὺς πρόποδας ἑνὸς ὄρους ὕψους 150 ὀργυιῶν· τὸ ὄρος τοῦτο εἶνε τὸ ἐν τῷ Στράβωνι καλούμενον Κερκέτιος, ἢ Ἄμπελος· παρὰ τῷ ὄρει τούτῳ ὑπῆρχε διώρυξ ἀμφίστομος, μῆκος ἔχουσα ἑπτὰ σταδίων, ὕψος

δὲ καὶ πλάτος ὀκτὼ ποδῶν· ἐν τῷ μέσῳ δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου ὑπῆρχεν ἕτερον βάθος ἔχον εἴκοσι πήχεων καὶ πλατος τριῶν· τοῦτο διήρει εἰς δύο τὴν ἑτέραν καθ' ὅλον τὸ μῆκος, δι' οὗ τὸ ὕδωρ διοχετευόμενον ἐκ μεγάλης πηγῆς ἐφέρετο εἰς τὴν πόλιν· ἀρχιτέκτων τῆς διώρυγος ταύτης ὑπῆρξεν Εὐπαλῖνός τις Μεγαρεὺς υἱὸς Ναυστόφου.

Τὸ δεύτερον ἦτο προκυμαία, ἡ πρόχωμα, ἔχουσα εἴκοσιν ὀργυῶν βάθος, καὶ μῆκος πλέον τῶν δύο σταδίων καὶ σχηματίζουσα τὸν λιμένα.

Τὸ τρίτον ἦτο ναὸς ὡραῖος, ὃν ὁ Ἡρόδοτος περιγράφει ὡς τὸν μέγιστον πάντων οὓς εἶδεν· ὁ ἀρχὴν ποιησάμενος τοῦ ἔργου τούτου ἀρχιτέκτων, ὑπῆρξε Ῥοῖκός τις, υἱὸς Φιλέου, ἐπιχώριος.

Ἐν Σάμῳ ὑπῆρχε καὶ λαβύρινθος, ἔργον Θεοδώρου τινός· καὶ ἐν Αἰγύπτῳ δὲ ὑπῆρχε ναὸς τῆς Ἥρας ὑπὸ Σαμίων ἱδρυθεὶς ἐπὶ Ἀμάσιος.

Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Αὐγούστου οἱ Σάμιοι ἦσαν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα λίαν ἰσχυροί, κατέχοντες κατὰ τὸν Στράβωνα πολλὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας, ὡς καὶ μέρος τῆς τῶν Ἐφεσίων παραλίας, μετὰ τῆς ἐπὶ τῆς αὐτῆς παραλίας κειμένης Νεαπόλεως, ἣν ἔλαβον ἀνταλλακτικῶς παρὰ τῶν Ἐφεσίων δόντες αὐτοῖς τὸ Μαραθήσιον, πόλιν τῆς Καρίας.

Ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων κατῴκησαν μέγα μέρος τῆς Ἰκαρίας, ἐρήμου οὔσης καὶ ἀκατοικήτου, ἕνεκεν τῶν βοσκῶν δι' ὧν οἱ Σάμιοι ἐπάχυνον τὰ ποίμνιά των.

Ἡ Σάμος διατελεῖ ἤδη ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ

Σουλτάνου, διοικουμένη ὑφ' ἑνὸς Ἀγᾶ, καὶ ἑνὸς Καδῆ, διαμενόντων εἰς τὴν μεγάλην χώραν, ὡς ἐν τοῖς πρόσθεν ἐῤῥέθη.

Ἡ ὑπηρεσία τοῦ Καδῆ συνίσταται εἰς τὴν δημοσίευσιν τῶν νόμων καὶ τῶν διαταγμάτων τοῦ Κυριάρχου του, ἡ δὲ τοῦ Ἀγᾶ εἰς τὴν τήρησιν καὶ ἐκτέλεσιν αὐτῶν, καὶ τὴν ἀπαίτησιν τῶν φόρων καὶ δασμῶν οὓς οἱ νησιῶται οὗτοι ὀφείλουν νὰ πληρώνωσι· τὸ πλεῖστον μέρος τῶν Ἑλλήνων, καὶ πρὸ πάντων οἱ κληρικοὶ, ὁσάκις ἔχουσι διαφοράν τινα, δικάζονται ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου αὐτῶν· ἀλλ' ἐάν τις δὲν εὐχαριστῆται εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ δύναται νὰ ἐκκαλέσῃ αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ Καδῆ· ἀφιχθέντος νέου Καδῆ ἢ Ἀγᾶ, πάντες οἱ γαιοκτήμονες καὶ προὔχοντες τῶν χωρίων συνέρχονται εἰς τὴν μεγάλην χώραν· τὸ αὐτὸ γίνεται καὶ ὅταν πρόκηται περὶ δημοσίας ὑποθέσεως, ἐνδιαφερούσης ἅπαντας τοὺς κατοίκους· πρὸ πάντων δὲ κατὰ τὴν ἔλευσιν τῶν εἰσπρακτόρων τοῦ χαρατζίου, ἢ τοῦ προσωπικοῦ φόρου ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου.

Ο Καδῆς ἀποστέλλεται ὑπό τινος τῶν Καδηλασκερῶν τῶν κυβερνώντων τὴν Τουρκίαν· οὗτοι δ' εἰσὶ δύο, ὧν ὁ μὲν Καλεῖται Καδηλασκέρης τῆς Ῥούμελης, φροντίζων περὶ τῶν ὑποθέσεων τῆς Εὐρωπαϊκῆς Τουρκίας, ὁ δὲ τῆς Ἀνατολῆς, ἐπὶ τῶν τῆς Ἀσιατικῆς· ἀμφότεροί εἰσι τετιμημένοι καὶ ἰσχυροὶ, πλησιάζοντες ἐπὶ μᾶλλον τὸν Μουφτὴν, οὗτινος εἰσὶν ἄμεσοι ὑπάλληλοι· ἅπαντες οἱ Καδῆδαι τῆς Τουρκίας

ἀποστέλλονται εἰς τὰς ἐπαρχίας ὑπὸ τῶν Καδηλασκερῶν τούτων.

Αἱ πρόσοδοι τοῦ Καδῆ τῆς Σάμου συνίστανται εἰς τὰ δικαιώματα ἅτινα πορίζεται ἐκ τῶν δικαστηρίων καὶ τῶν δικαστικῶν συμβουλίων, ὧν προΐσταται· ἀποθνήσκοντός τινος ὁ Καδῆς κάμνει ἀπογραφὴν τῆς περιουσίας τοῦ τεθνεῶτος, ἧς ἐκτιμωμένης λαμβάνει τρία ἐπὶ τοῖς ἑκατόν· ἀλλ' ἐάν τις ἀποθάνῃ μὴ καταλιπὼν ἄρρενα τέκνα, ὁ Ἀγὰς ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς κατοχῆς καὶ τῆς ἐκποιήσεως τῶν γαιῶν αὐτοῦ· τὰ τέκνα εἴτε ἄῤῥενα εἴτε θήλεα, οὐδὲν κληρονομικὸν δικαίωμα ἔχουσιν, ἐπὶ τῆς περιουσίας τῆς μητρὸς αὐτῶν, μεταβαινούσης εἰς τὸν Ἀγᾶ· ἐὰν δέ τις ἐπὶ ἑπταετίαν ἐγκαταλείψῃ ἀκαλλιεργήτους τὰς γαίας αὐτοῦ, ὁ Ἀγᾶς ἔχει τὸ δικαίωμα οὐ μόνον τοῦ ἐκποιεῖν αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀπαιτεῖν παρὰ τοῦ ἐγκαταλιπόντος τὴν πληρωμὴν τῶν εἰσοδημάτων ἅτινα ἤθελον παραγάγει ἐὰν ἐκαλλιεργοῦντο κατὰ τὴν ἑπταετίαν. (α)

Ἡ μόνη πρόσοδος, τὴν ὁποίαν ὁ Σουλτάνος λαμβάνει ἐκ τῆς νήσου, εἶνε τὸ χαράτζι, ἢ ὁ κεφαλικὸς φόρος, τῶν λοιπῶν ὅλων οὐσῶν Βακουφίων, καὶ ἀνηκουσῶν εἰς τὸ κατὰ τὸν Τοπχανὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέγα τζαμίον, κείμενον ἀπέναντι τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Σουλτάνου.

(α) Αἱ κληρονομικαὶ αὗται διατάξεις οὐδέποτε ἐφηρμόσθησαν ἐν Σάμῳ, ἔνθα ἀνέκαθεν οἱ κάτοικοι ἐρρύθμιζον ἐξωδίκως τὰς σχέσεις των κατὰ τὸν Ἀρμενόπουλον.

Ἕκαστος ὑπήκοος τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, μὴ πρεσβεύων τὴν ὀθωμάνικὴν θρησκείαν, ἀπὸ **14** ἐτῶν ἡλικίαν ὑποχρεοῦται νὰ πληρώνῃ κατ' ἔτος διὰ κεφαλικὸν φόρον εἰς τὸν Σουλτάνον γρόσια τρία· ἀλλ' ἐν Σάμῳ μόνοι οἱ ἔγγαμοί εἰσιν ὑπόχρεοι εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου τούτου· ἐὰν δέ τις ἔγγαμος ἀποθάνῃ καὶ ἐγκαταλείψῃ υἱὸν μονογενῆ, οὗτος ὑποχρεοῦται εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ χαρατζίου, καὶ ἐὰν ἔτι θηλάζῃ· οἱ ἀλλοδαποὶ οἱ κατοικοῦντες ἔν τινι τόπῳ ὑποκειμένῳ εἰς τὸν Σουλτάνον, καταβάλλουσι τὸν φόρον τοῦτον, εἴτε ἔγγαμοι εἴτε ἄγαμοι ὦσιν· ἐπίσης καὶ ὁ Σάμιος ἀποκαθιστάμενος ἀλλαχοῦ τῆς Τουρκίας ἀναγκάζεται νὰ καταβάλῃ αὐτὸν καὶ ἄγαμος ὤν.

Ὁ εἰσπράκτωρ τοῦ φόρου τούτου, ὁ ὑπὸ τῶν Τούρκων χαρατζῆς καλούμενος, ἀφικνούμενος εἰς Σάμον, ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Καδῆν ἐπιδεικνύων αὐτῷ τὰς διαταγὰς τοῦ Σουλτάνου· ὁ δὲ Καδῆς καλεῖ ἐνώπιόν του ὅλους τοὺς προκρίτους τῶν χωρίων (προεστῶτας) καὶ ἀναγινώσκει εἰς αὐτοὺς τὰς βασιλικὰς διαταγάς, προσκαλῶν αὐτοὺς συνάμα νὰ καταβάλλωσι πᾶσαν φροντίδα εἰς τὴν εἴσπραξιν τοῦ φόρου· τοῦθ' ὅπερ ὑπισχνούμενοι ἐπανέρχονται εἰς τὰ ἴδια· ὁ χαρατζῆς ἀκολούθως μεταβαίνων ἀπὸ κώμης εἰς κώμην, ζητεῖ παρὰ τῶν ἱερέων κατάλογον ἀκριβῆ τῶν ὑποκειμένων εἰς τὴν πληρωμὴν τοῦ φόρου· ἐὰν δέ τινες λησμονήσωσι νὰ συντάξωσι τοῦτον, ἢ παραλείψωσι τὸ ὄνομά τινος ὑποκειμένου εἰς αὐτὸν, μαστιγοῦνται καὶ κηρύττονται ἀργοὶ πάσης ἱεροπραξίας, πρὸς ποινὴν τῆς ὀλιγωρίας καὶ πονηρίας των.

Τοῦ φόρου τούτου οὐδ᾽ αὐτοὶ οἱ δυστυχέστεροι ἀπαλλάσσονται ἔγγαμοι ὄντες, ἀδυνατοῦντες δὲ εἰς τὴν καταβολὴν αὐτοῦ δεσμεύονται δίκην αἰχμαλώτων, καὶ κρατοῦνται μέχρις οὗ καταβάλωσιν αὐτὸν ἐκποιοῦντες τὰ ὑπάρχοντά των, ἢ ἐλεούμενοι.

Συγγραφεῖς τινες ἀφηγοῦνται ὅτι ἡ Σάμος ἐφ᾽ ἱκανὸν χρόνον ἔμεινεν ἔρημος, διὰ τὸν ἑξῆς γελοῖον μῦθον· λέγουσιν ὅτι ἄγριά τινα καὶ φοβερὰ ζῶα, καλούμενα Νηϊάδες, ἢ Νηάδες, ἐνεφώλευον ἄλλοτε ἐν αὐτῇ, ὥστε οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ κατοικήσῃ· αἱ κραυγαὶ δὲ τῶν θηρίων τούτων ἦσαν τοσοῦτον ἰσχυραὶ καὶ διαπεραστικαὶ, ὥστε ἡ γῆ ἐσχίζετο ἐξ αὐτῶν.

Ὁ Αἰλιανὸς ἀκολουθῶν Εὐφορίωνά τινα, διηγεῖται ὅτι ἀνέκαθεν ἐν τῇ νήσῳ Σάμῳ, ἐρήμῃ οὔσῃ, ὑπῆρχον ἄγρια ζῶα μεγέθους φοβεροῦ· ἦσαν δὲ σκληρὰ καὶ φρικώδη καὶ ἐκαλοῦντο Νηάδες, ἐκ τοῦ ὀρυγμοῦ τῶν ὁποίων ἡ γῆ ἐσχίζετο· ἐντεῦθεν παρήχθη ἡ δημώδης παροιμία πρὸς ἔκφρασιν μεγάλης ἰσχύος· «καὶ μεῖζον Νηϊάδων βοᾷ».

Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς ἐπιφέρει, ἀκολουθῶν πάντοτε τὸν Εὐφορίωνα, ὅτι ἐπὶ τῶν χρόνων του ἔτι ἐφαίνοντο ἐν Σάμῳ ὀστᾶ τῶν θηρίων τούτων· κατ᾽ ἄλλους δὲ Σαμίους τὰ ὀστᾶ ταῦτα ἐθεωροῦντο ὡς ὀστᾶ τῶν Ἀμαζόνων, αἵτινες ἡττηθεῖσαι ἐν Σάμῳ ὑπὸ τοῦ Βάκχου ἐφονεύθησαν, ἡ δὲ γῆ ἐσχίσθη ἐκ τῶν μεγάλων κραυγῶν αὐτῶν περὶ τὸ ὄρος Φλοιόν· ὁ Πλούταρχος ὁμιλεῖ περὶ αὐτῶν οὕτως· «Αἱ Ἀμαζόνες φυγοῦσαι ἐκ τῆς χώρας τῶν Ἐφεσίων τὴν καταδίωξιν τοῦ Βάκ-

χου ἀπέβησαν ἐν Σάμῳ». Ὁ Βάκχος μαθὼν τοῦτο παρεσκεύασε πλοῖα καὶ ἦλθεν εἰς Σάμον ἔνθα μάχῃ νικήσας αὐτὰς ἐφόνευσε πλείστας, περὶ δὲ τὸ ὄρος Φλοιὸν φαίνονται ἔτι τὰ ὀστᾶ αὐτῶν· εἰσὶ δὲ καί τινες λέγοντες ὅτι τὸ ὄρος τοῦτο διερράγη ἐκ τῶν μεγάλων κραυγῶν αὐτῶν τῶν γενομένων κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἥττης των.

Ἐν τούτοις οἱ πλεῖστοι ἰσχυρίζονται ὅτι τοῦτο δὲν εἶνε ἱστορικὴ ἀλήθεια, ἀλλὰ πλάσμα ποιητικὸν, ὅπερ εἶνε τὸ πιθανώτατον· τοῦτο ἀληθῶς εἶνε παράλογον καὶ γελοῖον, ἐκτὸς ἂν ὑπονοήσωμεν ὡς Νηΐάδας σεισμοὺς ἐπισυμβάντας, δι' ὧν ἡ γῆ συνεχῶς διαρρήγνυται μετὰ πολλοῦ κρότου καὶ πατάγου· ὅθεν εἰκάζεται ὅτι εἰς τοὺς ἀμαθεῖς καὶ ἀγροίκους ἐκείνους αἰῶνας συνέβη σεισμός τις ἐν Σάμῳ, δι' οὗ ἡ γῆ ἐσχίσθη μετὰ μεγάλου πατάγου· ἀλλ' οἱ ἀρχαῖοι ἐκεῖνοι νησιῶται βεβυθισμένοι εἰς βαθεῖαν ἀμάθειαν, καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἐννοήσωσι τὴν αἰτίαν γεγονότος τοσοῦτον ἐκτάκτου, ἔπλασαν ἄγρια θηρία ἐκ τοῦ μυκηθμοῦ τῶν ὁποίων ἐπίστευσαν ὅτι ἡ γῆ ἠνεῴχθη καὶ διηρράγη.

Ἐν ἔτει **1453** ὅτε ἡ Κωνσταντινούπολις καὶ αἱ νῆσοι τοῦ ἀρχιπελάγους κατεκτήθησαν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β'. αὐτοκράτορος τῶν Τούρκων, ἡ Σάμος ἠρημώθη ἐντελῶς· ἀκολούθως δὲ Πασᾶς τις, Κιλίντζ Ἀλῆ καλούμενος, προσορμισθεὶς ἐκεῖ καὶ ἀποβὰς χάριν κυνηγεσίας, ἐγοητεύθη τοσοῦτον ἐκ τῆς καλλονῆς τῆς νήσου ὥστε ἔσχε τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ συνοικίσῃ αὐτήν· ὅθεν ζητήσας ἄδειαν παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος καὶ

τυχὼν αὐτῆς ὡδήγησεν ἐκεῖ διαφόρους οἰκογενείας ἐξ ὅλων τῶν γειτονικῶν μερῶν, πρὸ πάντων δὲ ἐκ τῆς νήσου Μυτιλήνης· οὕτως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἡ νῆσος ἐπληρώθη νέων κατοίκων, ὥστε ἤδη ὑπάρχουσιν ἐν αὐτῇ 18 πόλεις, ἢ κῶμαι ἀρκούντως κατῳκημέναι. Ὁ Βελῶν ἀναφέρει ὅτι ἡ νῆσος αὕτη ἔμεινεν ἔρημος καὶ ἀκατοίκητος μέχρι τοῦ 1550 διὰ τὸν φόβον τῶν πειρατῶν, δὲν ἐφαίνετο δ' ἐκεῖ ἐλάχιστον χωρίον ἢ κώμη, ἀλλ' οὐδὲ κτήνη ἐνέμοντο· ἐν ἔτει δὲ 1580 ἤρχισε νὰ κατοικῆται ἐκ νέου.

Ἕτεροι δὲ λέγουσιν ὅτι Σελὶμ ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Τούρκων ἐδωρήσατο αὐτὴν ἐν ἔτει 1550 εἴς τινα ναύαρχον καλούμενον Σιγγάλα Πασᾶ, ὅστις κατῴκισε καὶ ἐκαλλιέργησεν αὐτὴν ὑφ' Ἑλλήνων οἵτινες ἔκτοτε ηὐξήνθησαν καὶ ἐπολλαπλασιάσθησαν ἐπαισθητῶς.

Οἱ νέοι κάτοικοι τῆς Σάμου, ὡς καὶ τῆς Ἰκαρίας εἶνε σχεδὸν ἅπαντες Ἕλληνες, ζῶσι τὸν αὐτὸν βίον καὶ πρεσβεύουσι τὸ χριστιανικὸν δόγμα· ἀλλ' οἱ ἱερεῖς τῆς Ἰκαρίας εἰσὶν ἀμαθέστεροι τῶν τῆς Σάμου.

Ἐκτὸς τοῦ Καδῆ καὶ τοῦ Ἀγᾶ, τῶν διαμενόντων εἰς τὴν μεγάλην χώραν, εὐάριθμοι Ὀθωμανοὶ κατοικ ῦσιν ἐν Σάμῳ· οὗτοι εἶχον ἄλλοτε ἐν τῇ ῥηθείσῃ πό ει καὶ Τσαμίον, ἀλλ' οἱ Βενετοὶ ἐλθόντες τὸ πρῶτον μετὰ στόλου ἵνα ὑποτάξωσι τὴν νῆσον καὶ ἀναγκάσωσι τοὺς κατοίκους εἰς τὴν πληρωμὴν φόρου, τὸ κατεδάφισαν. Ἐν τούτοις οἱ Σάμιοι κατ' ἀρχὰς μὲν ἠρνήθησαν νὰ πληρώσωσι τὸν αἰτούμενον φόρον, ἢ κἂν νὰ παρουσιασθῶσιν ἐνώπιον τοῦ Στρατηγοῦ τῶν

Βενετῶν, καταφυγόντες εἰς τὰ ὄρη φόβῳ μήπως οἱ Τοῦρκοι, ἐκδιωχθέντων ὕστερον τῶν Βενετῶν, τιμωρήσωσιν αὐτοὺς ὡς ἀντάρτας, διότι ἀμέσως ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν θέλησιν ἐκείνων, ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡ μεγάλη χώρα ἡλώθη, καὶ τὸ Τσαμίον κατεστράφη, ὁ Ἀγᾶς καὶ ὁ Καδῆς ἐπέτρεψαν τοῖς Σαμίοις νὰ συνθηκολογήσωσι μετὰ τῶν Βενετῶν περὶ φόρου 8 χιλιάδων γροσίων πληρωτέων κατ' ἔτος.

Μετὰ τὴν διαπραγμάτευσιν τῆς συνθήκης ταύτης οἱ Τοῦρκοι ἀποκαταστάντες αὖθις ἐν τῇ νήσῳ δὲν ἠθέλησαν πλέον νὰ οἰκοδομήσωσι τὸ Τσαμίον, οὔτε νὰ κτίσωσι νέον, φόβῳ μὴ πάθωσιν ἀκολούθως τὰ ὅμοια· ὑπάρχει δὲ καὶ ἀρχαία συνήθεια παρ' αὐτοῖς ἐν εἴδει δεισιδαιμονίας, τοῦ νὰ μὴ κτίζωσί ποτε τσαμίον, εἰμὴ εἰς μέρος λίαν ἀσφαλὲς κατὰ τῶν χριστιανικῶν ὕβρεων, ἵνα τὰ τσαμία αὐτῶν ὦσι προπεφυλαγμένα κατὰ πάσης χριστιανικῆς βίας καὶ βεβηλώσεως, ὡς λέγουσιν.

Οἱ κάτοικοι τῶν πεδινῶν μερῶν εἰσὶν ἅπαντες ἐργατικοὶ, ἐκτὸς τῶν ῥαδιούργων (μουζεβίριδων) ἢ τῶν θεραπόντων τοῦ Ἀγᾶ, οἵτινες ἐκμισθοῦσι τὰς γαίας αὐτῶν, ἵνα ἀπαλλαττόμενοι πάσης φροντίδος, ἀφιερῶνται ἐντελῶς εἰς τὸν κύριον αὐτῶν καὶ ἀσχολῶνται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του μετὰ μείζονος ἐλευθερίας τὰς διαταγὰς αὐτοῦ ἐκτελοῦντες. Ἕκαστος οἰκογενειάρχης ὑποχρεοῦται νὰ ἐπαγρυπνῇ ἐπὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἀγᾶ, καὶ παρέχῃ βοήθειαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶ διαταγῶν του, ἰδίως δὲ νὰ τὸν ὑπηρετῇ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς καὶ ἀποδεκατώσεως τῶν καρπῶν.

Ὁ Ἀγᾶς ἀποστέλλει ἕνα τῶν θεραπόντων αὐτοῦ εἰς τὸν οἶκον τοῦ ἰδιοκτήτου, τρεφόμενον δι' ἐξόδων τούτου, μέχρις οὗ μετρηθῇ ἐντελῶς ὁ σίτος αὐτοῦ καὶ πληρωθῇ τὸ δέκατον· ἀλλ' ἀντὶ νὰ λάβῃ τὸ δέκατον τοῦ προϊόντος, ὅπερ ἀνήκει αὐτῷ κατ' αὐστηρὸν δίκαιον, ἐλάμβανεν ἀναλόγως χρήματα κατὰ τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην ἐκτίμησιν τοῦ προϊόντος· τὸ δέκατον ἐπιβάλλεται ἐπίσης ἐπὶ τῶν οἴνων ἐλαίων, καὶ ῥακῆς, καὶ πληρόνεται ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ὡς φόρος ἀρχαῖος κεκυρωμένος διὰ κανονισμοῦ εὑρισκομένου ἐν τοῖς ἀρχείοις τῆς διοικήσεως.

Ἐπὶ τῆς μετάξης οὐδεὶς φόρος ἀνέκαθεν ἐπεβάλλετο, διότι ταύτην ἀποκτᾷ τις διὰ τῆς ἐργασίας του, καὶ διότι εἰς τὸ ἔργον τοῦτο ἀσχολοῦνται αἱ γυναῖκες· ἀλλ' Ἀγᾶ τινος ζητήσαντος ὀλίγην τοιαύτην πρὸς κατασκευὴν ζωστῆρος, ἐπειδὴ οἱ ἐγχώριοι, πλήρεις καλῆς θελήσεως, ἔσχον τὴν ἁπλότητα νὰ τῷ φέρωσι κάνιστρον μέγα πλῆρες μετάξης, ὡς διὰ νὰ δείξωσι τὸν ζῆλον καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀφοσίωσίν των, καθιερώθη ὁ ἐπὶ τῆς μετάξης φόρος, διότι ὁ Ἀγᾶς πειθόμενος ὅτι ἡ καλὴ αὕτη τῶν κατοίκων θέλησις θέλει μείνει ἄγονος δι' ἔλλειψιν περιστάσεως, καὶ λίαν σοφῶς περὶ τούτου προνοῶν, εἶχε τὴν καλωσύνην νὰ ζητῇ παρ' αὐτῶν ἐτησίως ἴσην ποσότητα, ὡσανεὶ οἱ κάτοικοι ἦσαν ὑπόχρεοι νὰ τῷ δίδωσι τοιαύτην.

Ἡ σημερινὴ ἐνδυμασία τῶν Σαμίων εἶνε ὡς ἡ τῶν Τούρκων· συνίσταται δὲ εἰς μίαν ἐσθῆτα μακρὰν καθικνουμένην μέχρι τῆς πτέρνης μὲ ζώνην περὶ τὴν ὀ-

σφὺν ἐφ᾿ ἧς φέρουσιν ἔνδυμα ἐλαφρόν· αἱ γυναῖκες ὁμοιάζουσι κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν μὲ τὰς ὀθωμανίδας περιεζωσμέναι τὴν ὀσφὺν, καὶ λευκὸν κάλυμμα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς φέρουσαι· αἱ νέαι κρεμῶσι τὴν κόμην αὐτῶν ἐπὶ τῶν νώτων πεπλεγμένην, δένουσαι αὐτὴν εἰς τὸ ἄκρον δι᾿ ἁλύσεως χρυσῆς ἢ ἀργυρᾶς.

Αἱ πλεῖσται τῶν νήσων τοῦ ἀρχιπελάγους διετέλουν ἄλλοτε ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τῆς Ῥόδου, ἀλλ᾿ ἡ Σάμος εἶχεν ἐπίσκοπον ὑποκείμενον εἰς αὐτόν· ἀφ᾿ ἧς δὲ ἐσχάτως ἡ νῆσος αὕτη ἀνῳκίσθη, διετέλει ὑπὸ τὸν Πατριάρχην τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅστις ἀπέστελλεν ἐκεῖ ἕνα ἔξαρχον πρὸς εἴσπραξιν τῶν Ἐκκλησιαστικῶν δικαιωμάτων· εἰς τὴν κατάστασιν ταύτην διέμεινεν ἐφ᾿ ἑκατὸν περίπου ἔτη· ἀλλ᾿ ὁ σαμικὸς λαὸς ἐπιθυμῶν νὰ ἔχῃ ἴδιον Ἀρχιεπίσκοπον ἐζήτησε παρὰ τοῦ Πατριάρχου, καὶ ἔτυχε τοιούτου ἔχοντος ὡς ὑποκείμενον αὐτῷ τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ἰκαρίας· ἀλλ᾿ ἡ νῆσος αὕτη πτωχὴ οὖσα καὶ μὴ δυναμένη νὰ διατηρήσῃ ἐπίσκοπον, διατελεῖ ἄνευ τοιούτου, ὥστε ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Σάμου δὲν ἔχει ὑποκείμενον.

Ἀποθνήσκοντος τοῦ Ἀρχιεπισκόπου, ἢ χηρευούσης τῆς ἕδρας του κατ᾿ ἄλλον τρόπον, ὁ διοριζόμενος εἰς τὴν θέσιν του παρουσιάζει εἰς τὸν Καδῆν ἅμα τῇ ἀφίξει αὐτοῦ ἐν τῇ νήσῳ τὰ χρυσόβουλα, ἅτινα ἔλαβε παρὰ τοῦ μεγάλου Κυρίου, διὰ νὰ ἐνθρονισθῇ εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο· ἀκολούθως εἰδοποιεῖ ὅλους τοὺς προεστῶτας, ἢ ἄρχοντας τῶν χωρίων περὶ τῆς ἀφίξεώς

του, παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ ἔλθωσι πρὸς αὐτόν· ἐρχομένους δὲ ἀναγινώσκει εἰς αὐτοὺς τὰ χρυσόβουλα καὶ ἐγγράφει αὐτὰ εἰς τὸν κώδηκα τῆς νήσου, μεθ᾽ ὃ ὁδεύει πρὸς τὴν μητρόπολιν Ἐκκλησίαν συνωδευμένος ὑφ᾽ ὅλων τῶν προεστώτων, καὶ καταλαμβάνει τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἕδραν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ὁδηγιῶν ἃς ἔλαβε παρὰ τοῦ Πατριάρχου· καθημένου δὲ ἐν τῇ ἕδρᾳ προσέρχονται ἅπαντες ἀσπαζόμενοι τὴν δεξιάν του, καὶ δεχόμενοι τὴν εὐλογίαν του· μετὰ τὰς τελετὰς ταύτας, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἐκφωνεῖ λόγον τινὰ ἐὰν ἔχῃ τὴν ἱκανότητα.

Κατὰ τὴν ἄφιξιν τοῦ Ἀρχιεσκόπου ὁ ἱερεὺς τῆς μητροπόλεως προσφέρει αὐτῷ 15 ἢ 20 γρόσια, οἱ δὲ τῶν ἄλλων ἐκκλησιῶν ἀναλόγως τῆς δυνάμεώς του ἕκαστος· τὸ πρῶτον ἔτος ἕκαστος ἱερεὺς πληρόνει εἰς αὐτὸν 4 γρόσια καὶ τὸ ἑπόμενον δύο. Ἕκαστος μοναχὸς δίδει αὐτῷ 48 ἄσπρα τὸ πρῶτον ἔτος, τὸ δ᾽ ἑπόμενον 24· τὰ δὲ λοιπὰ εἰσοδήματά του πορίζεται ἐκ τῶν χειροτονιῶν καὶ τῶν γάμων. Πλεῖστοι τῶν νησιωτῶν τούτων μεταβαίνουσιν εἰς τὴν μεγάλην χώραν, ἔνθα ἑδρεύει ὁ ἀρχιεπίσκοπος διὰ νὰ τύχωσι τῆς ἀδείας τῆς εἰς γάμον ἑνώσεως, οἱ λοιποὶ δὲ μεταβαίνουσιν εἰς Καρλοβάσια, ἔνθα ἑδρεύει ὁ ἐπίτροπός του· διὰ τὴν ἄδειαν ταύτην πληρώνουσιν ἓν γρόσιον οἱ Σάμιοι, οἱ ξένοι δὲ δύο, καὶ οἱ δευτερόγαμοι ἢ τριτόγαμοι, εἴτε Σάμιοι εἴτε ξένοι, λαμβάνοντες ἄδειαν στεφανώματος, πληρώνουσιν οὐχὶ ὀλιγώτερον τῶν 3 ἢ 4 γροσίων.

Ἀφ' ἧς ἡ Σάμος ἀνηγορεύθη ἀρχιεπισκοπὴ, ἀριθμεῖ μέχρι σήμερον 8 ἀρχιεπισκόπους, ὧν ὁ πρῶτος ὑπῆρξεν Ἀθανάσιος, ὁ δεύτερος Ἄνθιμος, ὁ τρίτος Παρθένιος, ὁ τέταρτος Κορνήλιος, ὁ πέμπτος Χριστόφορος, ὁ ἕκτος Νεόφυτος, ὁ ἕβδομος Ἰωσὴφ Γεωργηρίνης καὶ ὁ ὄγδοος Φιλάρετος.

Ὁ Ἀθανάσιος ἦτο ἱερεὺς ἔγγαμος, γέννημα τῆς Σάμου, ἀποθανούσης δὲ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ ἐν ἐποχῇ καθ' ἣν ἡ Σάμος ἱδρύθη εἰς ἀρχιεπισκοπὴν, ἔλαβε τὸ μοναχικὸν σχῆμα· οὗτος καθῆξε τὴν ἀρχιεπισκοπικὴν ἕδραν ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη.

Ὁ Ἄνθιμος, ἐπονομαζόμενος Ἰούδας ἠρχιεράτευσεν ἐπὶ 15 ἔτη, ἀλλὰ φυλακισθεὶς ἕνεκεν παραπόνων ἅτινα οἱ Σάμιοι ἀπηύθυναν κατ' αὐτοῦ ἐνώπιον τοῦ Καπετὰν Πασᾶ, ναυάρχου τοῦ Τουρκικοῦ στόλου, ἀπηλλάγη τῆς φυλακῆς διὰ χρημάτων καὶ ἀκολούθως ἐγένετο Ἀρχιεπίσκοπος Καισαρείας τῆς ἐν Καπαδοκίᾳ.

Ὁ Παρθένιος, Θηβαῖος, μετετέθη ἐκ τῆς ἀρχιεπισκοπῆς τῶν Πατρῶν εἰς Σάμον, ἔνθα ἠρχιεράτευσεν ἐπὶ 12 ἔτη, ὑπὸ τὸν τίτλον Προέδρου· μετὰ ταῦτα δὲ ἐνεθρονίσθη εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἔχων ὅλα τὰ δικαιώματα τούτου.

Ὁ Κορνήλιος, Μυτιληναῖος, καθῃρέθη τοῦ ἀξιώματος ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου τῆς Κωνσταντινουπόλεως; ἀρχιερατεύσας ἓξ ἔτη.

Μετὰ τοῦτον κατέλαβε τὴν ἕδραν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ὁ Χριστόφορος, Σάμιος· οὗτος ἐτέθη ἐν κατέργῳ ὑπὸ τῶν Βενετῶν, διότι οἱ ἐπαρχιῶται αὐτοῦ παρέλει-

ψαν νὰ πληρώσωσιν αὐτοῖς τὸν φόρον εἰς ὃν ὑπέκειντο.

Ὁ Νεόφυτος, γέννημα τῆς νήσου Σίφνου τὸν διεδέχθη· οὗτος ἠρχιεράτευσεν ἐπὶ ἓξ ἔτη ἀποθανὼν ἐν τῇ πόλει τῆς διαμονῆς αὐτοῦ.

Ἀκολούθως ἔρχεται Ἰωσὴφ ὁ Γεωργηρίνης, γέννημα τῆς Μήλου, ἐγκαθιδρυθεὶς ἐν τῇ ἀρχιεπισκοπῇ ἐν ἔτει 1666 τὴν 7ην τοῦ μηνὸς 8βρίου· οὗτος καθῆξε τὴν ἕδραν τῆς ἀρχιεπισκοπῆς ἐπὶ πέντε ἔτη· Τούρκων δὲ πολλῶν μετοικησάντων αὐτόθι καὶ καταστάντων ὑβριστικῶν καὶ ἀλαζόνων, ὁ Ἰωσὴφ θλιβόμενος ἐπὶ τούτοις καὶ μὴ ὑποφέρων ἐγκατέλιπεν οἰκείᾳ θελήσει τὴν ἐπαρχίαν του, καὶ ἀπεσύρθη εἰς Πάτμον ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅπου λέγουσιν ὅτι ὁ ἅγιος Ἰωάννης ἔγραψε τὴν Ἀποκάλυψίν του.

Χηρευσάσης τῆς ἀρχιεπισκοπῆς διὰ τῆς ἀποχωρήσεώς του, ὁ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀποκατέστησε τὸν Φιλάρετον γέννημα τῆς νήσου Σίφνου.

Ὁ Ἰωσὴφ Γεωργηρίνης ἔκαμε περιγραφὴν τῶν νήσων Σάμου, Πάτμου, καὶ Ἰκαρίας ὡς καὶ τοῦ ὄρους Ἄθωνος, ἐκδοθεῖσαν ἀγγλιστὶ ἐν Λονδίνῳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του, ἐν ἔτει 1678, ἐξ ἧς ἠρύσθημεν μέγα μέρος περὶ ὅσων ἐλαλήσαμεν.

Μεταξὺ τῆς νήσου Σάμου καὶ τῆς ἀνατολικῆς Ἠπείρου, ὑπάρχουσί τινες νῆσοι μικραὶ, αἵτινες κάμνουσι τὸ στενὸν τοῦτο καταφύγιον πλείστων πειρατῶν, ὥστε εἶνε σχεδὸν ἀδύνατον πλοῖον διερχόμενον τὸ στενὸν τοῦτο νὰ μὴ περιπέσῃ εἰς χεῖρας αὐτῶν ἐκτὸς ἐὰν στρέψῃ πρὸς θατέραν τῶν παραλιῶν, ἢ ἀγκυ-

ροβολίση πλησίον τῆς παραλίας τῆς Σάμου, ἢ τῆς ἠπείρου, ἔνθα ἔτι διατρέχει τὸν αὐτὸν κίνδυνον τοῦ νὰ γίνῃ λεία τῶν κατοίκων· τὸ πλεῖστον μέρος τῶν πειρατῶν τούτων εἶνε Μελιτταῖοι, Λίβόρνιοι, Σαβοαῖοι ἢ Σάρδοι.

Ὁ Πλίνιος θέτει πλησίον τῆς Σάμου τὰς νήσους Ῥυπαρὰν, Νυμφαίαν καὶ Ἀχιλλίαν· ἀπέναντι δὲ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς ἁγίας Μαρίας (Figella) ἐπὶ τῆς ἀσιατικῆς ἠπείρου μικρὰν νῆσον στρογγύλην τὸ σχῆμα, καλουμένην ἐν τοῖς ναυτικοῖς χάρτοις Λέμινα.

Τὰ πλοῖα ἀγκυροβολοῦσιν ὄπισθεν τῆς νήσου ταύτης προφυλασσόμενα κατὰ τῶν μεσημβρινῶν ἀνέμων. Ἐνταῦθα δύναταί τις ν' ἀγκυροβολήσῃ πανταχοῦ, ἔν τε τῷ πελάγει καὶ τῷ λιμένι εἰς βάθος πλέον τῶν 40 ὀργυιῶν.

Ἔμπροσθεν τοῦ ἀκρωτηρίου Τρωγυλίου κειμένου ἐπὶ τῆς ἠπείρου, ἀπέναντι τῆς Σάμου, θέτει ὁ Στράβων μικρὰν νῆσον φέρουσαν τὸ ὄνομα Τρωγύλιον.

Ὑπάρχει ἔτι μικρά τις νῆσος πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Σάμου τοῦ κειμένου πρὸς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος, καὶ ἀπέναντι τοῦ χωρίου Σπαθαραίων, ἀπέχουσα ἓν τέταρτον λεύγης τῆς παραλίας, ἣν οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν ἤδη Σαμιοπούλαν· φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ Στράβων τὴν ὀνομάζει Ναρθηκίδα καὶ ὁ Πλίνιος Ναρθηκοῦσαν· ἡ νῆσος αὕτη εἶνε ἀρκούντως ὑψηλὴ καὶ χλοάζουσα. Ἐν αὐτῇ αὔξεται ἓν ἄνθος ἔχον τὴν εὐωδίαν τοῦ μόσχου, ἐξ οὗ οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Ἕλληνες καλοῦσιν αὐτὸ μουσχολίαν ἢ Κορέαν, καὶ οἱ Ἄρα-

βες Ἀλβάναν· ὁ Σουλτάνος καὶ οἱ μεγιστάνες τῆς Τουρκίας κοσμοῦσιν ἐξ αὐτοῦ τὰς κιδάρεις των.

Ὄπισθεν τῆς μικρᾶς ταύτης νήσου ὑπάρχει παραλία δι' ἄραγμα, ἀλλ' εἶνε λίαν ἐκτεθειμένη εἰς τοὺς νοτείους ἀνέμους.

Κάμπτων τις τὸ νοτιανατολικὸν ἀκρωτήριον τῆς νήσου Σάμου ἀπαντᾷ δύο μεγάλους βράχους, ὧν ὁ μὲν ἔχει σχῆμα μεγάλου πλοίου, ὁ δὲ φαίνεται ὀλίγον ὑπὲρ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης· μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῆς νήσου δύναταί τις νὰ διέλθῃ δι' ἔλλειψιν ὑφάλων· ὁ ἀπέναντι τῶν βράχων τούτων εὑρισκόμενος βλέπει ἐπὶ τῆς παραλίας, εἰς τὸν μυχὸν μεγάλου κόλπου, μικρόν τινα στῦλον· ὀλίγον ἀνατολικώτερον ὑπάρχει ὡραιοτάτη παραλία, κατ' εὐθεῖαν ἔμπροσθεν τοῦ στύλου, ἔνθα ὑπάρχει κάλλιστον ὕδωρ, ἐξ οὗ δύνανται εὐχερῶς νὰ ὑδρεύωνται.

ΤΕΛΟΣ.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰδοποιῶ τοὺς κ. συνδρομητὰς καὶ συμπολίτας μου, ὅτι ἐκ τῆς καλῆς ἀποδοχῆς, ἧς πέποιθα ὅτι θέλει τύχει τὸ φυλλάδιον τοῦτο, ἐνθαρρυνόμενος θέλω ἐπιχειρήσει τὴν μετάφρασιν καὶ ἔκδοσιν καὶ τῶν λοιπῶν περὶ Σάμου γαλλιστὶ γραψάντων, οἷον τοῦ Τουρνεφορτίου, τοῦ Δακρουᾶ, καὶ τοῦ νεωτάτου Γκερέν.

Μ. Πύργιος.

